

ARKA KAPAK

kitap ve kültür dergisi
arkakapak.com

Yıl:2 Sayı:23 Ağustos 2017 / 10,00 ₺

‘Çok azımız
göründüğümüz gibiyizdir.

S.36
Soruşturma
Alper
Canıgüz

S.38
Röportaj
Erol
Üyepazarcı

S.13
Dosya

Agatha
Christie

S.4

Mustafa Özel

S.6

Enis Batur

S.10

İbrahim Tüzer

S.30

Sevengül Sönmez

S.32

A. Ali Ural

Mehmet Ali & Akgömeşası

Magda Szabó'yu keşfettiyseniz altın bir balık yakaladınız demektir. Yazmakta olduğu bütün kitapları alın, ileride yazacaklarını da.

- HERMANN HESSE

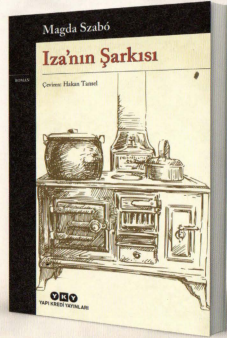
Iza, babası ölünce yalnız kalan annesini yanına almak ister. Doktor kızıyla gurur duyan yaşlı kadın, sürdürdüğü taşra hayatını, anılarını, alışkanlıklarını, bir anlamda kimliğini bırakıp başkente taşınır. Ne yazık ki, yirminci yüzyılın ikinci yarısında, büyük bir hızla değişen Macar toplumunda, yalnızlık ve kuşak çatışması anlamına gelmektedir bu. Szabó *Iza'nın Şarkısı*'nda, insani değerlere en bağlı, en idealist kişilerin bile yakınlarını anlamakta nasil yetersiz kalabileceğini anlatıyor.

Iza'nın Şarkısı

Magda Szabó

Çeviren: Hakan Tansel

Roman, 224 s.

YAZARIN YKY'DEKİ DİĞER KİTAPLARI

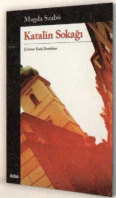

Kapi

Magda Szabó

Çeviren: Hilmi Ortaç

Roman, 259 s.

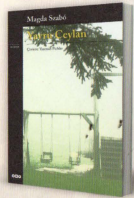

Katalin Sokağı

Magda Szabó

Çeviren: Tanik Demirkan

Roman, 214 s.

Yavru Ceylan

Magda Szabó

Çeviren: Yasemin Pichler

Roman, 232 s.

YapıKredi

Kültür Sanat Yayıncılık

ARKA KAPAK

kitap ve kültür dergisi

Yıl:2 Sayı: 23 - Ağustos 2017

Ayda bir çıkar
arkakapak.com
ISSN No: 9772149827008

İmtiyaz Sahibi

Libronet Bilgi Hizmetleri ve Yazılım San. Tic. Ltd. Şti. adına
Mehmed Ali Çalışkan

Yayın Yönetmeni

Yunus Emre Tozal
yunusemre.tozal@libronet.com

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Erkan Simsek
erkan.simsek@libronet.com

Editor

İsa Karaaslan
isa.karaaslan@libronet.com
Yardımcı Editor: Esra Nur Akbulak

Yayın Kurulu

Erkan Simsek, Yunus Emre Tozal, İsa Karaaslan, Cemil Üzen,
Zahid Yıldırım, Esra Nur Akbulak, Cüneyt Gönen, Adnan Saracoglu,
Fırat Demirel, Murat Çiftçi, Ümit Yaşar Özkan

Görsel Yönetmen

Zahid Yıldırım

Mizanpaj

Cemal Keskin

Kapak İllustrasyonu

Onur Erler

Kurumsal İletişim ve Reklam

editor@arkakapak.com

Satış

Yeşim Özdemir
0530 176 79 69
yesim.ozdemir@libronet.com

Basım Yeri

Elma Basım Yayın ve İletişim Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti.
Halikali Cad. B4 Blok 164 Sefaköy, Küçükçekmece, İstanbul
Matbaa Sertifika No: 120 58

Dağıtım

Doğan Dağıtım
Tel: 0212 449 63 63

Yazı Göndermek İçin

Yazılarınızı "editor@arkakapak.com" adresine gönderebilirsiniz.

Yönetim Yeri

Altunizade Mh. Tophaneliöğü Cd. Başaran İş Merkezi No:3 D:10
Üsküdar - İstanbul
Arka Kapak Papersense'in yayınıdır.

© Her hakkı saklıdır.

Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve illüstrasyonların elektronik ortamlarda da dahil olmak üzere çoğaltma hakları Libronet Bilgi Hizmetleri ve Yazılım San. Tic. Ltd. Şti. ye aittir. Yazılı izin olmaksızın kullanılamaz.

Arka Kapak'ın Ağustos 2017 sayısı ile huzurunuzdayız.

Dergimizin ilk sayısından itibaren yazılarıyla ve kuruluş aşamasından beri fikirleriyle bize destek olan yazarmız, kardeşimiz İhsan Sönmez 27 Haziran'da aramızdan ayrıldı. İhsan için elbette hepimizin söyleyeceği sözler vardı ama en güzel sözleri gönül dostu Muhyiddin Şekür söyledi. Biz de İhsan'ı bu güzel satırlarla uğurluyoruz. Allah rahmet eylesin.

Arka Kapak olarak farklı türlerden farklı dillerden seçtiğimiz dosya konularımıza bu ay da polisiye edebiyatın kraliçesi sayılan Agatha Christie ile devam ediyoruz.

20. yüzyılın kült polisiye yazarı Christie, bugün İngiltere'de Shakespeare'dan sonra en çok satan ve okunan yazar. Dünyada da 2 milyar dolar fazla nüsha satmasıyla biliniyor. Çevrilmediği dil yok gibi. Hem edebiyatta hem sinemada sayısız yazar ve yönetmeni etkilemiş, polisininin itibarını yükseltmiş büyük bir edebiyatçı. Polisiye dengisinde tüm dünyada aklı gelen ilk isim olan Christie aynı zamanda Hercule Poirot ve Miss Marple gibi iki büyük dedektif tiplermesini de polisiye edebiyatına hediye etmiştir. Her yaştan ve her kültürden okura hitap edebilen Christie gizemi, entrikayı hayatın orta yerinde inşa etmesini de bilmiştir. Kraliçe'nin tarzının, 21. yüzyıl polisiye edebiyatının geldiği postmodern kurgu dünyasından çok uzaktaki kalmasına rağmen bugün bile okunmayı başarması insan ruhundan kopmamasıyla ilgili. Bu haliyle de tüm polisiye yazarlarına yol göstermeye devam ediyor.

Dosyamız da yazarın durduğu yer ve romanlarının zenginliğini yansıtır düzeyde genişledi. Medeni Yılmaz, İrem Uzunhasanoğlu, Nihal Yormaz, Feyza Şener, Ümit Yaşar Özkan, Sadık Yemni, Kadir Daniş, Sevgül Sönmez, A. Ali Ural, Feridun Andaç ve Hasan Ali Yıldırım'ın birbirinden güzel yazılarıyla Arka Kapak'ın belki de en geniş dosya çalışmasına imza attık. Harika ve zekâ dolu romanlarıyla bildiğimiz Alper Canıgöz ile de sevdiği <ve romanlarında da kullandığı bir tür olarak polisiye üzerine bir sohbet gerçekleştirdik. Türkçe polisiye roman literatürünün en büyük takipçilerinden Erol Uyepazarıcı ile de suç ve polisinin sosyolojisi üzerine bir söyleşimiz var. Tuğba Güner de az bilinen polisiye filmler seçkisiyle sayıımıza özel bir katkıda bulundu. Bütün bunlar bir araya geldiğinde arşivlik bir polisiye dosyamız ortaya çıktı. Siz okurlarımızın beğenerek okuyacağınıza inanıyoruz.

Bu sayımız elbette Agatha Christie ile sınırlı değil. Kitap incelemeleri, sinema yazıları farklı metinlerle Arka Kapak yine çok zengin. Selçuk Küpçük bu sefer Portekiz'e doğru uzandı ve fado müziğini bizler için harika grup Madreus üzerinden inceledi. Çizgi roman sayfalarımızın konugu Hemingway oldu. İbrahim Tüzer, Halid Ziya Uşaklıgil'in en çok bilinen üç eseri üzerine yazdı. Kaan Murat Yanık'ın satırlarında ise Jerzy Kosinski'yi sarı sarı romanı *Boyalı Kuş* var. *Ardında Kalanlar* romanıyla ülkemizde sevilen ABD'li romancı Ellen Marie Wiseman da bir başka röportaj konugumuz oldu. Barış Saydam ise Muhsin Ertuğrul'un 1919'da Almanya'da çektiği *Samson* filminin öyküsünü anlattı. Bu sayının editör konugu da Dünyadan Çıkış Yayınları'ndan Ümit Güçlü oldu. Yazın rehavesine inat dopdolu bir sayı ile karşınıza olmaktan onur duyuyoruz.

İyi okumalar.

Saygılarımızla
Arka Kapak

ARKA KAPAK

kitap ve kültür dergisi

İÇİNDE NE VAR?

YIL: 2 / SAYI: 23

AĞUSTOS 2017

6

ENİS BATUR
GÖKÇE YAZIN

4

MUSTAFA ÖZEL
ROMAN,
HERKESİN
HİKÂYESİ

10

İBRAHİM TÜZER
HALİD ZİYA
UŞAKLIGIL

13

MEDENİ YILMAZ
İREM UZUNHASANOĞLU
NİHAL YORMAZ
FEYZA ŞENER
ÜMİT YAŞAR ÖZKAN
SADIK YEMİN
KADİR DANIŞ
SEVENGÜL SONMEZ
A. ALI ÜRAL
FERİDUN ANDAÇ
HASANALİ YILDIRIM

AGATHA
CHRISTIE

DOSYA

36

ALPER CANIGÜZ
DOĞRU
KOŞULLAR
ALTINDA HER
İNSAN KATİL
OLABİLİR!

38

EROL ÜYEPAZARCI
TOPLUMU
İNCELEMEK
İÇİN SUÇU
İNCELEMEK GEREK

RÖPORTAJ

60

ÇİZGİ ROMAN
HEMINGWAY:
YALNIZ BİR HAYAT

64

KAAN MURAT
YANIK
JERZY KOSINSKI
BOYALI KUŞI

7 / İSA KARAASLAN / BORGES VE BELLEK

8 / YAĞIZ GÖNÜLER / HER ŞEYDEN HABERDARIZ AMA...

9 / MEHMET ALİ ÇALIŞKAN / HIÇ DE ROMANTİK DEĞİL

12 / ERKAN ŞİMŞEK / AYDINLANMAYA GİDEN YOLDA...

42 / CÜNEYT GÖNEN / SARAYA GİDEN KİTAPLAR

44 / ÖZKAN ALI BOZDEMİR / GECEDEN SABAHA

45 / MERVE AKBAŞ / CANETTİNİN HEYBESİ

46 / REŞAT NURİ POLAT / GÜVERCİNİN ÖZGÜRLÜĞÜ

48 / HASAN ÖZTÜRK / "DENEMEDİ DEMEYİN" OLMAZ MI?

50 / TANNER AFŞAR / CİDDİ BİR İŞ OLARAK MİZAH

51 / ŞEYMA ÖZDEMİR / İSTANBUL, "İLK" KEZ TEK KİTAPTA!

52 / GİZEM YİĞİT / SİRADANIN TRAJİK YAZGISI

53 / İLKER ASLAN / DÜŞTEN GERÇEĞE KÖPRÜLER

54 / SELİM AHMETOĞLU / YUŞUF AKÇURANIN GÖZÜNDEN...

56 / AYDIN HIZ / BİR KLASIĞIN İZİNDE: DON QUIJOTE

58 / SELÇUK KÜPÇÜK / MADREDEUS

64 / KAAN MURAT YANIK / JERZY KOSINSKI BOYALI KUŞI

66 / TUĞÇE İNCEOĞLU / GENÇLİK BAŞIMDA DUMAN

68 / ELLEN MARIE WISEMAN / RÖPORTAJ

70 / ADNAN SARACOĞLU
ELİF KONAR ÖZKAN
ÜMİT YAŞAR ÖZKAN

ÇOCUK EDEBİYATI

73 / PINAR VURAL / ORADA BİR KİTAP VAR UZAKTA

74 / TUĞBA GÜNER / AZ BİLİNEN POLİSİYE FİLMLER

76 / NİHAL YORMAZ / PERDE

78 / BARIŞ SAYDAM / SAMSONUN HİKÂYESİ

80 / ESRA NUR AKBULAK / KİTAP VİTRİNİ

82 / ETKİNLİK GÜNLÜĞÜ / ELİF KURT

83 / ÜMİT GÜÇLÜ / EDITÖRÜN MASASI

84 / İDRİS MAHFİ / ARKA BLOG

Rahmetle anıyoruz...

Yayın dünyasının değerli bir ferdi İhsan Sönmez'i 27 Haziran'da kaybettik. Timaş Yayınları'nın yayın yönetmeni olan İhsan arkadaşımız aynı zamanda Arka Kapak Dergisine omuz veren yazarlarımızdandı. İhsan Sönmez hakkında herkesin söyleyebileceği çok güzel sözler var ama en güzelleri için bu anma sayfasını İhsan'ın gönül dostu Muhyiddin Şekûr'ün kalemine ayırdık. Arkadaşımıza Allah'tan rahmet diliyoruz, yayın dünyasının başı sağolsun.

İhsan Sönmez 1981 - 2017

Ey Hatırası ve Kendisi Güzel Kokulu *Kitapolog*! Muhabbet ile Elveda ve Selam!*

Muhyiddin Şekûr

Hevesli bir kitap tutkunu, yazar, düş gücü yüksek ve çok değerli bir dost olan İhsan Sönmez'in adına ve hatırasına *Arka Kapak*'ın bu sayfasına yazmak hem onur verici hem de buruk bir görev. İşte, iletişim içinde olmayı seven, pek çok şey hakkında bilgi ve fikir sahibi olan bir genç adam.

Kalbi ve zihni sadece dünya ve gezegenimiz ile değil, ailesindeki, mahallesindeki ve çok sevdiği şehri İstanbul'daki insanlara dair duygu ve düşünceler ile doluydu. Mesleği onu doğrudan kitapların dünyasına yerleştirmişti. O dünyaya bir yayıncı olarak dalsa da yazası tutmuş, ilk hastaneye yatışından sonra bir kitap yazmaya başlamıştı. Yazarları tanıır ve onlara değer verirdi. Kitapları yayına hazırlar, yazma ve yayımlama süreçlerinin farklı yönlerini anlardı. Yazarların sancılarına ve hazırlarına karşı derin bir empati duyardı. Kitapların peşinden fuar fuar, toplantı toplantı dünyayı gezerdi. Hatta bir defa yayıncılar toplantısı nedeniyle bulunduğu Çin'den, Çin Seddi'nin önünden bana bir selfie göndermişti. Kitapların ne gibi yeni özellikler taşıyabileceğini ve okuyucuları için nasıl daha yararlı olabileceğini düşünür ve hayal kurardı. Onu 2012 yılında Timaş'ta tanıdım, yazar-yayıncı ilişkimiz ile dostluğumuz da gelişti.

İhsan, *Twitter*'da takma ad olarak da kullandığı bir kelime türetti. Kendine *kitapolog* adını verdi. Kelimenin görünürdeki anlamı kitap uzmanı, tabiri caizse *bookologist*. İlginçtir, İhsan'ın kitap biriktirmedeğini

çok az insanın bildiğini sanıyorum. Eğer evine gitmeniz, çok az kitap görürdünüz. Kitaplarla dolu raflar yoktu ama İhsan daima okurdu. Çok kitap okur ve sonra başkasına verirdi. İhsan kitapların kabuklarını atıp içindeki cevheri kendi hazinesine katardı. Bu şekilde onları paylaşmaya devam ederdi, tıpkı her ay *Arka Kapak* ve okuyucuları için yaptığı gibi. Hastalığı süresince tutkuyula yazmaya devam etti, ta ki yazamayacak duruma gelene kadar. Takma adı, *kitapolog*, münasip bir addi ancak söz konusu olan İhsan'ın kitaplar hakkındaki fazlaca bilgisi değildi. O takma ad, aslında onun kitaplarla olan yakınlığıyla, kitaplara ve onların yazarın iç dünyasında bir cenin gibi büyüme süreçlerine ve ortaya çıkıp yaratıkları tesire ne kadar inandığıyla alakalıydı. O, aynı zamanda İhsan'ın kitap meraklıları ve kitapların dünyasına davet edilmeyi bekleyen hevesliler ile arasında hissettiği bağı da temsil ediyordu. *Kitapolog*, hali hazırda kitap okumaya meraklı kitapseverler ve hatta belirli bir kitabın dokusunu ve kokusunu sevenlere dair bir şeydi. Ve kitap okunup bittikten hatta kaybolup yandıktan çok sonra bile kitabın özünü ve yazarın ruhunun yankısını kendi ruhunda bulan okuyucular hakkındaydı.

Şimdi İhsan'ı tanıyanlar, o artık başka alemlere göç ettiğinden kelimelerini bu dergide göremeyecekler. Ancak onu tanıdığınız veya onun mütevazı yakınlığından, nezaketinden, samimi ruhundan etkilendiyseniz belki bundan sonra *Arka Kapak*'a ara sıra göz atmanızda onu hatırlayacak ve düşüneceksiniz.

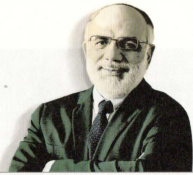
Şimdi, daima hatırlanacak olan İhsan'ın varlığı için teşekkür etme vakti: Ey kendisi ve hatırası güzel kokulu *kitapolog*, sana selam olsun, muhabbet ile elveda!

Temmuz 2017

* Çeviri için Aslımür Kara'ya teşekkür ederiz.

ROMAN, HERKESİN HİKÂYESİ

Mustafa Özel

Mahur Beste'nin ikinci yarısı, unutulmuş Behçet Bey'in yerine, "garip ihtilalci" Sabri Hoca ile başlıyor. Biraz parasızlık, biraz da siyaset aşkı yüzünden tahsilî yarıda kalan bu saçı sakalı karışık, cübbesi yırtık adam, gene de paşa konaklarına girebilmiş, "muayyen bir sınıfın adamı" olabiliyordu. Medrese hâlâ güçlüydü ve yenilik taraftarı paşalar bu kuvveti başka ellere kaptırmama gayreti içindeydiler. Tuhaf devrimcimiz hiçbir yerde olmadığından, her yerdedi. Behçet Bey unutulmuş adam idiyse, Sabri Hoca kendini unutturabilen adamdı. Bu sayede başı birçok beladan kurtulmuştu. Sessizliği yüzünden Dilsiz Hoca, mason dostlarının teşvikiyle Fransızca öğrenmeye başladığı için de Dinsiz Hoca lakaplarına hak kazanan garip ihtilalci "devrinin bütün hür düşünceli adamlarıyla dost olmanın yolunu" da bulmuştu.

Sabri Hoca işini ciddiye alan adamdır; öyle "kendilerini hareketin ifritine bıraktıkları zaman mesut olan insanlar" gibi, devrimciliği meczuplukla karıştırmaz. Ali Suavi vak'asına sadece mertliği yüzünden katılır. Olay müddetince de arkadaşlarını caydırmaya çalışır. "Gelin vazgeçin bu sevdadan. Düşman payitahtı kapısında iken yapılacak iş mi bu..." Diğerleri bu öğütlere güler ve günümüz Fetöcülerini andıran bir tutumla, liderin becerikliliğinden, devlet adamlarından çoğunun kendi saflarında olduğundan ve en önemlisi "İngiliz müzaheretinden" uzun uzadıya söz ederler. Sabri Hoca, Ali Suavi'nin belki "Bahçekapı'daki gözlükçüden" söz almış olabileceğini, diğer lafların külliyen palavra olduğunu söyler. "Makam hırslınız yüzünden memleketteki birliği bozuyorsunuz. Bu İngiliz müzaheretini doğruysa, üstelik işte yabancısı bir memleket politikasına alet olmak da var?" Söz konusu olayların üzerinden 140, romanın yazılışının üzerinden 70 yıldan fazla zaman geçti; *makam bırı yüzünden* yabancı memleketlerin politikalarına alet olma gerçeği değişmedi!..

Sabri Hoca'nın Avrupa seyahati çok öğretici olmuş, yaşadığı âlemin nasıl bir ahenksizliğin kurbanı olduğunu anlamıştı. "Onu yeniden kurmak için çok derinden değişmek, her şeyi olduğu gibi bırakıp yeniden işe başlamak lazımdı." Fakat asi Osmanlıların yeterli fikri hazırlıklıyı yoktu. Garip ihtilalci, ağızlarına sakız olan kelimelerin ruhuna nüfuz edememiş

o kadar çok sayıda ihtilalciyle karşılaşmıştı ki, sonuçta bir "ümitsizlik formülü" geliştirmişti. 1317 yılında Paris'te Ahmet Rıza Bey ile buluştuğunda, "Jön Türklerin lideri, hak, adalet, hürriyet, istibdat gibi bir yığın büyük, şümüllü kelimeleri gelin başına çil akçe serper gibi önüne fırlatmış", o ise kendi şivesiyle mırıldanmıştı: "Yazık, yazık, ne ümitsizlikler içindeyüz..." Ona göre Jön Türkler asıl hedefi göremiyorlardı: Mesele hürriyet aşkının, istibdat düşmanlığının "asıl düşünülmesi lazım geleni" unutturmuş görünmesinde" idi. "Hepimiz Abdülhamit ile meşgulüz. Onun fenalıklarını saya saya cebzebe geliyoruz. Memlekette iki ses var: *Padişahım çok yaşa! Kabrolsun Abdülhamit!* Halbuki fenalık daha derin, daha köklü."

Hayatın Mistik Safhası

Sabri Hoca'ya göre herkes aynı karanlık içindeydi. Binaenaleyh daha derine inmek lazımdı. Karanlığa inmeden çare bulamazdık. Sorular zor ve yakıcıydı: Niçin bu kadar biçareyiz? Neden her tuttuğumuz dal elimizde kalıyor? Bütün hesaplarımız bozuk mu? Hiçbir faziletimiz kalmadı mı? Bu soruların cevapsız kalışı, ona göre, bir medeniyetin iflâsı demekti. İnsan bozulmuştu, insan. "Her şeyin bir çaresi vardır. Fakat insan bozuldu mu, bunun çaresi yoktur." İmparatorluğun dayandığı iktisat sistemi değişmeliydi ihtilalciye göre. Bu değişimin gerektireceği halk aydınlanması, halktaki hak fikrini değiştirir ve mücadele başlardı.

İlerleyen bölümlerde adım adım *gerilere* doğru seyreliyor, tipik bir Osmanlı gibi geriye doğru yaşıyoruz. Önce uzun uzadıya, "adalet hastalığına" yakalanmış Halit Bey'i, ardından babası Nuri Bey'i tanıyoruz. Nuri Bey, Agop ve Soloski'nin danışmanlığı sayesinde zengin olmayı başarsa da, "ten bazarları insan ruhuna lââyık bulmadığından" kapitalist olamamıştır. Yaşadığı bir yangın hadisesinden sonra iyice mistikleşerek Kadiri dergâhına girer. Dünya işlerinden soğur ve sık sık Hacc'a gitmekten bahseder.

Agop bu durumu bir nevi hastalık sayıp, Nuri Bey'i evlilik yoluyla kurtarmaya çalışır. Soloski ise aksini kanaatlerdi. Ona göre, dostları hayatının mistik safhasına girmiştir. "Bu, Allah'tan gelen bir işaret, bir

nevi hidayettti: Onu reddetmek, zavallı Nuri Bey'i kendi gerçekleriyle mücadele haline sokmaktı. Bu da onu perişan ederdi." Yeterince parası olan Nuri Bey bir köşeye çekilip, ibadet ve hayır işleriyle uğraşmaktaydı. Mistik hayata, sonsuz zevklerin dünyasına yönelmesi iyi, fakat seçtiği tarikat uygun değildi. Hiç değilse Mevlevî olsaydı. "Mevlevîliği ona bütün tarikatlardan üstün gösteren şey, musikiye verdiği yer ile semanın hususiyeti idi."

Soloski'ye göre, keman "Allah'a giden yolların en kıssası" idi. Yedi yaşından beri delice sevdiği Bach, her türlü kutsallık ve ermişliğin tek anahtarıydı. Hidayet başka şeydir, diyordu. "Hidayet sanat ve musikidir." Agop, Nuri Bey'in bu yaştan sonra keman çalamayacağını söyleyince de, şu cevabı veriyordu: "Kemanı o çalacak değil ki... 'esprit divin' (ilahî ruh) çalacak, anlıyor musun?" Kapitalist ruha hakkelyakın aşına olan Agop ise, Soloski'den bu ilahî ruha başka bir vasıta bulmasını istiyordu. "Nuri Bey'in parmakları altın, esham gibi şeyleri saymak içindi."

Kendi Zamanıyla Gelen Kahraman

Behçet Bey, yazar tarafından çizilmiş ve yarım bırakılmış portresinden şikâyetçidir. Yazar ise kahramanına, sizi "olmak istediğiniz gibi" resmedemedim, diyor. Portrenizi kendiniz yapıyordunuz, birkaç mason rütüsü ile herşeyi altüst ederdiniz. "Çünkü siz bir terkipsiniz. Her terkip gibi, bir nispetten bir nispet bir kere değişti mi, ortada siz kalmazsınız, bir başkası yerinizi alır."

Behçet Bey öfkeli; yazar, romanına feda etmiştir onu. Yazar ise hem bu ithamı, hem de *roman* yazması olmayı reddeder. "Ben sizin hayatınızı yazıyorum. Roman ayrı bir şey. Benim yaptığım, sizden dinlediğim gibi hikâyenizdir." Ne vardı o hikâyede? Evvela, zaman farkı. Behçet Bey kendi zamanıyla gelmişti. "... bugünden uzak, asıldığı yerde unutulmuş bir takvim gibi sadece geçmiş bir zamandır. Adeta kurulmamış bir saate benziyorsunuz." Diğer insanlar gibi eve kapıdan girdiği, herkes gibi maddesiyle gezinen bir insan olduğu hâlde "bir rüyaya benziyor" Behçet Bey. "İnsanlara kendinize mahsus bir zamanı aşıyorsunuz. Bölünmezlerin bölünmezi, çekerdek hâlinde bir zaman. En basit şekilde bir düşüncenin, bir ihsanın, bir hatıranın zamanı."

Yazara inanacak olursak, kahramanı kendisine "her şeyi" anlatmıştır. Böylece o çekerdek zaman genişlemiş, dal budak salmıştır. O zaman anlamıştır ki, Behçet Bey düşündüğü gibi "tek bir zaman parçası" değildir. Onun da zamanı aynı, fakat ona hükmetme biçimi farklı. Onun için hâl, hatıralara anından ibaret; gerisi için tam bir kayıtsızlık içinde. Evi yanmış, o dışarıda kalmış, bildiğimiz zamanın

Çizim: Bayar Yıldırım

dışına fırlamıştır. Evinin dışında böyle korunmaz gözünce, yazar için "bir ferdî vak'a olmaktan çıkıyor, bir sembol oluyor." Bu sembol yazara "cemiyetimizin yüz yıldan beri geçirdiği değişiklikleri" hatırlatıyor.

Behçet Bey, "Mahur Beste"den kaçan adamdı; bes-te-kâr Talât Bey'in kötü kaderini yaşamak istemiyordu. Yazar, ikisini karşılaştırıyor: "Yaradılış sizi sadece bir istek, bir susuzluk olarak yaratmış. Talât Bey öyle değil. O, yaşayan adamdı. O, kırılmış adamdır. Siz mağlupsunuz." Behçet Bey, romanın ikinci kısmında kendisinin unutulup, diğer kahramanlara uzun uzun yer verildiğinden şikâyetçidir. Yazarın cevabı, romanın mahiyetini ve geleneksel anlatı biçimlerinden temel farkını çok iyi yansıtır: "Ben uzatmıyorum, onlar uzatıyorlar. Ben onları içimde serbestçe yaşamağa bıraktım. Başlangıçta sade siz vardınız. Şimdi onlar da var. Onları bir *bakikat* gibi alıyorum. Onları da dinlemeğe *meccurum*."

Yazar, mektubunun başlarında roman yazmadığını, romanın güç bir iş olduğunu söylemişti. Son paragraftaki sözleriyle aslında yazılının roman olduğunu ima ediyor. Hayat kimsenin etrafında dönmeyiz, diyor, şikâyetçi Behçet Bey'e; hayat herkesle beraber yürür. "O hâlde bu benim hikâyem değil artık, diyeceksiniz. Evet, öyle, artık sizin hikâyeniz değil. Hepinizin hikâyesi, yaşadığınız, yaşadığımız devirlerin hikâyesi." Bu yüzden, korkmayın sevgili kahraman, yarım kalmayacaksınız. Yazar, hiçbirinizi unutmamış değil! "Etrafıma çok insan yığıldı. *Hepsi birden* konuşuyorlar... Ben onların sesini *orkestralama*ya meccurum."

Romancı, hepimizin katıldığı koronun orkestra şefidir. Roman, *herkesin* hikâyesidir. ■

GÖKÇE YAZIN

Enis Batur

“Gökçe Yazın(lar)” kavramı dilimize geldi gelmesine, ama kültürümüze oturmadi, yerleşmedi. Bizim edebiyatımızın Batılı kökleri yoktur, olamazdı: Grekoren gelenekleyle çok geç tanıştık, o da daha çok sınırlı Hümanizma yanlısı bir çevre aracılığıyla. On yüzyıldır yaşadığımız Anadolu’nun bizden önceki zengin, derin kültürel birikimine uzak durduk, kaldık, o uygarlıkların kalıtının olsa olsa “turist”iyiz, üstelik yabancı gezmenler kadar tanımamız özelliklerini. Doğulu, Orta-Dogulu olduğumuzu hiç değilse söyleyebilseydik! Kendi dilimizi bile hor gördüğümüzün farkında mıyız bilmem, bölgenin büyük kültür dillerine, Arapçaya ve Acemceye, Süryaniceye ve Ermeniceye hepten kapalı yaşadık, yaşıyoruz, iç içe durduğumuz Rumcayı olsun öğrenmeye yanaşmamış bir toplum bizimkisi. Kültürümüzle övünüyor, bölümleniyoruz sık sık, oysa ufak bir seçkinler kesiti sayılmazsa, hiçbir alanına, boyutuna vakıf değiliz: İnsanımız Erzurumlu İbrahim Hakkı’dan, İtrî’den, Nigârî’den nasibini aldığını ileri sürmek en hafifinden abartı olur. Bir buçuk yüzyıllık Batılılaşma (!) sürecinin gösterdiği tablo: Bugün Cervantes’i, Shakespeare’i Kâtip Çelebi’den, Nefî’den daha iyi tanıyor okuyuzdur. Bu kısa kestiğim uzun hava şunu dile getirmek için: “Gökçe Yazın(lar)” kavramı yabancımı tanımasını getirmenin pek bir anlamı yok aslında: Bizim neyimiz, ne kadar yerli sayılabilir ki?!

“Gökçe Yazın(lar)”, peki, “Edebiyat”tan fazlası mı? Neden gereksinme duyulsun varlığına? Edip/Muharrir ayrımını bile yitirmiş bir kültürel ortamda “Edebiyat” kavramı *indirgenmiş* bir kimlikle büründü, *seyreltilen* içeriğiyle. Muhafazakârların yenilikten öcü gibi korktukları, yenilikçilerin gelenek deposuyla ilişkisi girmeye üşendiği bir dünyaya tıklıldı: Herkes birbirinin körü ve sağrı kesildi, duyarlıklar törpü-lendi. Benim bakış açım belli: Bu hâkimiyet alanının kenarına, hattâ dışına ilerlemekte tek çıkış yolu.

Fazlalıksa, fazlalık o klâsik terimin bize daha geniş, hem daha derin bir alan açma vaadiyle bağlantılı. Yı-lar oldu, “Edebiyat ve Matematik” başlıklı kıpırsa bir denemede, “bizim edebiyatımız” in düşüsel kavruk-luğuna, kısırlığına dokunup geçtim. Düşünceden söz ederken, çoğu kez güncelle ayarlı, gazetelere yazı-lan “fikir” yazılarını kastetmiyorum, örnekte, Nermi Uygur’un *felsefece yazımsal denemeleri* koymaya

çalıştığım çizmeyi temsil ediyor. Filozofun, düşünürün, en geniş yelpazeyle bilimlerinin üretiminden bir karış *kenarda* benim gözümde, edebiyatçı düşünme. Kadim Yunan’ın kimi kalemlerinden başlayan, Latin dünyasına aşılınmakta gecikmeyen o damar yüzyıl-boyu tıkanmış, Hümanist çağ ile yeniden doruğa oturmuştu: O gün bugün kesintisiz güzergâhı.

Gökçe Yazınlar, yazımsal kanonların, yazın tarihçileri ve kuramcılarıyla eliyle enikonu çerçeveselen, ufkı kısıtlanan yazma edimine özgüllüğünü iade etme özelliği taşıdığı için bana yakıcı önemde görünüyor. Modernlerin, en çok da “son modern”lerin türsel kalıpları gevşetip kıran kalkışımaları aynı gerekçeyle taçlandırıldığı sayılmaz: Sınır ihlalleri yalnızca yazı beylerine mi, bir o kadar nitelikli ve beklentili okur kesimlerine yepyeni havalandırma delikleri açtı. Edebiyat üzerine *sımsıkı* düşünmeden gerçekleşebilecek devrim değildi bu. Düşünen edebiyat, köktenci bir arayış sahası yaratıyor. Eğilimi ke-sinkes form’un kurcalanmasıyla sınırlayamayız; bu soy yaklaşımlar kanonperestlerin teselli kaygılarına bağlanmalı. Bir de, onların destegine muhtaç piyasa-borsa denklemine, “ürün” yerine “mal” isteyen tüketimci-global tecim çarklarına. Booker’ın, *okunabilir* yazar avına ilân yoluyla çıkışına da değinmişim.

Bütün bir arayış coğrafyasında yazılanları *okunak-sızlık* töhmeti altında ağırlayan vandal çarkın üretim zincirini kıramadığına dağıtım yollarını denetlediğini ve tıkadığını biliyoruz. *Okunaksız hiçbir yaratı* ile karşılaşmadım bugüne dek: Olsa olsa çetin yapıtlardan dem vurulabilir, ki varlıkları yeni değildir: Herakleitos’tan, Parmenides’in şiirinden işe başlanabilir.

Çıkış yolunu, hâlâ geleceğin düşünürü, Nietzsche göstermişti: *İyiliğin ve Kötülüğün Ötesinde*’nin can-alıcısı bir fragmanında (VIII, 254), bir “oda edebi-yatı” geliştirmenin yaşamsal boyutuna dikkat ederek, “oda musikisi” denen esinlenerek. Yirmi yıl sonra, Max Reinhardt “oda tiyatrosu”nun temellerini atacak, hemen ardından 161 kişilik bir tiyatro salonu kiralayan Strindberg “oda oyunları” kaleme almaya girişecekti.

Bugün, yerkürenin beş kıtasında sayısız oda *işliyor*. ■

BORGES VE BELLEK

Kitap, Rodrigo Quian Quiroga'nın belleğin nasıl işlediğini anlama arayışı. Bunu yaparken Borges'in başta "Bellek Funes" olmak üzere birkaç öyküsünden yola çıkıyor. Belleğin işleyişi yolundaki araştırma belki de bir "Evrağa" haykırışına götürmeyecektir Quiroga'yı fakat haz, cevabın bulunmasında değil, aranmasında saklıdır ve bunun farkındadır Quiroga. Beyni anlama hareketi, kendimizi anlama hareketidir ona göre, haklıdır da. Bu bakımdan kitabı okurken kendimizi çıkığımız bir yolculuk olarak değerlendirebiliriz bu çalışmayı.

Borges ve Bellek
Rodrigo Quian Quiroga
Çev. Ferit Burak Aydar
Boğaziçi Üniversitesi Yayınları

Mehmet Ali & Akşamsefasi

Rodrigo Quian Quiroga, Leicester Üniversitesinde Nörobilim daki direktörlüğünü yürüten ve bioenerji alanında çalışmaları bulunan bir bilim adamı. Buenos Aires Üniversitesi fizik bölümü mezunu. Asıl çalışmalarını görsel algı ve bellek alanlarında gerçekleştirmiş. Quiroga'nın dikkatimi çeken en önemli özelliği, bir bilim adamının, bir edebi metinden yola çıkarak bilimsel bir araştırmaya girişi. Bu bakımdan oldukça orijinal ve zevkli bir çalışma. Yazılarını her ay büyük bir beğeniyle takip ettiğimiz Mustafa Özel, doktora öğrencilerinin tez yerine roman yazmaları gerektiğini salık veriyordu; romancıların kendi hayal alemlerindeki hakikat arayışlarının etkilenecek; çünkü hayal ehli olan romancılar gerçeğe giden yolda hep bir adım önde idiler. Bu yüzden Freud, "ozanlarla filozoflar, bilincini benden çok daha önce açığa çıkardı" derken haklıdır. Freud'u doğrular aslında Quiroga da, beynin davranışlarını anlama çabalarının yalnızca bilim insanlarına ya da karmaşık laboratuvarlardaki bilimcilere ait olmadığını savunur. Çünkü bu çalışmalara, antik Yunan filozoflarından modern psikolojinin 19. yüzyıldaki öncülerine kadar kategorilere sığdırlamayan diğer birçok aydın emek vermiştir. Kategorilere sığdırılmayan aydınlardan biri de kitabın konusu olan Borges'tir. Borges, belki laboratuvarlarda ulaşamamıştır bellekle ilgili çalışmalarındaki sonuçlara fakat sanatçılara mahsus olağanüstü muhakemesi ve hayal gücü sayesinde şaşırtıcı sonuçlar elde etmiştir.

Borges'i gençliğinde keşfettiğini söyleyen Quiroga, ona olan hayranlığını, her türlü mantığı reddeden şeyleri matematiksel bir kesinlikle tarif etmesine, görünüşte çürütülmeyecek örnekleri bir düşünürümüz gibi her şeyin mümkün olduğu ve her şeyden önce fantastik

gerçeklikte yaşıyormuşuz gibi, kendisini karşı konulmaz şekilde gerçek olmayan dünyalara götürmesine bağlar. Quiroga Borges'in "Bellek Funes" isimli öyküsünü bir gün yeniden keşfeder ve bütün hayatı değişir. Bu öyküden yola çıkarak, insan beyninde somut ayrıntıları göz ardı ederek soyut kavramlara tepki veren nöronları bulma şansına erişir. Bu nöronlar algıladığımız şeylerin yıllar sonra hatırlayacağımız uzun süreli bellek öğelerine dönüştürülmesinde kilit rol oynarlar.

Quiroga, Borges'in izinde belleğin sırlarını bir "Evrağa" haykırışı özüyle ararken Borges'in dul eşi Maria'dan yardım alır. Maria, Quiroga'ya sayısız hikâyeler anlatır ve Borges'in kütüphanesini incelemesine izin verir bu sayede çalışma daha eğlenceli bir hâl alır. Bir bilim insanıdır Quiroga fakat "Bu ne Borges hakkında bir kitap, ne de bellek üzerine bir ders kitabıdır; daha ziyade, büyüleyici olduğumu düşündüğüm bir hikâyeyi anlatma itkimden neşet etmiştir." Der. Dolayısıyla kitabı tamamen bilimsel bir inceleme-araştırma çalışması olarak düşünmek hatalı bir yaklaşım olur.

Borges, "Bellek Funes" adlı öyküsünde Ireneo Funes isimli bir köylünün iniş çıkışlı hayatını anlatır. Attan düşüp kafasını yere çarptıktan sonra, artık her şeyi hatırlayabilmekteki kahramanımız. Evet, unutmak mümkün değildi belki insan teki söz konusu ise, ama hatırlamamak mümkündü. Fakat Funes için bu böyle değil. Unutamamanın lanetini üzerinde taşıyor sürekli Funes. "Biz bir bakışta, bir masa üzerinde üç kadehi algarız; Funes ise asmayı, onu meydana getiren bütün yapıları, filizleri ve üzümlerini görürdü." der Borges Bellek Funes'i anlatırken. Bu çalışma, Borges'in "Bellek Funes" öyküsü ile birlikte okunduğunda, hayal ehli ile hakikat ehlinin belleği ele alış biçimlerine yakından tamlik edilebilir. ■

Bugün yeni olan, aynı gün içinde eskiyebiliyor. İnsan ilişkileri de bundan nasibini alıyor. “Sonsuza dek” sözü artık pırlanta markalarının reklam sloganı... *Akışkan Aşk*'ta Zygmunt Bauman, modern çağ insanındaki güven eksikliğini, kaygı problemini, sürekli bir şeylere yetişme derdini, sadakat ve ihanet arasındaki savrulmaları masaya yatırıyor. İnsanların arasını okuyucuyla birlikte bulmaya çalışıyor.

Akışkan Aşk
İnsan İlişkilerinin Dayanaksızlığı
Zygmunt Bauman
Çev. Işık Ergüden
Alfa Yayınları

HER ŞEYDEN HABERDARIZ AMA EN UFAK BİR FIKRİMİZ YOK

Bauman'ın “insan dünyası”nda diyalog ve iletişim, en mühim mesele. Ona göre modern zamanların yeni insanı için bir ilişkide yenilgi varsa, bu bir iletişim yenilgisidir. Hız, gün geçtikçe felakete dönüştü ve ortaya yepyeni bir üretim/tüketim insanı çıktı. Aylıklık, can sıkıntısı ve bekleyiş gibi durumlar ortadan kalktı. Oysa “yıldırım aşkında bile, soru ile cevap arasında, teklif ile kabul arasında belli bir zamanın az da olsa geçmesi gerekir” diyor Bauman. Bu sabırsızlık hâli yalnız insan ilişkilerinde değil, makinele- rin insanlığa olan tahakkümünde de zirvede. Sosyal medya dediğimiz “yeni mekân”da bilgi önümüze hiç beklemeden, hiçbir şey sormadan (izin almadan) geliyor. Oysa bir yeriyi silerken bilgisayarlarımız ve cep telefonlarımız, bize muhakkak emin olup olmadığımızı soruyor. Yalnız harddiskler değil, zihinler de bu veri karmaşıklığı içinde birer çöplüğe dönüşüyor. Haliyle bir çöplüğün içinden gerekli/önemli ve hatırlanması gereken verileri yeniden elde etmek gittikçe güçleşiyor.

“Akışkan” kavramını sosyal bilimlere kazandıran Bauman için ilişkiler “ölüm bizi ayırana kadar”dan “bakalım her şey yolunda gidecek mi?” gibi soru(n)lara doğru genişledi. Bunun sebepleri arasında hiç kuşku yok ki güvensizlik, hayatın müsterekliliği konusundaki umursamazlık, kamusal alandaki paylaşımların eksikliği, kapitalizmin yok ediciliği gibi hususlar var. Tüm bunlar toplandığında aile kurmak, çocuk, çocuğun bakımı, eğitimi, güvenliği gibi meseleler de akışkan toplumun en büyük açmazları arasında yer alıyor. Bu açmazlar nihayet evlilikten ve hatta diyalogdan korkan insanlardan bir topluluk oluşturuyor. Yeni ve oldukça akışkan bir toplum. “Ne kadar tamamlanmış

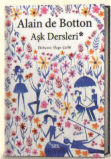
ve kendi kendine yeterli olsa da, her insan varlığını bir başkasıyla birleştirmedigi sürece eksik ve yetersiz kalır” diyor Bauman. İnsan sesine ses ister, sözüne söz, adımına adım. İşte bu ahenk eksikliği de herkesin her şeyden haberdar olduğu ama kimsenin en ufak bir fikrinin olmadığı toplumun, akışkan toplumun, geri dönüşü olmayan en ciddi kaybı.

Mesafelerin öneminin kalmaması farklı sorunları insanın gündemine taşıyor. Lâkin insanlık bunu pek umursamıyor. “Yakınlık artık fiziksel komşuluğu gerektirmemektedir; ama bu fiziksel komşuluk da artık yakınlığı belirlememektedir” derken Bauman, insanların ve ailelerin önem verdiği şeyleri şöyle sıralıyor: Güvenlik, kariyer, mülkiyet. Çocuk üzerinden bir örnekendirme: Ev/bakıcı/kreş daima güvenli olmalı, okul/şirket daima “en iyileri yaratan” olmalı, konut/araba daima “en iyisi” olmalı. Halbuki bu tablonun neye hedef olduğu Bauman için sadece bir cümlelik: “İnsanlık, tüketim pazarının kurbanıdır.”

Yalnızca kendi hilelerine güvenen, diğerlerinden daha kurnaz görünmek için çırpınan ve birbirini yok etmek adına her şeyi göze alan bireyler dünyası... Kitabın sonunda Bauman'ın röportajlarına sığ(a)mayan, kritik yorumlarda bulunduğu müteccil ve dolayısıyla “insan dayanışmasının sonu” yer alıyor. Nereye giderse gitsin birer “istenmeyen” plan mütecciller, ateş hattındaki kıymetlerini(!) koruyor: “Onlar yer değiştiriyor değildir, yeryüzündeki yerlerini yitiriyorlar. Hiçbir yere, yersiz bir yere, kendi kendine var olan, kendi içine kapalı ve aynı zamanda denizin sonu- zluğuna adanmış bir yere fırlatılıp atılıyorlar; ya da bir çöle, hıncı dolu ve insanların ender ziyaret etiketleri, otu- rulmayan toprağa yollanıyorlar.” ■

HİÇ DE ROMANTİK DEĞİL

Alain de Botton yine yaptı yapacağını. Kadın, erkek, aşk, cinsellik, evlilik, çocuklar, ebeveynler, aldatma gibi insan ilişkileri hakkında buğüne kadar hiç okumadığımız türden bir metin kaleme aldı. *Aşk Dersleri*, olanca mantıksızlığında aşkın en mantıklı tahlilini yapan ve benzerleri arasında insanı tanımaya en çok yaklaşan kitap diyebiliriz. Botton, bu eserinde kendisini güçlü kılan özelliğini yani felsefe kökenli olmasını çok iyi kullanarak gündelik hayatımızdaki *praxis*'in arkasındaki *theoria*'yı gösterebiliyor.

Aşk Dersleri
Alain De Botton
Çev. Özge Çelik
Sel Yayıncılık

Akademide dirsek çürüten felsefecilerin aksine Botton, akıl oklarını hayata çeviriyor ve tam yakalayacağımız anda elimizden kaçan alabalklar gibi çok bildiğimizi zannettiğimiz ama çok da belirsiz olan mevzulara fırlatıyor. Tüm kitaplarında aynı felsefi metodu kullanan Botton, *Aşk Dersleri*'nde bir roman yazıyor ve iki insanın tanışıp, aşık olup, evlenip, çocuk sahibi olup, evliliklerini çekilmez hale getirdikleri 16 yıldan sonra ancak evliliğe hazır hale gelmelerinin hikâyesini anlatıyor.

Roman, İskoçyalı güzel ve zarif Kristen ile Lübnanlı Rabi'h'in hikâyesi. Yazar, hikâyede bir evliliğin iyi ve kötü tüm taraflarını gösterebileceği eksiksiz bir olaylar örgüsü kuruyor ancak bu, uzman okuru bile rahatsız etmeyecek doğrallıkta. Öte yandan bilgi bir anlatıcı olarak yazar, kendi kahramanları Kristen ile Rabi'h'in hikâyesinin içinden hiç çekmiyor, her fırsatta romana kısa bir ara verip bize aşk dersleri veriyor. Evet, hemen hatırlatmakta yarar var, bir yazarın romanın olay örgüsünün uzayında kalma keyfimize bu kadar müdahale edebilmesi için Alain de Botton gibi hatırlı olması lâzım. Ama açıkçası ancak John Fowles gibi büyük kalemlerin kullandığı bu ayrıcalığın Botton'a da çok yakıştığını ve yazarın metne müdahale ettiği bu bilgece satırlarının olay örgüsünün doğrallığına akyormuşçasına ahenkli olduğunu söyleyelim.

Kitapta yazar, aşkı kendi tekilliği içindeki belirsiz, sınırsız, tanım ve mantıktan uzak güzelliğinde ele alıyor, ve aşkın görece kendi mantıksızlığındaki düzeni yakalamaya çalışıyor. Örneğin daha en başından mantık evliliklerine, tarihte en büyük zulüm içeren hikâyeleri yarattığını söyleyerek karşı çıkıyor

ve iki insan arasında hesaba kitaba gelmeyen bir aşkın gerekliliğini savunuyor. Ama kitap boyunca aşk ve ilişkiler konusunda süregelen en yanlış ideolojiyi yani romantizmi de eleştirmekten hiç kaçınmıyor. Alain de Botton aşkın hakikâatine yürekten inanan birisi olmasına karşılık bir romantizm düşmanı. Kristen ve Rabi'h'in evliliklerinde onları bir çok kez çıkmaza sürükleyen anlarda, aşkın kendi tekilliğini ihmal ederek ona sayısız kurallar eklemeyen romantik yaklaşımı eleştiriyor.

Hikâyenin vurguladığı fikirlerden birisi de, insan olarak mevcut anda geliştirdiğimiz davranış biçimlerinin kaçınılmaz olarak geçmişimizden gelen yükten etkilediği fikri. Botton, hikâyesinin kahramanlarını geçmişlerinde ağır yükleri olan karakterlerden seçerek romanı bu türden bir tarihsellikte de etkili kilmaya çalışmış. Böylelikle yazar, sözgelimi bir yıldır birbirlerini tanıyan iki insan arasındaki aşkın, aslında doğumlarından itibaren şekillenmeye başlayan ömürlük bir müessese olduğunu söylemiş oluyor. İnsanlar arasında probleme neden olan çoğu davranış, kişinin mevcut andaki mekân ve şartlarda değil de, geçmişte başka bir anın mekân ve şartlarında bulunmasından kaynaklanıyor.

Aşk Dersleri herkes tarafından okunması gereken ve yüzyılımızın klasikleri arasına girmeye namzet nevi şahsına münhasır bir roman. Aşkı, ne aklın tahakküm edici, hesapçı mantığında, ne de romantizmin belirsiz, kaypak, kimliksiz ve adına kalp dediği muhayyel organında arıyor. Kimenin bakmadığı bir yere, aşkın kendi tekil hakikatine bakıyor ve onu anlamaya giden yolu keşfetmek için felsefenin en güçlü aracını yani dili kullanıyor. Kullanılabilecek en usta ve bilgece haliyle. ■

HER DEM TAZE, HER DEM OKUNASI: HALİD ZİYA UŞAKLIĞIL

Ibrahim Tüzör

“Ümit var mı?” diyordu, doktor cevap verdi:
- Ümit ne zaman kesilir?..

Arka Kapak / Halid Ziya Uşaklıgil - Mai ve Siyah

Bir milletin büyüklüğü, sahip olduğu edebiyatının içerisinde meydana gelmiş derinlikli anlam alanlarına ulaşabilen şaheserler ve nesilden nesle aktarılacak sonraki kuşaklara ulaştırılan başyapıtlarla da ölçülebilir. Hem fert hem de toplum planındaki “yaşamışlıklar” olarak adlandırabileceğimiz tüm hevesler, hayal kırıklıkları, zedelenmişlikler, ümitler, başarılar, tecrübeler ve dahası, sanatkar muhayyilesinden adeta ilmek ilmek örülerek sanat eserine dokunur. Dikkatli bir nazar ile bakılıp kelimelerin dile gelen çoğul anlamlarına kulak verildiğinde bütün bir milletin sanat eserine damıtılmış olan maddi-manevi macerasını ve trajedisini görebilmek mümkündür. Tarihin her kesitinde kendi neslinin ve döneminin sesi soluğu olabilen nitelikli eserler bu yönüyle ele alındığında zamanın ötesine geçer ve her dönemde okunup anamlandırılabilen bir yapıyla yeni okur ve muhataplar arar.

1896 yılında Servet-i Fünûn dergisinde tefrika edilmeye başlanan Halit Ziya Uşaklıgil’in *Mai ve Siyah* adlı romanı da böyledir. Hayal edilen ile gerçekte olan arasında sıkışıp kalan roman kahramanlarının etrafında örgülenen olaylar, her dönemin ve neslin kendinden bulacağı pek çok yeni anlam alanlarıyla zenginleşmektedir. Özellikle Ahmet Cemil’in “Hayal ve Hakikat” çatışmasıyla ortaya çıkan trajedisi, yaşadığı dünya üzerinde kendi çatışma alanları üzerine düşünebilen okurlarda yeni anlam alanlarına ulaşır. Esaslı bir edebî eserde olması gereken önemli özelliklerden biri olarak değerlendirilebileceğimiz bu yapı, *Mai ve Siyah*’ın da ölümsüz olmasına imkân vermektedir.

Diğer taraftan Servet-i Fünûn dergisinde 1899 yılında tefrika edilmeye başlanan *Aşk-ı Memnû* adlı roman için de aynı hususu işaret etmek mümkündür. Bireysel iltiras ve trajedilerin yön verdiği “Yasak Aşk” etrafında şekillenen metin, kimi zaman en masum bir duygu değerinin kimi zaman da kabul edilemeyecek ahlak dışı bir tutumun yönlendirilmesi her dönemin ve her neslin ilgilie okuyacağı edebî bir esere dönüşmüştür. Özellikle Bihter’in kişisel dünyasında kendiliğiyle olan

mücadelesi, sınıran bir varlık olarak insan tekinin dünya üzerindeki macerasını örneklemesi bakımından önemlidir. *Aşk-ı Memnû*, bu yönleriyle nesilden nesle aktarılarak var olmaya devam edecektir.

İlk defa 1901 yılında Servet-i Fünûn dergisinde tefrika edilmeye başlanan fakat sansür nedeniyle yayımı 1924 yılına kalan Halit Ziya Uşaklıgil’in *Kırk Hayatlar* adlı romanı için de aynı hususu belirtmek gerekir. Toplumun farklı katmanlarında yer alan ve hayatı yaşama biçimleri farklı insanların hikâyeleri “kırk” sözcüğü ile karşılanarak “acı” parantezine alındığında her dönemin ve neslin anlam dünyasında karşılık bularak zenginleşmektedir. Özellikle mutlu bir aile ortamında eşine ve çocuklarına sadık kalamayıp iç huzurun uzağına düşen Ömer Behiç’in kişisel trajedisini, modern dünyada kendi çatışma alanları üzerine düşünebilen okurlarda yeni anlam alanlarına ulaşır. Bir metnin edebîlik değeri kazanmasında ve nitelikli bir anlatı formuyla karşılanmasında esaslı unsurlardan birisi de metnin her okundığında yeni anlamlarla derinleşebilmesidir. Uşaklıgil’in *Kırk Hayatlar* adlı romanı da aradan geçen yıllara rağmen metnin merkezine “örnek okuy” olarak yerleşen muhataplar için yeni anlam alanlarıyla zenginleşmeye devam edecektir.

Değişen Alfabeyle İnat, Değişmeyen İnsan ve Anlatı

Sanatkarın önemli bir özelliği toplumun önünde yürüyüp olması ve yazdıklarıyla birer işaret fişegi vazifesi görmesidir. Olabilecek birçok aksaklığı sanatkar, sıradan insanlardan daha evvel sezer, fark eder ve dile getirir. Bu durum dil ve toplum ilişkisi açısından ele alındığında da aslında aynıdır. Sanatkar kendi eserinin dilini, sanat eserini zaafa uğratmadan okuruna göre ayarlayabilir. Bir eserin dil açısından sadeleştirilmesinin yazarı tarafından yapıyor olması, en ideal olanıdır. Çünkü sanat eserini ortaya çıkaran ve her bir sese, kelimeye, cümleye sinen ruh, sanatkarın kendi ruhudur. Sadeleştirmeyi yaparken, o ruhu en nihayetinde muhafaza etmesi gereken de sanatkarın bizzatı kendisidir.

Halit Ziya Uşaklıgil, yukarıda sözünü ederek kısaca tematik problemlerini işaret ettiğimiz romanlarını ve diğer eserlerinin birçoğunu Latin harflerine kendisi aktararak, 1928 sonrası “yeni dil” de var olmaya devam etmiştir. Sonrasında ise dönemin şartlarına

göre okurun dil algısını göz önünde bulundurarak eserlerinin dilini incelikli bir biçimde bizatihi kendisi sadeleştirmiş; hatta kimi romanlarının dilini hayat-tayken 2-3 kez sadeleştirme ihtiyacı duymuştur. Yazarın buna yönelik gayretini *Mai ve Siyah*'ın sadeleştirilmiş ilk baskısını yaparken 1938 yılında kaleme aldığı önsözdeki şu satırlarda görmek mümkündür: “*Mai ve Siyah* için sadeleştirilmesi ve yeni yazı ile tekrar basılması hakkında ısrar edenler olduğu gibi eserin, yeni yazı ile basılması değil, fakat sadeleştirilmesine itiraz edenler de bulundu. Eser eski halinde mevcut olmakta devam ediyor, eğer ona genç nesil de rağbet edecekse yeni yazı ile basılması bir zaruret demek oluyor, bu takdirde sadeleşmesine şiddetle lüzum var; mademki yeni nesle mahsus olacaktır, lisansını onun kabul edebileceği bir şekilde sokmak girişiminin doğal bir gereği demektir.”

Server-i Fünun topluluğunun kurucularından olan Halit Ziya Uşaklıgil'in muhakkak ki en önemli yönü romancılığıdır. Fakat yazar, sayıları iki yüze aşan hikâyeleri ile de edebiyatımızda bu türün gelişmesine çok önemli katkı sağlamıştır. Onun hikâyeleri, Ahmet Mithat'ın henüz halk ve meddah hikâyelerinin tekniğinden ayrılamamış anlatılarından sonra, yetkin tarzda yazılmış ilk örnekler olarak gösterilebilir. Dil, üslup, tahkiye ve teknik özellikler bakımından romanlarıyla aynı çizgide değerlendirebileceğimiz Halit Ziya'nın hikâyelerinin geri planında merak duygusunun yönlendirdiği çok geniş bir birikimin olduğunu söylemek gerekir. Hikâyelerindeki vaka, tasvir ve tahlil gibi unsurları, romanın tekniğine bağlı olarak başarılı şekilde yürüten sanatkar henüz yirmili yaşların başındayken özellikle tahkiye sanatı üzerinde derinleşebileceği çalışmalara imza atar.

Edebiyyât-ı Cedide olarak da adlandırılan bu dönemde bilhassa Tevfik Fikret şiir ve güzel sanatların farklı şubeleri üzerine yoğunlaşıp eserler verirken Halit Ziya Uşaklıgil de roman sanatı çevresinde derinlikli düşünme biçimi gerçekleştirmiştir. Uşaklıgil, henüz *Mai ve Siyah*, *Aşk-ı Memnu*, *Kırık Hayatlar* gibi Türk Edebiyatı'nda roman türünün kurgusuyla, vaka birimleriyle, zaman ve mekân unsurlarının şahıs kadrosundaki uyumuyla başarılı ilk örnekleri sayılan eserleri yazmadan önce, 14 Kasım 1887-21 Mart 1888 tarihleri arasında roman sanatı üzerine, poetik metin olarak adlandırabileceğimiz makaleler kaleme almıştır. *Hizmet* Gazetesinde yayımlanan bu metinlerde yazar, roman türünün Batı Edebiyatı'nda nasıl ortaya çıktığını ve ilk çağdan itibaren nasıl bir gelişim seyri izlediğini incelemeye çalışmış; “hakikiyun” adını verdiği realistler ile “hayaliyun” olarak adlandırdığı romantikleri mukayese ederek bu edebî oluşumların özelliklerine dikkat çekmiştir. Halit Ziya daha sonradan sözü edilen makaleleri, 1307/1891 tarihinde *Hikâye* adını verdiği 152 sayfalık kitapta bir araya getirmiştir.

Çizim: Barış Şelvi

Oğuz Atay 8 Nisan 1975 tarihli günlüğünde “Halit Ziya, insana ve onun ruhsal durumlarına eğilmek bakımından bana benziyor” diyerek kendi “tutunamayan” tipleriyle onun roman kahramanları arasında duygu ve davranış biriktiriliği kurar. Çok büyük bir romancı olarak kabul ettiği Uşaklıgil'i, yönünü Batı'ya çeviren Türk insanının ruhsal durumunu, nasıl bir duyarlılık içinde olduğunu eserleri aracılığıyla gözler önüne serdiği için önemser. Daha da önemlisi “Halit Ziya'nın kahramanları ne kadar pıyanoda Chopin çalsalar, Alexandre Dumas okusalar, redingot giyseler ve XIV Louis mobilyalarıyla evlerini döşeseler de bizim insanımızdır” der ve “100 yıl sonra biz kendimizi daha iyi tanımak için, Batı'ya yöneldiğimizizi, bütün kurumlarımızla Batılı olmaya çalıştığımızı ileri sürdüğümüzüz bu sıralarda bu kahramanları daha iyi tanıma”mız gerektiğini söyler. Atay'ın kırk yılı aşkın bir süre önce Halit Ziya'nın özellikle yukarıda sözü edilen üç romanından hareketle yaptığı bu önermesi şimdilerde çok daha anlamlı görünmektedir. Sanal olanın sahibi olan her şeyi dönüştürdüğü bir yüzyılda varlığıyla, kimliğiyle, bilinciyle, değerleriyle sıkışarak kendi içerisinde küçükçü alanlara hap-solan modern insanın tutunacağı; kendine doğru bir yol bulacağı ve çoğalacağı bir dünya olarak belirir bu eserler. Bundan dolayı bile Halit Ziya Uşaklıgil'in eserleri her dem taze, her dem okunasıdır... ■

Mai ve Siyah, Kırık Hayatlar, Aşk-ı Memnu
Halit Ziya Uşaklıgil, Akçağ Yayınları

ABD'li ünlü kültür tarihçisi Robert Darnton'un başyapıtı *The Great Cat Massacre* (1984), tam 31 yıl sonra Türkçeye de *Büyük Kedi Katliamı* adıyla tercüme edildi. Tüm dünyada sevilerek okunan ve tarihyazımı biçimiyle birçok tarihçiye ilham veren kitap, Aydınlanmaya giden yolda Fransa'nın sokaklarında hayatın nasıl dönüştüğünü, insanların nasıl şekillendiğini, öğrendiğini ve davrandığını anlatıyor. Büyük ve resmi tarihsel anlatılar yerine tarihe geçmemiş insanların yazılmamış hayatlarına odaklanıyor.

Büyük Kedi Katliamı
Robert Darnton
Çev. Mustafa Yılmazser
Koç Üniversitesi Yayınları

AYDINLANMAYA GİDEN YOLDA YAŞANAN HAYATLAR

Tarihi tarih yapan temelde iki kaynak var diyebiliriz: Bir insan, iki tarihçi. Tarihçileri insandan ayrı bir kategoride gördüğümün farkındayım ama söz konusu, tarih yazmak olunca bu mesafe ayarını yapmamız gerekiyor. Şaka bir yana tarih dedimiz olgu; yaşananların yazılması. Bunun için de tarih biliminin tarihi boyunca çeşitli usuller icat edildi. Büyük olsun küçük olsun tüm tarihi olaylar ve dönemler farklı yöntemlerle yazılıyor. Aydınlanma Çağı da bunlardan biri. Robert Darnton da bu büyük çağın ve felsefi/toplumsal dönüşümün temellerini çok farklı açılardan bakarak yazmasını bilmiştir.

Büyük Kedi Katliamı, Fransa'daki Aydınlanma Çağını, kralları, hanedanların, saray âlimlerinin, kumandanların etrafında cereyan ettiği haliyle değil; işçilerin, yoksulların, masallar üreten köylülerin yaşadıkları hayatın, ürettikleri kültürün üzerinden anlatıyor. Yani "kral şu açıklamayı yaptı, filozoflar bu kitabı yazdı"dan ziyade o dönemin insanların o anda ne yaptığını odaklanıyor. Bunun da ötesine geçip nadir üretilmiş yazılı belgeler üzerinden zihniyetlerini de deşiyor.

Kitap, bu yönüyle aynı zamanda bir zihniyet tarihi denemesi... 18. yüzyılda Fransa'da sokaktaki insanlar ne düşünüyor, nasıl düşünüyordu sorularına cevap arıyor. Okuryazarlık oranının çok düşük olduğu "Ancien Regime" (Eski Rejim. Fransız İhtilali öncesini anlatmak için kullanılır) yıllarında pek de kayıt bırakmamış insanların öykülerini antropolojinin yardımıyla yazıyor. Manzarayı biraz daha netleştirmek adına şunu ekleyebiliriz: Fransa'da laik, ücretsiz ve zorunlu eğitim, 1880'lerde, III. Cumhuriyet'in başbakanlarından Jules Ferry zamanında gerçekleşiyor ve böylece yazarak, okuyarak üretme imkânı

demokratikleşiyor. Tarihçilerin işi de bu dönemden itibaren kolaylaşıyor mu zorlaşıyor mu başka bir tartışma konusu fakat kaynakların arttığı tartışılmaz bir gerçek.

Kitap, büyük toplumsal devrimin 100-150 yıl öncesine odaklanmış. Bu yüzden farklı disiplinlere de alan açarak antropolojinin, edebiyatın imkânlarından faydalaniyor. 6 bölümden oluşan kitap, kitaba jsmını veren ikinci bölümde Paris'teki matbaanın işçilerinin Sait Severin Sokağı'nda yaptıkları büyük kedi katliamını anlatıyor. Peki, bu katliamın sebebi ve "önemi" nedir? İşçiler, zenginlerin kedilerini katlediyorlar çünkü sınıfsal nefretlerini ve intikamlarını bu şekilde görünürlüğe getirebiliyorlar. Karın tokluğuna çalışan işçiler patronlarının et beslenen, konforlu bir hayat süren kedilerini öldürerek sınıflarını tahkim ediyorlar. Yazar bütün bunları nereden çıkıyor? Çünkü matbaa çıkarcıları işleri gereği okuryazarlar ve bu sayede anılarını yazabiliyorlar.

Kitabın diğer bölümleri de en az bu-
nun kadar heyecan verici, öğretici.
Çocuk masallarının psikanalizi, bir
burjuvanın yaşadığı şehri anlamla
biçimi, bir polis müfettişinin vatan-
daşlarını fişleme yöntemleri ve fişlere
düştüğü notlar, filozofların ansik-
lopedi yazarken bilgiyi tasnif etme
yöntemleri vs... Birbirinden bağımsız
bu bölümler bir bütün olarak okun-
duğunda 18. yüzyılda Fransa'nın in-
san topografyası fotoğraf netliğinde
ortaya çıkıyor. Sokaktaki işçiden eli
kalem tutan polise, geleceğe şeflik
etmek isteyen cürekâr filozoflardan
"krallara layık" bilgiyi içselleştiren
burjuvalara Fransa insanının ruhu
roman sürükleyiciliğinde anlatılıyor.
Kitabın birden fazla muhatabı var:
Okurlar, bilgiyi tasnif edip kristal-
leştirmeyle mükellef akademisyenler,
tarihi nasıl yazalım diye detlenen
tarihçiler... Kitap bütün bunlar için
renkli ve kıskırtıcı bir kaynak. ■

AGATHA CHRISTIE

20. yüzyılın kült polisiye yazarı Agatha Christie, bugün İngiltere’de Shakespeare’den sonra en çok satan ve okunan yazar. Dünyada da 2 milyardan fazla nüsha satmasıyla biliniyor. Çevrilmediği dil yok gibi. Hem edebiyatta hem sinemada sayısız yazar ve yönetmeni etkilemiş, polisiyenin itibarını yükseltmiş büyük bir edebiyatçı. Polisiye dendiğinde tüm dünyada akla gelen ilk isim olan Christie aynı zamanda Hercule Poirot ve Miss Marple gibi iki büyük dedektif tiplerini de polisiye edebiyat dünyasına hediye etmiştir. Her yaşta ve her kültürden okura hitap edebilen Christie gizemi, entrikayı hayatın orta yerinde inşa etmesini de bilmiştir. Kraliçe’nin tarzının, 21. yüzyıl polisiye edebiyatının geldiği postmodern kurgu dünyasından çok uzakta kalmasına rağmen bugün bile okunmayı başarması insan ruhundan kopmamasıyla ilgili. Bu haliyle de tüm polisiye yazarlarına yol göstermeye devam ediyor.

POLİSİYE EDEBİYATIN BÜYÜK USTASI: AGATHA CHRISTIE

Medeni Yılmaz @nekedisiznekitapsiz

Yıl 1926

Dünya büyük bir haberle çalkalanır. Issız bir göl kenarına ağacın birine çarpmış vaziyette bir araç bulunur. Araba parçalanmış ve içindeki valizler yere dağılmış hâldedir. Ancak trafıta kimse yoktur. Polisin civarda yaptığı incelemeler sonucunda bu arabanın dönemin en ünlü yazarlarından polisiye kraliçesi Agatha Christie'ye ait olduğu anlaşılır. İşte bu durum, olayın gizimini daha da artırır. Dünya basını Agatha Christie'nin geçmişi hakkında manşetten sayfa sayfa haber yapıp olayın üstüne giderler. Ama ortada bir sorun daha vardır: Araba buradaysa Agatha Christie nerededir? Tam 11 gün boyunca kimse ondan en ufak haber alamaz. Dolayısıyla ortaya çeşitli senaryolar atılır. Kimisi Agatha Christie'nin intihar ettiğine, kimisi ise intihar süsü verdiğine inanır. Hatta döneminin en ünlü polisiye yazarlarından olan ve *Sherlok Holmes*'un yaratıcısı Sir Arthur Conan Doyle bile devreye girerek bir medyuma bunu danışır. Medyum ona, Agatha'dan çarşamba günü haber alınacağını söyler. Tam 11 gün boyunca dünya gündemini meşgul eden bu muamma, Agatha Christie'nin medyumun tahmininden bir gün önce, Salı günü, aniden ortaya çıkmasıyla çözümlür. Agatha Christie, kaybolmamış ya da ölmemiş; yalnızca gizlenmiştir. Mrs. Neele takma adıyla bir otelde kalmıştır. Bu durumu trajediye dönüştüren şey ise, Mrs Neele isminde gizli. "Neele", Agatha'yı terkeden kocasının sevgilisinin soyadıdır! Agatha, eşi onu terk eder etmez 11 gün boyunca ortadan kaybolmasını geçici hafıza kaybı yaşadığına bağlasa da, hemen herkesin zihninde beliren şey, onun intikam duygusuyla hareket ettiğine dairdir. Kimisi Mrs Neele'yi öldürmeye teşebbüs ettiğini, kimisi ise kocası Archibald Christie'de onu terk ettiği için pişmanlık duygusu yaratmak amacıyla ortadan kaybolduğunu düşünür. Her ne amaçla olursa olsun, gizemli romanların yazarının ününün pekiştiren ve ona yaraşan bir kaybolma vakası olduğu muhakkak.

Yalnız Geçen Çocukluk Yılları

Yukarıda görüleceği üzere, hayatı da yapıtları gibi enteresan ve gizemli vakalarla dolu olan Agatha Christie, 1890 yılında orta halli bir ailede dünyaya gelir. Aslında ailenin maddi durumu iyi olmasına iyidir ancak annesinin fikirleri neticesinde Agatha 16 yaşına kadar okula gönderilmez. Bu nedenle yalnız bir çocukluk dönemi geçirmiştir. Hatta ablası Madge sanatsal yetenekleriyle kardeşler arasında sıvırlince, Agatha'ya "ağır gelişen" damgası bile yapıtırılır. Ancak ailesi Agatha'nın hiç de yeteksiz olmadığına inanmış olacaktı ki, onu piyano ve şan eğitimi alması için Fransa'ya bile gönderirler. Sonuç; Agatha bu konuda gerçekten de yeteksizdir; şan hocası onu geri gönderir. Yıllar sonra biyografisinde Agatha, zaten müzige hiç'de hevesli olmadığını dile getirecektir! Ablası Madge ile yıllar sürecektir tatlı rekabet de bu dönemde başlar. Sürekli dedektif romanları okuyan Agatha, onunla iddiaya girerek kendisinin de dedektif romanları yazabileceğini söyler. Biraz ilgi ve iddia ile başlayan bu heves, sonraki yıllarda "polisienin kraliçesi" olmaya kadar gidecektir.

Evliliğin Yazar ve Zararları

1914'de pilot albay Archibald Christie ile evlenen Agatha, onunla birlikte cepheye Fransa'ya gider. Burada hemşirelik de yapan Agatha, tıbbi zehirler ve ilaçlar konusunda derin bilgiler öğrenerek, bu bilgileri ileride yapıtlarında sık sık kullanır. Kocasını Archie'nin mesleği gereği dünya turuna çıkması ve Agatha'nın onunla birlikte gitmesi, değişik kültürler hakkında bilgilenmesini ve keza aynı şekilde bu bilgileri yapıtlarına indirerek, zengin olay ve kahrman çeşitliliği yaratmasını sağlar. Dolayısıyla kocası Archie ona çok şey katmıştır diyebiliriz. Ama Archie, aynı zamanda onun 11 gün boyunca ortadan kaybolmasına, ve dahası terk edilmişlik duygusunu bir ömür taşımasına da sebep olmuştur. Başka bir kadına aşık olduğunu söyleyerek ondan ayrılan

Archie, bir anlamda onu yazarlığa da itmiş olur. Çünkü artık dul bir kadın olan Agatha, yazdıklarıyla para kazanmak zorundadır. Bu nedenle profesyonel olarak yazarlığa en net adımı bu ayrılık sonrasında atmıştır diyebiliriz.

Yazarlıkta Zirvede

Agatha'nın kitaplarından ciddi paralar kazandığı dönem, kocası Archi ile boşanmasından sonradır. Biraz kafa dinlemek için çıktığı Ortadoğu turunda, Bağdat'ta Max Mallowan adında genç bir arkeolog ile tanışır. Evlendiklerinde Agatha 40, Max ise henüz 26 yaşındadır. Max ile başlayan ilişkisi kısa sürede evliliğe dönüşecek ve eski eşinin onu terk etmesinin acısını atlatmak için çıktığı bu gezi, ona yeni bir eş kazandıracaktır. Bu Ortadoğu gezisi ona sadece bir eş değil, *Doğu Ekspresinde Cinayet*, *Nil'de Ölüm*, *Briç Masasında Cinayet* gibi ünlü kitaplarını yazmasını sağlayacak bilgiler de kazandıracaktır. Ancak Agatha'nın bu evliliği ne kadar verimli olursa olsun yine de aldatılmaktan kurtulamaz. Zira Agatha 1976 yılında öldükten sadece bir sene sonra kocası Max Mallowan, kendisini aldatığı iddia edilen kadınla evlenir.

Bu ikinci evliliği döneminde hem daha üretken hem de daha disiplinli bir çalışma temposuna giren Agatha, artık kendisini tüm dünyaya kabul ettirmiş büyük bir yazardır. Yapıtları tüm dünya dillerine çevrilmiş, oyunları İngiltere'de sahnelenme rekorları kırmış ve hatta Mary Westmacott takma adıyla yazdığı aşk romanları bile büyük ilgi görmüştür. Yaşadığı dönemde İngiltere'nin en büyük devlet nişanı dahil, sayısız ödül kazanan Agatha Christie, yaşarken efsaneye dönüşen yazarlardandı. 1976'da 86 yaşında vefat ettiğinde dünyada büyük üzüntüye neden olmuş, İngiltere'de oyunlarının sahnelendiği tüm tiyatrolar ışıklarını bir saat boyunca kapalı tutmuştur.

Hercule Poirot ve Miss Marple

Agatha Christie'nin hiç şüphesiz en ünlü iki karakteri Belçikalı dedektif Hercule Poirot ile İngiliz dedektif Jane Marple'dir.

Hercule Poirot okurların karşısına Christie'nin ilk kitabı, Türkçeye *Ölüm Sessiz Geldi* adıyla çevrilen *The Mysterious Affair at Styles* ile çıktı. Daha ilk romanından itibaren okurlar bu karakteri pek sevdi ve Christie de onu sonraki 33 romanında tekrar kullandı. Dedektif Poirot, düzen hassasiyeti ile öne çıkan karakterdir. Bıyıklılarıyla gurur duyan, genç ve güzel kızlara düşkün, aşırı kibar ve müthiş sarıbrı biridir. Karakter o kadar çok benimsenmiştir

ki, yaratıcısı Agatha Christie bile onu hayatında iki defa gördüğünü iddia etmiştir. Ama ölmeden önceki yıl (1975) onu *Curtain (Ve Perde İndi...)* adlı son romanında öldürür. Ertesi gün dönemin en çok satan gazetelerinden birinde, New York Times'ta Dedektif Poirot'un ölüm ilanı yer alır. Böylece ilk defa kurgusal bir karakterin ölüm ilanı basında haber değeri taşır.

Miss Jane Marple ise onun 12 romanında karşımıza çıkar. İlk defa *Ölüm Çağlığı* isimli kitapta katil kovalayan Miss Marple, küçük bir kasabada yaşayan sevimli, uyanık ve hiç evlenmemiş yaşlı bir kadındır. Olayları genelde kendi deneyimlerinden hareketle çözmeye çalışır; kendi yaşantısında karşılaştığı insanlara ve olaylara benzerlik kurarak sonuca varır. Bu sevimli yaşlı dedektif ise son olarak *Uyuyan Ölüm* adlı romanda yer almıştır.

Her iki karakter de sayısız kez sinema ve tiyatrodan ünlü isimlerce canlandırılmıştır. ■

CİNAYETİN KRALİÇESİ'Nİ OKUMAMIZ İÇİN 10 NEDEN

İrem Uzunhasanoğlu

Bir cinayet romanı okuduktan sonra tüm diğer kurmaca romanlar şekilsiz kalacaktır.

Arka Kapak / Borges

1. Ölüm Sessiz Geldi – Ve Bir öldürme Metodu Olarak Zehir

Agatha Christie yazın hayatı boyunca yüzlerce karakterini öldürmüştür, kimini boğarak kimini bıçaklayarak ama en çok da zehirleyerek. Bunun sebebi ise aşıkardır, Christie, Birinci Dünya Savaşı'nda bir dispenserin ecza bölümünde hemşire olarak çalışmıştır, içlerinde şifalı otların yanı sıra onlarca toksik maddenin de bulunduğu dolaplar, onun romanlarındaki kusursuz zehirlenme cinayetlerinin baş aktörüdür. Baldıran ve yüksek otu ne işe yarar, kargabüken otu solunuma nasıl etki eder, arsenik suyla karıştırılırsa ne olur, siyanür nasıl bir ölüm getirir... Christie, *Romeo ve Juliet*'ten beri vâp plan bir geleni devam ettirir ve romanlarının birçoğunda maktülü zehirler. *Ölüm Sessiz Geldi*, Christie'nin ilk romanı olması özelliğinin yanında dünya edebiyatına damgasını vurmuş roman karakteri Hercule Poirot'yu bize tanıtan ilk kitaptır. Poirot burada Styles malikânesindeki bir zehirlenme vakasını efsanevi zekâsıyla çözüme ulaştırır.

2. Roger Ackroyd Cinayeti – Ve Kurmaca Ustalığı

Roger Ackroyd Cinayeti, birçok edebiyat otoritesi, eleştirmen ve hatta Polisiye Yazarları Derneği tarafından “yazılmış en iyi polisiye romanı” seçilmiştir. Dul bir kadının intiharı üzerine King’s Abbot köyünün altüst olan sakin yaşamını konu alan kitapta, Christie bir kurgu ustası olarak devleşir. Agatha Christie, Polisiye edebiyatının önemli bir dalını oluşturan “murder mystery” yani “cinai roman” ustasıdır. Bu gelenek, Christie’den yaklaşık bir asır önce, komşu kıtada Edgar Allen Poe ile başlamıştır, Poe bu türün altından ustalıkla kalkmış olmasına rağmen devam ettirmemiş ve bu geleneği, onun bıraktığı yerden başka yazarlar devralmıştır. Arthur Conan Doyle, ölümsüz *Sherlock Holmes* serisini 1887 ve 1927 yılları arasında yazmış, yazarken de cinai roman kurmacasında olması gereken elzem unsurları yazın tarihine kazıymıştı. Christie ise otuz beş yıl sonra bayrağı *Sherlock Holmes*’dan alıp Hercule Poirot’ya vermişti. Polisiye kurmaca geleneğine eleştirel bakış açısıyla yaklaşan ve “kötülerin arasında da iyilerin olduğunu” bize anlatmaya çalışan Christie, okurlarına sunduğu yapbozlarda farklı teknikler kullanır. Katil eski gelenekte olduğu gibi her zaman kötü adam değildir, bazen bir çocuk, bazen bir kadın, bazen ölü bir adam, bazense iki ya da fazla kişidir. Agatha’ya göre suçlunun da ilginç ve renkli bir kişiliği olmalıdır, katil evin hizmetkârı olmamalı ve hatta hiç bahsi geçmeyen önemsiz bir karakter de olmamalıdır.

3. Doğu Ekspresi Cinayeti – Ve Pera Palas’ın 411 No’lu Odası

Agatha Christie’nin dünyaca ünlü *Doğu Ekspresi Cinayeti*’ni, Pera Palas’ın 411 no’lu odasında yazmaya başladığı rivayet edilir. Doğu Ekspresi Paris’e doğru hareket ederken yoğun kar yüzünden durmak zorunda kalır, ertesi sabah yolcu sayımı yapılırken Amerikalı yolcu kompartımanında ölü bulunur. Hercule Poirot da bu cinayeti araştırmak için İstanbul’a gelir. Tabii gizem sadece Christie’nin romanının içinde değildir. Annesinin ölümü üzerine depresyona giren ünlü yazara bir darbe de kocasının gelir ve metresi Nancy Neele’yle evlenmek için kendisini boşanmak ister. Bunun üzerine Christie’nin arabası gölün kenarına devrilmiş, eşyaları saçılmış bir halde bulunur ve tam 11 gün boyunca kendine ölü süsü vererek kayıplara karışır. 11 gün sonra, kocasının metresinin adıyla bir otele kayıt olduğunu ve o süre zarfında psikojenik füğ geçirdiğini söyler ama dava

kapalmaz. Yıllar sonra kayıp 11 günü filme çekmek isteyen yapımcı firma o dönemin ünlü medyumu Tamara’ya danışır, yazarın ruhu çağrılır ve Tamara onlara tüm sırrın Pera Palas’ın 411 no’lu odasında bir parkenin altındaki anahtarda yattığını söyler. Uzmanlar Türkiye’ye gelir, gerçekten de anahtar bulunur. Bu anahtarın, o dönem Pera Palas’ın sahibi olan Misbah Muayyes’in Yeniköy’deki yalısında bir odanın kapisını açtığını ve orada 11 günü anlatan bir günce bulunduğu da rivayet edilir.

4. Ve Perde İndi – Ve Hercule Poirot Karakteri

Belçikalı emekli bir polis olan Hercule Poirot, Agatha Christie’nin 33 romanında ve elli yakın öyküsünde yer almış ölümsüz karakteridir. Agatha Christie artık Poirot’yu öldürme zamanı geldiğinde, okurlarına muziplik yaparcasına *Ve Perde İndi* romanını yazıp bir banka kasasına saklar. Otuz Beş yıl banka kasasında beklettiği romanı ölümünden sonra yayımlanır. Christie’nin ölümünden sonra ölümsüz deneni karakteri Poirot’nun da kaybı okurları yasa boğar. The New York Times, Poirot için tam sayfa ölüm ilanı verir. Bu kurmaca bir karakterin arkasından verilmiş ilk ölüm ilanıdır.

5. Cinayet İlanı – Ve Jane Marple

Cinayet İlanı, Chipping Cleghorn köyünün yerel gazetesinde işlenecek olan cinayetin saatinin ve gününün belirtilmesiyle başlar. Köyde yaşayanlar arasında Miss Marple da vardır.

Agatha Christie’nin ikinci ölümsüz dedektif karakteri olan Miss Marple, örgü örmesi ve cinayetlerin esrarını çözen keskin zekâsıyla tanınır. Poirot’nun tam tersidir ve onun kadar profesyonel değildir, sorguya çekmeyi fazla beceremese de basmakalıp cümleleriyle fenomen olmuştur. Amatör becerileri olan Miss Marple 12 roman ve 22 kısa hikâyede yer almıştır.

6. On Küçük Zenci – Ve Toplumsal Temalar

Zenci Adası’ndaki ıssız bir malikâneye davet edilen on kişinin başına gelenler anlatılır, adada mahsur kalırlar ve birbirlerine sırlarını anlattıkça ölmeye başlarlar. Christie’nin sürükleyici cinayet romanları arasında en ünlülerinden biri olmasına rağmen isminden dolayı bir hayli eleştirilmiştir ve ismini değiştirmek zorunda kalır. Başka bir kitabında ise

tişörtlü zenci tatlısı adı altında beyaz kremalı puding servis edildiği için eleştirilir. Aslında bu cümleleri anti-kahraman veya kötü karakterlerine kullandığı için bir nevi topluma mesaj vermektedir. Christie, ırkçılık, Yahudi düşmanlığı, Zenofobi gibi konulara hassasiyetle yaklaşan bir yazar olarak tanınır. Onun romanlarında her şey ölçülüdür, kantarın topuzunu fazla kaçırmasz. Poirot, bir yerde “kadınlar saygısızdır” gibi bir yorumda bulunurken diğer yandan da “dünya kadınlar için çok acımasız bir yerdir” diyerek bu söylemi dengeler.

7. Son Evdeki Tehlike – Ve Agatha’nın Karmaşık Labirentleri

Hercule Poirot Cornwall sahilinde arabasının freni boşalıp uçuruma yuvarlanan kızın başına gelenleri araştırırken kızın şapkasındaki kurşun deliğini görür ve katili araştırmaya başlar. Yanılsama yaratmak için Agatha Christie olay örgülerini bir labirent gibi tasarlar. Labirentte bıraktığı boşlukları, okur doldurmaya çalışırken çoğu zaman kaybolur çünkü kurduğu cümlelerin çoğu çift anlamlıdır. Gerçeği o kadar iyi gizler ki; okur labirentte yanlış yollara sapar ve sonuna kadar nefessiz sürüklenir.

8. Cinayet Alfabetesi – Ve Agatha’yı Çözme Teknikleri

Cinayet Alfabetesi romanında Poirot, zeki bir seri katille karşı karşıyadır, kurbanlar alfabetik sıraya göre öldürülmektedir. Katilin kim olduğunu bulmak için Poirot, Arthur Hastings ve Başmüfettiş Japp seferber olurlar. Bu serüven boyunca ipuçlarını takip ederek katili Poirot’dan önce bulmak da mümkündür. Akademisyenler Christie romanlarındaki katillerin ortak özellikleri üzerine istatistiksel çalışmalar yayımlamışlar ve bunun için formüller bile üretmişlerdir. Bu çalışmalara göre katil çoğunlukla kurbanla duygusal bağ içerisinde olmaktadır. Kadın katiller kurbanlarını zehirlerken, erkek katiller bıçak ve ateşli silah kullanır. Kadın katiller genelde hata yapar ve yakalanır ama erkek katilleri keskin zekası sayesinde Poirot yakalar. Katil çıkacak kişinin isminin kaç kez geçtiğine, genelde kaçınıcı sayfada ismin görüldüğüne dair yapılan istatistiksel çalışmalara bakılınca katil Poirot’dan önce yakalanabilmektedir.

9. Beş Küçük Domuz – Ve Gelenekselliğin Dışına Taşan Katil Kim Öyküleri

Genç bir kadın Poirot’ya ulaşır ve yıllar önce babasını öldürdüğü için hüküm giymiş olan hapisteki

Çizim: Sıvı

annesinin masumiyetini kanıtlaması için ondan yardım talep eder. Dava yıllar sonra tekrar açılır. Polisiyede kınılması zor sabit yapıları kıran Agatha Christie, nam-ı diğer “ölüm düşesi” kurguladığı cinayetlerde kurbanlarını ve olay örgüsünü her zaman geleneksel yapıda kurgulamaz. Geleneksel yapıda bir odaya/evle/ mekâna kapanan ve katil bulunana kadar orayı terk etmeyen düzeneci Christie kırar ve cinai soruşturmayı belli bir zamana ve mekâna hapsedmeyi reddeder. Soruşturma, yıllara yayılabildiği gibi tüm ülkeye hatta farklı ülkelere de yayılabilmektedir.

10. Mavi Trenin Esrarı – Ve Agatha Christie’nin eserleri

Zengin bir ailenin kızı olan Ruth, mavi bir trende vahşice öldürülür. Yakut takıları da kayıptır. Hercule Poirot da tesadüf eseri trendedir, kocasından başlayarak tek tek sorgulamaya başlar. Christie bu romanı için “yazdığım en kötü kitap”ı dese de milyonlarca kopya satmıştır. Agatha Christie kitapları dünya üzerinde 2-4 milyar arası satış rakamlarına ulaşmış, *Fare Kapanı* isimli oyunu 1952 yılından beri Londra’da 23.binden fazla gösterim yapmıştır. İncil’den ve Shakespeare’den sonra en çok satan romanların sahibi, cinayetler kraliçesi Christie, Mary Westmacott mahlasını kullanarak altı adet de aşk romanı yazmıştır. T.S Eliot, Chesterton, C.S Lewis gibi isimler dedektif kitapları yazmayı denerlerse de hiçbirisi Agatha Christie kadar başarılı olmamıştır. Kurguladığı çok yönlü cinayetleriyle uzun yıllar polisinin kraliçesi unvanını korumaya devam edecektir.

AGATHA CHRISTIE ALGORİTMASI

Nihal Yormaz

Eserlerinde dünyaca ünlü Bayan Marple ve Hercule Poirot adlı iki hafife yaratan İngiliz polisiye yazarı, polisiye edebiyatının kraliçesi Agatha Christie'nin romanları tüm dünyada iki milyardan fazla satmayı başardı. Christie'nin romanlarını şöyle alıcı gözle incelediğinizde karşınıza bazı dikkat edilmesi gereken noktalar çıkıyor ve bu noktalar cinayetlerdeki gizemi çözebilmemiz için size ışık tutuyor. Gelin bu noktaları maddeler halinde birlikte inceleyelim:

- Christie'nin romanlarındaki katil, kurbanıyla mutlaka yakın duygusal bir bağ içindedir ve çoğunlukla da ya eşi ya da yakın bir akrabasıdır.
- Eğer romanda karakterler tekne ya da uçakla seyahat ediyorsa katil erkektir.
- Eğer romanda karakterler araba ya da kamyonet kullanıyorsa katil bir kadındır.
- Christie'nin katillerine dair ilk ipuçları büyük oranda kitabın ilk beşte birlik bölümünde tanıtılır.

Listemizin en can alıcı noktasına gelmişken İrlanda Queens ve İngiltere Exeter Üniversitelerinin ortak bir çalışmasından ilham alalım ve Agatha Christie'nin kitaplarındaki katillerin sırrını açıklayalım. Ünlü yazar kitaplarında katillerle ilgili pozitif ayrımcılık yoluna giderek kadın ve erkek katillerin tarzlarını ayırtmıştır. Listelersek:

- Kadın katiller genellikle kurbanlarını zehirliyor.
- Erkek katiller bıçak ya da silah kullanarak daha kanlı cinayetler işliyor.
- Kadın katiller genellikle yaptıkları bir hata yüzünden yakayı ele veriyor.
- Erkek katiller ise Hercule Poirot ve Bayan Marple'nin başarılı çalışmaları ve çıkarımları sonucunda yakalanıyorlar.

Agatha Christie kimleri öldürüyor?

Bu sorunun ardından neden öldürüyor sorusunun gelmesi muhtemel. Yazının başlarında da dile getirdiğim üzere Christie'nin romanlarında katil kurbanıyla mutlaka yakın duygusal bir bağ içinde olur. Genellikle mevzular amcaoğlu, halakızı, kayıp kuzenler, baldızlar ve benzeri bir aile ekseninde döner ve yazarımız kafa karıştırmak için soy ağacının

çeşitliliğini kullanır. Buradan hareketle Christie'nin, katillerine duygusal ve bazen de menfaat ilişkilerini temele alan sebeplerle cinayetler işlettiğini söylemek mümkün.

Katili Hiç Bulamamak

Agatha Christie romanları okurken kitabın sonuna kadar katili bulmanız mümkün olmayabilir ancak romanın sonunda mutlaka katilin kim olduğunu öğrenirsiniz. Eğer katile ulaşamamışsanız bu maalesef ki okuduğunuzu anlamadığımız mânâsına gelir. Zira genellikle Agatha Christie'nin romanlarında sona gelene dek katil olacağını düşündüğünüz bir isme yoğunlaşırsınız çünkü o isim ön plana çıkmıştır. Fakat romanın son on sayfasına geldiğinizde katilin neden o isim olmadığı ispatlanır ve dedektifimiz bu ismi temize çıkartabilir. Ancak; bu, tam olarak bizi ters köşeye yatakmaktır çünkü tam dedektife inanacakken kendimizi son iki sayfada katilin gerçekten de o kişi olduğu gerçeğiyle karşı karşıya bulabiliriz. İşte tam bu noktada da yazarın tarzının okuyucuyu kandırmak olduğunu söylemekten çekinmemek gerek. Nitekim Agatha Christie, okuyucunun katili bulamaması için eksik bilgi vermeyi ve katil gibi gözükene katil çıkmamasının yanı sıra, katilin ben diye bangır bangır bağırarak karakterin sonunda gerçekten katil çıkmış olması durumuna da okuyucusunu alıstırmıştır.

Agatha Christie romanlarında katili bulmak için birkaç noktayı gözden kaçırmamanızda fayda var. Bunlardan en önemlisi polisleri ve dedektifleri de şüpheliler listesinden tutmak, bir diğeri ise katillerin kimlik değiştirme ihtimali üzerinde durmak. Bu iki noktayı aklınızdan çıkarmadığınız, kitapta geçen konuşmaları dikkatle takip ettiğiniz ve konuşmalarda verilen ipuçlarının peşini bırakmadığınız takdirde katili hiç bulamamak diye bir durumla karşılaşmanız zor. Zira eğer ki romanda geçen konuşmalardaki sözcüklerin düşünülenden farklı bir mânâyâ geldiğini keşfederse- niz katili de bulursunuz. Çoğu zaman inceden incele hile yapan ve kitabın önceki bölümlerinde bahsetmediği bir ayrıntıyı cinayetin kilit noktası haline getirerek katilin bulunma sebebi diye sunan ve fakat her şeye rağmen iki üç kitabını okuduktan sonra tarzını kapacağınız sürükleyici romanlar yazmış Agatha Christie ile hâlâ tanışmayanlarınız varsa *Doğu Ekspresi'nde Cinayet* benim tavsiyemdir. ■

CİNAYETİ NEDEN ÇÖZDÜNÜZ?

Feyza Şener

Agatha Christie romanlarının alâmetifarikasıdır, dedektif hikâyedeki karakterleri bir odaya, büyükçe bir evin salonuna mesela, toplar ve cinayetin nasıl işlendiğini anlatarak katilin kim olduğunu açıklar. Bu yazı da, böyle büyük bir oda olsun. Dedektif hikâyelerinden bildiklerimizi toplayalım buraya ve şu tuhaf soruyu soralım: Cinayeti neden çözdünüz?

İlk dedektif öykülerinden birisinin *Oedipus Rex* olduğunu iddia edeceğim, bilmem ne dersiniz? Genç Kral Oedipus, babasının katilini ararken kendisiyle karşılaşmıştı. Gerçeğin ortaya çıkması için her şeyini vermeye hazırdı ve gerçek ortaya çıktığında aslında her şeyinin çoktan elinden kayıp gittiğini anladı. Aslında cinayetin haberi henüz o bebekken verilmişti ancak cinayeti önlemeye çalışırken anne babası, bir bakıma mümkün de kıldılar cinayeti. Bir trajedydi kuşkusuz Oedipus'un yaşadığı fakat iyi bir “dedektifin” her ne pahasına olursa olsun cinayeti çözmekle yükümlü olduğunu hatırlatmıştı.

Ancak dört başı mamur bir “dedektif” figürünün ortaya çıkması için 1841’i beklelik ve Amerikalı tuhaf yazar Edgar Allan Poe, kısa polisiye öykülerle çıkageldi. Ona bu türün mucidi gözüyle bakılsa da, Poe fazla üzerinde durmuş sayılmaz bu meselenin. Zira tek gayesi, sır perdesini aydınlatmak olan bir kurmacayı hedefliyordu. Elde etti de. Saklı eşyaları arayıp bulmakla, bir cinayeti aydınlatmak arasında fazla bir fark yok neticede. Poe da kendi hikâyeleri için “muhakeme etme” tabirini kullanıyor zaten. Onun asıl amacı zihinlerin çalışıp çalışmadığından emin olmaktı bir bakıma.

Sonra Sir Arthur Conan Doyle, şapkasıyla maruf dedektif Sherlock Holmes’u tanıttı bizlere. Doyle’un hikâyelerini Poe’dan önce ve sonra yazılmış polisiye hikâyelerden ayıran önemli bir unsur vardı: Dedektif, galiba ilk kez cinayetten önce geliyordu. Kral Oedipus’un babasının katilini bulduktan sonra kendini cezalandırmayıp bilakis ödüllendirmesi gibi bir şeydi bu. Nitekim Sherlock’un üstün analitik zekâsı onu

mesleğinde başarılı kılarken düşmanlarını da daha efektif hâle getiriyordu. Dedektif Holmes'un bu yönünü en iyi, son birkaç yıldır seyrettiğimiz BBC'nin *Sherlock* uyarlaması gündeme getirdi. Tıpkı Thomas Hardy'nin "İkilinin Kavuşması" ("The Convergence of the Twain") isimli şiirinde Titanik'le buzdağının aynı kader tavında dövlüp sonra birbiriyile kavuşması gibi, dedektifle cinayet artık bir "uyum" içindeydi. Denilebilir ki Sherlock için cinayeti çözmek, varoluşsal bir ihtiyaçtı, çözülecek bir cinayet yoksa, Sherlock da yoktu!

Aslında adını nasıl koymak gerekir tam bilemiyorum: Polisiye hikâye mi, dedektif hikâyesi mi, suç kurmacası (*crime fiction*) mı? Türkçe'de çok tuttu "polisye" kelimesi zira bizde dedektif yok. Edgar Allan Poe yazarken de yoktu ama oldu işte! *Sherlock Holmes*'tan bahsederken adına dedektif hikâyesi demek daha doğru ama mesela Agatha Christie'nin, "dedektif romanlarının altın çağını" kraliçesinin bazı kitaplarında dedektif yoktur. Belgicali emekli polis Hercule Poirot ya da Miss Marple gibi dedektifleri olsa da, *And Then There Were None* (Türkçe'de *On Küçük Zenci*) hikâyesindeki adeta bir çeşit korku filmi atmosferini, "lanetli ada" benzeri bir hesaplaşma gerilimini nasıl adlandıralabiliriz?

Bayan Christie'den bahsetmişken, sahi neden çok sevildi onun hikâyeleri? Herkesin bir yorumu var elbette. W.H. Auden'e göre mesela Protestanlıkla ilgiliymiş biraz; Protestanlıkta bir suçun çözümleri vicdani rahatlama sağlarmış. Tabii iki milyara yakın okuyucuya ulaştığı söylenen Christie'yi sevmenin tek sebebi bu olmasa gerek. Küçük bir köyde, taşrada, bir trenin içinde, kendi hâlinde ve medenî insanların ortasına aniden düşüveren bir cesedin nasıl ölmüş olabileceğini araştırmak bize ne kazandırır? Yorumcuların yorumlarına karşı kendi yorumum şöyle: Agatha Christie o sıradan, küçük insanların bile iyi bir 'motivasyon' ve 'imkân' bulunca rahatlıkla içindeki kötülüğü açığa çıkarabildiğini göstermek istemiş. Hatta ileri gidip Bayan Christie hakkında diyeceğim ki, çözdüğü her cinayet, birlerinden intikam almak içindi.

1900'lerin ortalarına geldikimizde polisiye hikâyeler o kadar çoğalmıştı ki, artık bir sınıflandırma yapmak şart oldu. Deneyelim bakalım kaç çeşit hikâye bulabileceğiz... Evvela Poe'dan Christie'ye değişmeyen bir kural olarak "Kim yaptı?" hikâyelerini sayabiliriz. Bir cinayeti kimin işlediğini bulmak ve katili yasaya teslim etmek en birincil vazifemiz zira. Bir başka tür, öldürme eyleminin, suç kavramının insan ruhudaki veya toplumsal hayatındaki etkileri üzerine odaklanıyor. Bu durumda Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza*'sını da pekâlâ bu sınıfa dâhil edebiliriz. Nitekim burada cinayeti kimin işlediği apaçık

Bir katil bir kumarbazdan farksızdır. Ve tıpkı kumarbaz gibi oyunu nerede bırakacağını bilmez.

Arka Kapak / Agatha Christie - Cinayet Alfabeti

meydandadır fakat Dostoyevski bizi bir adım sonrasına götürür ve birini öldürmeye karar vermiş bir katilin iç dünyasındaki muhakemeyi selettirir. Bu, katilin motivasyonu değil böylesi bir vahşetin vicdandaki etkilerinin gösteresidir.

George Bernard Shaw, polisiye yazarlarının katille kurduğu ilişkiden o kadar etkilenmiştir ki, yazarın bir suçluya çok yakın olduğunu iddia etmiştir. Ras-kolnikov aslında Dostoyevski midir? Kumarbazlığı biliyoruz ancak aynı zamanda bir de katil midir? Eleştirmenlerin, Agatha Christie'ye de çoğu zaman bir cinayeti yakıştırdığı olmuştur. Zehirler hakkındaki şaşırtıcı bilgisi, İstanbul'da geçen sır dolu günler... Ya da belki de bu iyi bir satış stratejisiydi, kim bilir?

Daha kestirmeden soralım: Suçu ve suçluyu anlamaya çalışmak, sizi suça ortak eder mi? Bu yazıda/odada olması gereken isimler arasında "Batman" çizgi romanının yazarları da var. Bir dedektif hikâyesi olarak başlayan Batman, zamanla süper kahraman evreninde kendine yer edince de, Batman'ın tek süper gücü bağlantılar kurabilen keskin zekâsıydı. Gotham şehrinin kötülüğüne karşı tek başına savaş açmıştı. Onun için dedektiflik, "kötü adamları haklamaktı". Birçok süper güce sahip kötü adamlarla karşılaştı Batman ama onu en çok zorlayanı kuşkusuz Joker'di. Alan Moore'un yazdığı tek sayılık *The Killing Joke* (Öldüren Şaka, 1988) Joker'in iç dünyasına en yakın olduğumuz hikâyeydi. Joker'in iddiası şudur: Kötü geçen tek bir gün, insanı akıllılıktan deliliğe, masumiyetten suça itebilir. Nasıl da Dostoyevski kokuyor! Bu hikâyeye öykünen *The Dark Knight* (Kara Şövalye, 2008) filminin Joker'i de, sıklıkla Batman'e şunu hatırlatır: Sen de benim gibi medenî (rasyonel) dünyanın dışında bir karaktersin. Sana ihtiyaçları kalmadığı anda, seni yok edecekler! Batman, birçok hikâyede Joker'i anlamaya ve onun gibi düşünmeye çalışır. Joker de her defasında onu kendi karanlığına çekmeye gayret eder.

Ancak Batman her zaman erdemli olanı simgeler. Gotham gibi toplumun her kesiminin çürüdüğü, yozlaştığı bir şehirde, ilkelerinden ve kötülüğe karşı mücadele azminden taviz vermeden bir sembole dönüşür. Polisiye hikâyesinin iyilerle kötüler arasındaki mücadeleye eklenmemesi düşünülemez zaten. Batman bu açıdan orijinal değil. Nitekim Batman de, tıpkı Sherlock Holmes gibi cinayetle, kötülükle

arasında varoluşsal bir bağ hisseder. İkisinin de cinayeti çözebilmesini sağlayan şey, sınırı geçebilmeleri ve bir suçlu gibi düşünebilmeleridir. Dostoyevski'nin yazı gücü de bu açıdan iyi bir dedektiflik değil midir?

Polisiye edebiyatın türlerini konuşurken elbette casus romanlarını ve John Le Carré'yi ya da Ian Fleming'i anmak da isterdim. Zira "gizem çözmeye" literatürüne her ikisi de ustaca katkılar yaptı. Ayrıca vaktim olsa, Umberto Eco'nun simgeler ve metinler üzerindeki dedektifliğini, *Foucault Sarkacı*'nın ve *Gülün Adı*'nın, Orhan Pamuk'un *Kara Kitap*'ta katilini kimseye söylemediği cinayetini ya da *Benim Adım Kırmızı*'daki üsluplara sakladığı "Cinayeti kim işledi?" oyunbazlığını da anlatmak isterdim. Zira polisiye kurgu, alegoriye elverişli yapısıyla bilhassa postmodern romancıların ilgisini çekiyor. Anlam arayışı da, gizem çözmeye literatürüne dâhildir neticede! Bu bakımdan Jorge Luis Borges'in labirentlerini bile polisiyeye yansıtsak, yalancı çıkmayız!

Fakat bu yazıya/odaya misafir etmek istediğim daha önemli bir konuk var: Patricia Highsmith. Cinayet olgusunu toplumsal bir kriz olarak ele alan, haniyse "kadınlara özgü" bir detaycılıkla karakterlerinin yediği yemekten giydiği çamaşırlara kadar anlatılan bu arada cinayetin yaşandığı "mahalle"deki herkesle ilişki kurmamızı sağlayan hikâyeleriyle okuyucuya farklı bir felsefi okuma imkânı sunan bir yazar Highsmith. Onun için cinayetin nasıl işlendiğinin, oradaki laf cambazlığının ya da oyunbazlığın bir önemi yok. O, katilin iç dünyasıyla ilgileniyor daha çok. Ve elbette her bireyin psikolojisindeki muhakemeyi etkileyen toplumsallığı. Raskolnikov nasıl kendini Napolyon'la kıyaslayarak işlediği cinayetten kaçıyor, Highsmith'in karakterleri de cinayetlerini toplum-daki çarpıklıkların, kötülüklerin bir yansıması olarak görme eğilimindedir.

Bazen o kadar yakınlaşıyor ki Highsmith karakterlerine, George Bernard Shaw'un az evvel naklettığım artistle suçluyu yakınlaştırmaması sanki haklı çıkıyor. Gelgelelim, zamanın birinde Patricia Highsmith'e sorulmuş bu soru. Shaw acaba doğru söylüyor muyuz? Yazarımız bu söze alınıyor, kızıyor ve nihayet şunları söylüyor:

"Cinayet benim için gizemli bir şey. Onu gerçekten anlamadığımı hissediyorum. Hayal etmeye çalışıyorum tabii, fakat bence en kötü suç. Onun hakkında çokça yazmamın sebebi de bu: Suçlulukla ilgiliyim. Cinayetten daha kötü bir şey olmadığını düşünüyorum ve onda gizemli bir şeyler var, fakat bu, herhangi bir sebeple cinayet arzulanabilir demek değil. Bence, aslında, eğer bir insanda vicdan varsa, cinayet özgürlüğün tam zıddıdır."

Çizim: Maria Aweikowa

Suçluluk duygusu, toplum, birey ve ahlak konusunda en çok karşımıza çıkan kavram. Cinayet, bunun en ağır hâli. Bu sebeple biraz da polisiye yazarları, iyilikle kötülük arasındaki mücadeleyi resmediyor çoğu kez. Özgürlükle bağlılılık... *The Godfather* serisinde (bu arada gangster filmleri de polisiye literatürüne önemli katkılar yapmıştır) Michael Corleone'nin hâlini düşünün: İçinde bulunduğu kötülüğün farkında ve buradan çıkmak için sürekli daha sert, daha kötü olmak zorunda olduğunu düşünüyor. Ne zaman çıkmak istese, suç dünyası onu tekrar kendine çekiyor!

2014'te başlayan HBO'nun *True Detective* (Gerçek Dedektif) isimli TV dizisinin ilk sezonundaki polisiye hikâye, belki de bu sebeple Patricia Highsmith'in kaldığı yerden devam ediyor denebilir. Bir cinayeti neden çözmek istersiniz? Onda felsefi, varoluşsal bir taraf vardır çünkü. Dizideki hikâyede olduğu gibi. Yıllar öncesine dayanan ve toplumda önemli yerleri tutmuş bir grup insanın "sırrı" hâline gelen bir suçun ortaya çıkarılması, kötülüğün yüzüne atılmış bir şamardır çoğu kez. Ancak o da yetmez... Bu sebeple dizinin ikinci sezonundaki hikâyede, dedektiflerin karakterlerindeki zaafardan ve kötülüğe meydan okumaya güçleri olmadığında suçlular adaletle teslim edilemez. Mesaj gayet açık değil mi? Cinayetleri hiç durmadan çözmek zorundasınız, siz tereddüt ettiğinizde kötüler kazanacak çünkü! ■

HARLEY QUIN İÇİN BİR ŞARKI

Ümit Yaşar Özkan

zeytinekmekdua@gmail.com

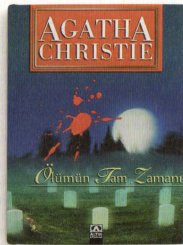
Beyindeki gri hücreleri kullanarak en karmaşık cinai problemleri çözen Belçikalı dedektif Hercule Poirot'yu ve Tonton teyze görüntüsünün altında cin gibi bir hafiye gizlenen Miss Marple'ı polisiye edebiyata az çok aşınâ olan herkes tanır. Agatha Christie'nin bu ikisi kadar renkli başka kahramanları da vardır: Esrarengiz Bay Harley Quin, Tommy ve Tuppence ya da yazarın biraz karikatürize edilmiş alt benliği olarak kabul edilen polisiye roman yazarı Ariadne Oliver. Ariadne, Yunan Mitolojisi'nde labirentten kurtulması için Thesus'a ip yumağını veren kızın adıdır. Bayan Oliver da bazı maceralarda farkında olmadan Poirot'a labirentten çıkışı/problemin çözümüünü gösteren ip uçlarını verecektir. Örnekte görüldüğü gibi Christie karakterlerinden bazılarını adlandırırken onların kişiliklerine uygun isimler seçer, onları isimle müsemma karakterler olarak tasarlar. Esrarengiz Bay Harley Quin de adını ve özelliklerini İtalyanların geleneksel Commedia dell' arte tiyatrosundaki Arlecchino tiplemesinden alır. Yazarımız bu kurnaz soytarıyı alır ve gizemli bir polisiye kahramana dönüştürür. (Arlecchino tiplemesi aynı zamanda Batman çizgi romanlarında Batman'in can düşmanı Joker'in çılgın sevgilisine ve bir aşk romanları serisine isim ve ilham kaynağı olmuştur.)

Agatha Christie, yirmiden fazla tiyatro oyunu yazmıştır, hemen hepsi sahnelenen bu oyunların içinde özellikle *Mousetrap* (*Fare Kapanı*) yıllarca sahneden ineme rekoruna sahiptir. Ayrıca başka yazarlar onun romanlarını sahneye, oyunlarını da romana uyarlamışlardır. Polisiye yazarları içinde hem roman hem de tiyatro cephesinde bu kerte başarılı olan başka bir isim de yoktur. Bütün bu bilgileri göz önünde bulundurarak diyebiliriz ki Cinayetler Kraliçesi, tiyatro tekniklerini polisiye romanlarına incelikla tatbik eder, bir mizansen ustası olan yazar cinayeti de bir sahne oyunu gibi kurgular. Üç birlik kuralı ya da tiyatro tekstlerinde bütün kişilerin/ oyuncuların ismini metnin en başında sunmak gibi biçimsel benzerliklerin yanında daha mecazi koşutluklar bulmak da mümkündür. Polisiye okuru dikkatli bir seyircidir, gösteriyi büyük bir titizlikle hiçbir sahneyi kaçırmadan takip eder böylece kendisine gösterilmeyen, perdeninmiş gerçeklere dair ipuçlarını yakalama ve oyuna dâhil olma şansı olacaktır ya da tamamen oyunun dışında, olup biten cinayetlere seyirci kalacaktır. Christie'nin romanları bir perdeler ve maskeler oyunudur. Poirot'la katil arasında oyun kurucu ve oyunbozan maskelerinin değişip durduğu bir satranç gerçekleşir. Finalde Poirot, abartılı

teatral jestlerle büyük gösterisini icra eder, katilin maskesini düşürür. (Poirot'un okurlarına hüznünlü bir şekilde veda ettiği son macerasının adı da *Curtain*'dir, Türkçeye *Ve Perde İndi* olarak çevrilmiştir.)

Bay Quin'se Poirot'un aksine hep gizemlidir. Arlecchino'nun geleneksel maskesini ve baklava dilimli kıyafetini birebir üstünde taşımasa da ışık ve gölge oyunlarıyla bu maske ve kıyafet vurgulanır, karakterin kökenine işaret edilir. Gölgeleğin içinden süzülerek çıkagelen ve olaylara dâhil olan Harley Quin, Bay Satterthwaite'ı yönlendirerek muammanın çözülmesini sağlar yani asıl dedektif Bay Satterthwaite'dır. Poirot ve Hastings'ten alışık olduğumuz zeki dedektif ve onun vasat kankası ilişkisinden farklı bir durum söz konusudur burada. Hastings'in Watson model bir kanka olarak işlevi biz okurların vekili olmaktadır, Bay Harley Quin'in maceralarında farklı bir polisiye çiftiyle karşılaşırız. Bunlar aynı zamanda polisiye muammayla romantik gizemlerin iç içe geçtiği maceralardır.

Poirot gibi roman kahramanı değildir Bay Quin, yarıtarıcısı onun maceralarını kısa hikâyelerde anlatmayı tercih etmiştir. Türkçeye farklı zamanlarda farklı kişiler tarafından *Esrarengiz Ar Lö Ken* ve *Ölümün Tam Zamanı* isimleriyle çeviren bu hikâyeler, polisiyede değişik tatlar arayan okurları bekliyor. ■

Ölümün Tam Zamanı
Agatha Christie
Çev. Gönül Suveren
Altın Kitaplar

AGATHA CHRISTIE'NİN ÖLDÜREN GEOMETRİSİ

Sadık Yemni

Agatha Christie'nin En Parlak İki Yılı: 1926 ve 1939

Agatha Christie (1890 – 1976) en az elli kitabını okuduğum, kitaplardan uyarlanmış yirmi-otuz kadar filmini izlediğim müstesna bir yazar. Altmışlı yıllarda Cuma akşamları dokuzda başlayan radyo yayınlarında Christie'nin kitaplarından uyarlanmış temsiller de olurdu. Bunlardan biri dünya çapında tiyatroya uyarlanmış olan *Fare Kapanı* (*Mouse Trap*) adlı eseri. Üç kuşak, bütün ailece radyonun başına oturur dedektif tarafından açıklanmadan önce katil kim olduğunu tespit etmeye çabalandık. Türkiye'de televizyonun olmadığı zamanlardı. Sesi görünüre tercüme etmekte pek mahirdik.

Aradan yıllar geçti. Agatha Christie 1976'da vefat etti. O sırada Amsterdam'daydım. Gazetelerin birinci sayfalarında haberi çıktı. Bugün gibi hatırlıyorum. Ölümünün üzerinden 41 yıl geçti. Eskisi derecesinde ünlü denemez, ama namı devam ediyor. Christie'nin polisiye türüne yaptığı önemli katkı takdirle anılıyor. Bazı romanları hâlâ modern versiyonları şeklinde filme çekiliyor. Televizyon dizileri haline getiriliyor. Hayatı boyunca 83 roman üreten yazarın özellikle iki kitabı eskimek bir yana dünya

polis literatürünün ana direkleri olarak anılmaya devam ediyor. Buna ve diğer ilginç noktalara geçmeden önce polisiye türü üzerine kısa bir çözümleme yapmak istiyorum.

Polisiye = 2S + Z

Polisiye benim için Suçlu ve Sır, 2S merkezli bir elips ve bu elipsi araştıran bir zekâdır. 2S ve Z. Suçun işlenmesinin nedeni, motif, suçla özendirme, katil kiralama gibi eylemleri, ince planları "sır" kelimesiyle kucaklıyorum. *Suçlu* ve *Sır* merkezli bir geometrik cismi düşünmemin nedeni bazen basit gibi görünen bir cinayetin arkasında çok ince planlanmış bir cürüm planı bulunması ve bunun kaçınılmaz olarak matematik bir kurguya dayanma zorunluluğudur. Gizli serviserler, mafya, ezoterik yapılanmalar vb. düşünüldüğünde sır bayağı komplike olabilir. Z suç kimin (kimlerin) ve neden işlediğini bulmak için düzensiz muhakemeyi, akıl yürütmeyi temsil ediyor.

Kurgusu iyi çatılmış polisiyede okur kendi de dedektife, araştırmacıya paralel akıl yürütür ve bazı sonuçlara varır. Oturduğu yerden yer yer risk taşıyan bir vakayı adeta yaşar gibidir. Z'nin asistanı ya da bir

çeşit avatarıdır artık. Dozunda verilen heyecan 25 merkezli elipsin içini dolduran, adeta çeperlerin içeri göçmesini ve şeklin deforme olmasını engelleyen bir öğedir. Heyecan her ortamda yetişen bir bitkidir, ama bence en çok etki yaptığı alan olayların sıradan insanların, günlük hayatın içinde seyrederken beklenmedik şeylerin vuku bulmasıdır. En inandırıcı ve dolayısıyla heyecanı bol öyküler bazı istisnalarıyla ortalama hayatların ortamında salınır.

Gelelim elipsin dış çeper çizgilerine: Bu geometrik şekli belirginleştiren çizgiler araştırmacı ve cezalandırıcı karakterdir. Bu olmadan da 2S + Z ve heyecan yan yana gelir, ama bundan polisiye metin oluşmaz. Araştırmacının polis olması şart değildir, ama onun azmi, bunu yapmak istemesindeki neden ve edimindeki meşruiyet öyküğü polisiye kategorisine dahil eder. Bazen sır en baştan faş edilir. Suçlunun kimliği bellidir. Bu gibi durumlarda araştırmacı ile suçlu arasında takip, kovalamaca gerilimi kurulur. Bu da iyi kurgulandığında yeterince heyecan yaratarak elipsin çeperinin yapıbozuma uğramasını engeller.

Suç haliyle göreceli bir kavram. Hayali karakterler, Fantoma, Arsen Lüpen, Cingöz Recai normalde suç addettiğimiz eylemleri icra ederken adeta bizi de iştirak ettirirler. Kendimizi bu kahramanlarla özdeşleştirmekten alıkoymayız. Onların suç yaklaşımında karşı konulmaz bir cazibe vardır. Herkes kendi kararlı yanını seyreder satır aralarında.

Suç göreceli olunca polisiyenin olmazsa olmazı ceza-yı 2S merkezli elipse nereye yerleştireceğiz? Fantoma'yı, Arsen Lüpen'i, Cingöz Recai'yi, hatta kendi ülke çıkarları adına ağır suçlar işleyen James Bond'u kim cezalandıracak? Bu kahramanların kitap ve filmlerine ragbete bakarsak hiçkimse diyebiliriz, ama tam da öyle değildir. Maurice Leblanc'ın Arsen Lüpen'i Fransa'da bir milli kahramandır. Onların James Bond'udur adeta. Farkı yazarın yaşadığı devir nedeniyle Birinci Dünya Savaşı sonrası zamanlarda iş tutmasıdır.

Bu tür kitaplarda mağdurun tam olarak kim olduğu pek belirgin değildir. Mağdurlar arası bir mücadele sahnelenmesiyle gözümüz boyanır. Böylelikle ceza beklentisi de askıya alınabilir. Arsen Lüpen hapse düşer, kısa bir ceza çeker; Bond'a düşmanları tarafından işkence edilir, silahla yaranılır, sonra kurtulur. Meslek riski nedeniyle karşılaştığı tehlikeler onun ceza hanesine yazılır.

Klasik polisiyelerde bile suçlu bazen paçayı adaletin elinden sıyrır. Burada okuru tatmin eden şey polis, dedektif ya da araştırmacının suçluyla hapse tıkmak için elinden geleni yapması olmasıdır. Buna bir örneği 2014 yapımı olan *True Detective* adlı diziden verebilirim. Birinci sezon finalinde icraatçı seri katil ele

geçirilir, ama onun işbirlikçileri yüksek yerlerden, dokunulmazlardan olduğu için bununla yetinirler. Dedektiflerden biri, "Onları yakalamayacak mıyız peki?" dediğinde partnerinin verdiği cevap pek anlamlıdır. "Dünya öyle bir yer değil."

Bizim kurnaz, işini bilen suçluyla özdeşleşen ya da onun zekasını, çüretini takdir eden yanımız da ayrı bir tepki verir. Ölmeyi çok hak etmiş maktul dışında cinayeti hoşgörmeyen okur örneğin Robin Hood efeketine ses çıkarmaz. Becerikli bir hırsızı bir ölüde kabullenir. Kaplan, ağıldan kuzuyu kapmış ve ateşli silahlarla kovalanmasına rağmen zekası ve hızı sayesinde postu deldirmeden sıvışmayı başarmıştır.

Okur, ölmeyi çok hak eden biri öldürülmüşse katil ya da katillerin ceza görmemesini kabullenir. Agatha Christie'nin *The Murder on the Orient Express* (*Orient Ekspres Cinayeti*) romanında on iki yolcu böyle birini öldürür. Hercule Poirot bunu keşfeder ve susar. Öyküde on iki havarisinin doğru bir iş yaptığını düşünen bir Hz. İsa göndermesi de açıkça hissedilir. Yine Christie'nin *On Küçük Zenci* romanında emekli bir hakimın bir adaya davet ettiği dokuz suçlu kimseyi infazı da buna örnektir. Ceza ögesi elips alamı içinde nokta kümeleri halinde dağılık olarak bulunur diyebiliriz yani.

1926 ve 1939

1926 Birinci Dünya Savaşı'nın yaralarının henüz sarıldığı zamanlardı ve dünya çapında büyük bir ekonomik kriz giderek yaklaşıyordu. Agatha Christie, *Roger Ackroyd Cinayeti* adlı romanını yayınladı. 1939 da İkinci Dünya Savaşı'nın başladığı yıldı. Yazarın *On Küçük Zenci* adlı romanı çıktı. Bu tür Savaş, kriz ve zorlu geçiş periyotlarında insanların iki türlü davranış gösterdiği söylenir. Birincisi fanatizmi dünyalarına sığınmaktadır. İkincisi de sıkı durmak, durumu analiz ederek karanlık zamanların yapısını kavramaktır. Agatha Christie'nin ve Tolkien'in kriz yıllarındaki başarıları birinci davranış türüne örnek olarak gösteriliyor.

Yazarın *The Murder of Roger Ackroyd* (*Roger Ackroyd Cinayeti*) romanında Hercule Poirot bir köyde emeklilik hayatına başlamıştır. Tam o sırada varlıklı bir kimse olan Roger Ackroyd çalışma odasında bıçaklanarak öldürülür. Dedektifimiz cinayeti araştırmayı kabul eder. Teması tipik bir köy cinayeti gibi görünen hikâyeye hiç beklenmedik bir finale biter. Bugün bile sanki Agatha Christie başka hiçbir kitap yazmamış gibi bu kitap üzerinde konuşulmaya devam edilmektedir. Mutlaka okunması gereken, hâlâ şaşırtıcı ve dedektif kurgulaması alanında bir aşama yapmış, türünün kilometre taşı olan bir kitap olarak kabul edilmektedir. >>

AGATHA CHRISTIE'NİN ZEHRİR ŞİŞESİ

Kadir Daniş

Dahası var. Agatha Christie 2013 yılında Crime Writers Association'a üye 600 thriller-tirildeme yazarı tarafından bütün zamanların en iyi cinayet roman-cısı seçildi. Yazarın *The Murder of Roger Ackroyd* romanı da şimdiye kadar yazılmış en iyi polisiye kitap olarak nitelendirildi. Christie bu ödülü Thomas Harris (*Silence of Lambs*), Raymond Chandler, Stieg Larsson ve Jo Nesbo'yu arkada bırakarak kazandı.

And Then There Were None (*On Küçük Zenci*) (1939) romanı küçük bir adada geçer. On kişi çeşitli gerekçelerle küçük bir adaya davet edilir. Adadaki bir malikânede ağırlandılar. Bir an gelir adada yalnız olduklarını anlarlar. Ev sahipleri gelmeyecektir. Davetliler bir gramofon aracılığıyla yakın geçmişte işledikleri cinayetler nedeniyle suçlanırlar. Ve sonra tek tek öldürülmeye başlanırlar. Ada ve binada kendilerinin başkayı yoksa bu nasıl mümkün olmaktadır. O hâlde katil içlerinden biridir. Gerçekten de öyledir, ama yazarın cinayetlerin böylesine fütursuzca işlenmesi için düşündüğü kurgu benzersizdir. Mükemmel bir polisiye öyküdür. Christie'nin kurgu tekniğindeki bu en üst nokta kitap yayınlandıktan sonra sayısız kerele kopyalanmıştır.

2015 yılında yapılan bir ankette *And Then There Were None* (*On Küçük Zenci*) yazarın en iyi eseri seçilmiştir. İkinci sırada *Murder on the Orient Express*, üçüncü sırada da *The Murder of Roger Ackroyd* başlıkları yer almıştır. *On Küçük Zenci*'deki üstün nitelikli grift kurgu Christie'nin olağanüstü yazarlık yeteneğine örnek olarak gösterilmektedir. Bu kitap dünya çapında şu ana kadar 100 milyon adetten fazla satmıştır ve tarihteki en başarılı dedektif öyküsüdür. Yazarın zamana en direngen yapıtıdır ayrıca. Benim de şahsi olarak bir numaram bu kitaptır.

Ve 1943

1943 yılında İkinci Dünya Savaşı devam ediyordu. Londra bombardıman altındaydı, ama Alman ordusu soğukun da yardımıyla Rusya'da ilk yenilgisini tadyordu. Bu ortamda yazarımız *Five Little Pigs* (*Beş Küçük Domuz*) adlı kitabını yayımlıyordu.

Kocasını zehirle öldürmek suçu nedeniyle on altı yıl önce müebbet hapis cezasına çarptırılmış olan Caroline Cralle hapishanede ölürl. Kadının kızı Poirot'a vakada beş diğer şüphelinin bulunduğunu ve mahkemenin yanlışlı olabileceğini söyleyerek cinayeti araştırmasını ister. Bu kitabı okuduktan yirmili yaşlarının başındaydım. Finalde "Vay canına" dediğimi hatırlıyorum. Çok zekice kurulmuş bir kurgu zembereği vardı. Öykü anlatma tekniği muhteşemdi. Spoiler vermemek için daha fazla anlatmıyorum ve Agatha Christie okumayı kimseler 1926, 1939 ve 1943 kitaplarını hassasiyetle tavsiye ediyorum. ■

Seksen polisiyesi tüm dünyada iki milyar nüsha satılan, evrensel çok satanlar listesinde Kitab-ı Mukaddes'in ve Şekspir'in peşi sıra üçüncülük kürsüsüne kurulan, Hercule Poirot ve Miss Marple'in yaratıcısı Suçlar Kraliçesi Agatha Christie'nin romanlarında gerçek bir cinayet silahı yelpazesine rastlarız. Kimi kurbanlar suda boğulur, bıçaklanır ya da bir levye darbesine kurban gider. Kimi cinayet silahları ise daha sıra dışıdır. Bir müziyen kendi ukûlesinin yayıyla gırtlaklanırken katilin biri kurbanını içi su ve elma dolu geleneksel Cadılar Bayramı küvetlerinden birinde boğar. Fakat Christie'nin en sevdiği silah, hiç kuşkusuz zehirdir.

"Bana düzgün bir şişe zehir verin, size mükemmel suçu inşa edesim." diyen Agatha Christie, *Zarif Bir Cinayet Gecesi*'nden anladığımız göre zehirde kör uçlu aletlerin ve ateşli silahların kabalığından uzak, zarif bir cazibe görüyoruz. Bendeniz bunu, uzmanların da dile getirdiği şekilde, Christie'nin kurgu dünyasına sogukkanlı, ifadesiz yüzöl, şeytani suçların gerektiğine yorma eğilimindeyim. Çünkü tüm şüphelilerin celalli, kalbi ağzında, duygularını çabucak açığa vuran tipler olduğu bir romanda gizem ne kadar sürdürülebilir ki? Bu yüzden Christie'nin iştahını öfke ve tutku cinayetlerinden ziyade serinkanlılık ve düzenbazlıkla işlenmiş, failin üstünü başını batırma da kurban üzerinde feci etkiler doğuran, dâhiyane cinayetlerin kabarttığını söyleyebiliriz.

Diğer taraftan Agatha Christie'nin zehir tutkusunun temelinde kimya sektöründeki tecrübesinin yattığı yaygın şekilde kabul ediliyor. Çünkü Christie, Birinci Dünya Savaşı yıllarını bir yandan bir dispenserde hemşirelik yaparken, diğer yandan eczacı asistanlığı eğitimi olarak harcadı. O devirde ilaçların en azından büyük çoğunluğu eczanelerde, hızzat eczacılar tarafından terkip edilirdi. Üstelik hâşerata karşı kullanılan potasyum siyanür, sokak hayvanlarının iltafında gereken striknin ve ağır kesici niteliği de bulunan afonyon, her eczaneden sorgusuz sualsiz temin edilebiliyordu. Bu yüzden Christie'nin de elinin altında pek çok zehir bulunduğunu tahmin etmek çok zor olmasa gerek. Zaten kendisi de otobiyografisinde, yayınlanan ilk romanı *Ölüm Sessiz Gledi*'den bahsederken "Etrafım zehirlerle çevriliydi" diyor.

Tüm polisiyelerinde toplam seksen zehirlenme vakası olduğunu göz önüne aldığımızda etkisini yalnızca *Ölüm Sessiz Geldi*'de göstermediğini anladığımız bu yıllardan, dikkat çekici ve önemli bir başka öge de Christie'nin eğitim masraflarını karşılayan eczacı Bay P.'dir. Bu Bay P. ilginç, ürkütücü bir adam. Cebinde her daim bir topak kürar taşıyor. Christie düşük dozlarla felce, yüksek dozlarla ölüme sebebiyet veren bu karışımı neden yanında taşıdığını sorunca da sakince "Kendimi güçlü hissediyorum." diyor. Gözümüzde canlanan bu esrarengiz, netameli adama bir bakalım. Christie'nin sonraki romanlarında rastladığımız soğukkanlı, katil hekimlerin Bay P.'den mülhem olduğunu düşünmek sizce kompo teorisyenliği sayılır mı?

Yukarıda zikrettiğimiz, kolay temin edilebilen zehirlere strikninle *Ölüm Sessiz Geldi*'de; siyanürle *Ve Ayna Kırıldı*, *On Küçük Zenci*, *Porsuk Ağacı Cınayeti* ve *Şampanyadaki Zehir* maceralarında; afonyon *Poirot'nun İlk Davaları* isimli öykü toplamındaki *Kayıp Maden* hikâyesinde karşılaşıyoruz. Yine o zamanlar tedariği basit olan arsenik ise *16.50 Tren*'yle Christie evrenine dâhil oluyor ve zehirler üstadesini kariyeri boyunca hiç yalnız bırakmıyor. Christie'nin en çok kullandığı zehir arsenik.

Christie ayrıca, engin toksikoloji bilgisiyile (ne kadar engin olduğundan birazdan bahsedeceğiz) haberdar olduğu şöhretsiz zehirlerle de pek çok macerasında yer veriyor. Ölümler *Randevu'da* Bayan Boynton diji-toksin marifetiyle mevta oluyor. *Porsuk Ağacı Cınayeti*'nde mezkûr siyanürün yanı sıra, hiç de şaşırtıcı olmayacak şekilde porsuk ağacından elde edilen takisini de acı tadını örtmesi için müstakbel maktulün kahvaltılık marmeladına karıştırılırken görüyoruz. *Ölüm Büyüsü*'nde talyum, *Beş Küçük Domuz*'da koni in ya da başka bir deyişle baldıran ruhu boy gösteriyor. Son olarak 1978'de Bulgar muhalif Georgi Markov'un suikastinde kullanılıncı hatırların gibi olsa da ta *Breaking Bad*'de Walter White'nin mahir ellerinde görülünceye kadar unutulmasını *N veya M?*'de geçtiğini belirtelim. İlâveten, Christie'nin katilleri bazen maktulün ilâç kullanımını veyahut uyuşturucu bağımlılığını örtbas ettiği olarak kullanıyor. Bir kokain bağımlısının aşırı dozdan ölümü kimi işkillendirir? Ağrılar için morfin alagelen bir hasta, ecel sebeplerden sebep beğendiğinde elinin ayarını kaçıramaz mı? Peki ya uykusuzluk illetinden muzdarip bir zavallının, alışıldık uyku hâpi dozu kendisini tatlı rüyalara daldırıp yetmediginde öfkelenip birkaç hap daha yutması ihtimal dışı mı?

Christie'nin engin toksikoloji bilgisine koyduğumuz mîme dönelim. Farmakolojik prensisen zehirlerle vukufu öyle bir derecede ki kimi kitaplarında çığnık raddesine varacak titizlikte ayrıntılar sunuyor okura. Üstelik bu ayrıntılar o kadar doğru ve tutarlı

ki Christie, striknin kullanımına dair derin bilgisi dolayısıyla farmasötik alanında bir bilim dergisi olan *Pharmaceutical Journal*'dan bir atf bile aldı. Ama durun, dahası da var. Christie'nin titiz detaycılığı reel dünyada en az bir cinayete ve iki insanın hayatının kurtarılmasına neden oldu. 1977 senesinde Fransa'da, Roland Roussel adında, 58 yaşında bir adam, teyzesini güzelavratotundan elde edilen atropin göz damlasıyla öldürdü. Polisler, Christie'nin *Cinayetler Kulübü* kitabının bir kopyasını, üstüne üstlük atropin zehirlenmesiyle ilgili kısımların altı çizilmiş şekilde Roussel'in odasında buldu.

Birazdan söz edeceğim Kathryn Harkup'ın aktardığına göreyse Agatha Christie, 1975 yılında, Güney Amerika'dan bir mektup aldı. Mektubun yazarı hanım, Christie'ye çok teşekkür ediyordu. Yazdığına göre bir tanıdığı, karısı tarafından zehirlenmişti. Ama mektup yazarı iş isten geçmeden, *Ölüm Büyüsü*'nde okuduğu ayrıntılı pasajlar sayesinde, tanıdığına talyum zehirlenmesinin semptomlarını fark edebilmiş ve zamanında müdahaleyle kurtarılmasını sağlamıştı. Yine Harkup'ın aktardığına göre bu hadiseden iki sene sonra, Christie de vefat edeli henüz çok olmamıştı; polisiesever bir hemşire Katar'da, 19 aylık bir bebekte yine talyum zehirlenmesinin semptomlarını fark etti ve zamanında müdahaleyle bebek kurtarıldı. Tabipler raporlarına başarılarını "merhum Agatha Christie'nin kavrayışlı ve muazzam klinik tasvirlerine ve Hemşire Maitland'ın okurluk birikimine" borçlu olduklarını yazdılar.

Bitirmeden Kathryn Harkup'tan bahsetmek istiyorum. Harkup, Christie hayranı bir kimyager. 2015'te yayınlanan *A is for Arsenic: The Poisons of Agatha Christie (Arsenik'in A'sı: Agatha Christie'nin Zehirleri* şeklinde çevrilebilir.) isimli kitabında Christie romanlarında kullanılan zehirleri, kimyager kimliğiyle bilimsel açıdan da ele alarak inciyor. Kitap, bir bilim insanının kaleminden çıktığı belli olacak şekilde farmakolojik ve toksikolojik bilgiler sunsa da ortalama okura da pek tabii hitap eden eğlenceli bir kitap. Harkup, her bölümde zehirlerin özelliklerini, kullanım alanlarını ve bünyede yol açtığı tepkimeleri anlatırken sonra Christie kitaplarındaki yerlerine ve gerek tıbbi, gerek kimyasal gerçek vakalara acı, besleyici bir dille temas ediyor. ■

POPÜLER EDEBİYAT OKUMASININ ÖTESİNDE POLİSİYE ROMAN

Sevengül Sönmez

İyi bir polisiye okuru olarak polisiye sev(e)meyenlere, polisiyeleri popüler bulup “küçümseyerek” bu türü neden sevdiğimi soranlara verdiğim yanıtlardan -elbette onların sorularında da- yararlanarak polisiye ve popüler edebiyat arasındaki ilişkiyi anla(t)maya çalışacağım.

Polisiyeler neden popüler kültür ve popüler edebiyat ürünü sayılmaktadır?

Tefrika halinde yayımlanmaları, kendine özgü boyutları ve dizi formatları, kolay ve çabuk okunmaları, ucuz olmaları, kolay üretilip tüketilmeleri, değişerek her dönemde yeniden moda olmaları ve özellikle kitlesel olarak çok beğenilenlerinin beğeni toplayanlarını sinemaya aktarılmalrı diğer popüler kültür ürünleriyle birlikte değerlendirilmesine yol açmıştır.

Özellikle 1920’den sonra Amerikan ve Fransız sinemasının polisiye romanlardan beslenmesi, daha sonra da televizyonların polisiye dizilerine yer açması bu türün popülerleşmesinin hızını arttırmıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde polisiyeler, yayımcı olmasına ve klişeleri kullanmasına rağmen yenilikçi olabilen bir tür olarak caz müziğine ve sinemaya benzemektedir.

Polisiye roman neden bu kadar çok okunuyor?

İnsanlar, cinayet ve dedektif romanlarını, zihinlerini geliştirmek ve toplumun ya da insanın doğası üzerine düşünmek için değil, dinlenmek, kimi zaman eğlenmek ve hayattan soyutlanmak için okunmaktadır diye düşünen edebiyat araştırmacılarının sayısı oldukça fazla. Popüler kültür ürünü olarak değerlendirilmesine rağmen, polisiye okurunun kim olduğunu belirlemesi, bu romanları okuyanların genelde orta ve üst ekonomik ve kültürel düzeyden insanlar olması, sorunun üzerinde daha dikkatli durulmasını gerektirir. Polisiyeler, -büyük oranda- eğitilmiş ve neredeyse büyük çoğunluğu kentli bir kitleye hitap etmektedir. Popüler kültürün parçası olarak benzediği pembe dizi romanları ya da çizgi romanların okur kitlesinden bu noktada ayrıldığını altını çizmem gerekir.

Toplumun orta ya da üst sınıfından olan insanların macera tutkusu, sıradan ve risksiz yaşamlarında heyecan arayışları polisiyeye yönelmelerindeki en önemli etkenlerdir. Bu romanları okuru,

yasaklanmış bir eylemi kendi yerine gerçekleştiren bir kahramanda kendi içindeki kötülüğün karşılığını bulurken, romanın sonunda yitirilen adalet olgusunun yerine yerleşmesiyle rahata ulaşır.

Polisiye romanlar, insanın doğasında var olan şiddet kurmaca aracılığıyla ortaya çıkarır; onu işler, kargaşa ve şiddet yaratır. Bunları yaparken toplumsal normlara, ahlaki kurallara karşı çıkar. Okur belki de en çok karşı çıkmanın hazzıyla kendini rahatlıkla katilin yerine koyar(bilir). Öte yandan, adalet sağlayıcı olarak dedektif de okur için tanırsal bir imgenin karşılığıdır. Bu romanlarda katil, büyük ya da küçük fark etmez, ortaya koyduğu şiddetle, modern dünyada Tanrı’dan boşalan yeri doldururken dedektif de katilinkine eşdeğer bir zekâyâ sahip olduğunu ispatlayarak tanrı-insan olarak belirir. Dedektif, bir anlamda düzeni kuran kişidir ve okurun kendisini onunla özdeşleştirmeye de insanın sosyalleşme sürecinin bir parçası olarak anlamlıdır.

Kahramanın trajik sonuna öykünen ya da dedektifin zekasını kısıksanan okur, kendisini onların yerine koyarak modern yaşamın kendi elinden aldığı güç dengesini kurmaca aracılığıyla yeniden kurmaya çalışır. Mit, efsane ve destan kahramanlarının yerine modern çağın pop ikonlarını yerleştiren insan zihni, polisiyede kimi zaman katili, kimi zaman da dedektifi ikonlaştırmaktadır: Hercule Poirot, Sherlock Holmes, Philip Marlowe, Jules Maigret dedektif olarak ne kadar ikonlaşmışsa Ripley de bir katil olarak o kadar kahramanlaşmıştır.

Polisiyeleri çekici kılan önemli özelliklerinden biri de insan psikolojisine dair sunduğu çarpıcı ayrıntılardır. Suç, şiddet, kötücüllük gibi olguların insan ruhunda yarattığı kırılmaların cinayet olarak yansıdığı bu romanlar, bütün basmakalıp ve benzer yanlarına rağmen, okurda ve edebiyat araştırmacısında merak uyandırır. Üstelik bu merak sadece gizemli olana duyulan merak değildir, kimi zaman insanın iç dünyasını anlamaya çalışan, oradaki varoluştan yola çıkarak marjinalleşen insanı tanıma çabası olarak değerlendirilebilir.

Polisiye romanlar, popüler kültürün farklı alanlarında karşımıza çıkan büyük hayran kitlelerine sahiptir. Bir polisiye yazarının tüm eserlerini, bir

dedektifi delice seven ya da türün neredeyse bütün örneklerinin peşinden koşan insan sayısı hiç de az değildir. Öyle ki, Sherlock Holmes'e duyulan büyük sevgi Conan Doyle'un kurgusunu değiştirmesine yol açmıştır. Sherlock Holmes hikâyelerinin yayımlandığı *The Strand Magazine*'de Sherlock Holmes'un öldüğü haberi yayımlanınca, sevenlerin oluşturduğu topluluklar, kollarında siyah bantlarla yürüyüşler yapmışlar ve Amerika'nın pek çok şehrinde "Holmes'ü Hayatta Tatalım" kulüpleri açmışlardır. Okurların baskısına dayanamayan Conan Doyle da Holmes'ü hayata döndürmek için yeni bir hikâye yazmak zorunda kalmıştır. Benzer biçimde Baker Street 221b adresindeki Sherlock Holmes Müzesi dünyanın en çok gezilen müzeleri arasındadır.

Polisiye romanlar, sosyolojik çözümlemede okura neler söyler?

Polisiye romanlar, yazıldıkları döneme / topluma ait izler taşır. İçinden çıktığı toplumun yönetim düzeni, yaşam tarzı, ideolojik çözümleri, toplumsal olarak bastırılmış yapıların ortaya çıkarılması gibi ayrıntılarıyla, toplumun röntgenini çeker adeta. Polisiye romanlar, ülkesinin polisine güvenmeyen, çözümü özel bir yapıda ya da kişide arayan kahramanlar yaratarak toplumsal düzen hakkında önemli ipuçları sunar. Sıradan cinayetleri anlatan polisiyeler bile salt bu açıdan bakıldığında önemli bir duruş sergilemektedir.

Polisiyenin alt dallarından biri olarak karşımıza çıkan kara polisiye, (hard-boiled) cinayete yol açan toplumsal ve bireysel sorunlarla cinayetin kendisinden daha çok ilgilenir. Bu romanlar, toplumsal gerilemenin ya da çöküşün göstergesi olarak "suç"un artışı ile işleyerek okurun pek çok değeri aynı anda sorgulamasını sağlar.

Ernest Mandel, polisiyelerde suçun çözülebilir boyutlara indirgenmesinin, kapitalizme özgü, davranışsal ve ideolojik bir eğilim olduğunu belirterek bu türün gelişimi ve değişimiyle dünya üzerinde kapitalizmin yayılma hızı arasındaki paralellığe dikkat çeker. Yine Mandel'e göre, polisiye romanın yükselişi, kapitalizmin, yoksulluğun, suçluluğun ve burjuva topluma karşı ilkel toplumsal isyanın gelişmesinin özgül bir anına ve edebiyatın evriminin özgül bir aşamasına rastlar.

Casus / ajan romanı, dedektif romanı, siyasi polisiye, kara polisiye gibi türlere ayrılan polisiye roman, toplumsal değişimleri hemen izleğe dahil edebilmektedir. Sovyetler Birliği'ne gönderilen casusların tanık olduğu cinayetler, mafya örgütlenmeleri ve onların ardında yatan çeşitli suçlar, hapisanelerde işlenen cinayetler, örgüt içi hesaplaşmaların sıkça görüldüğü politik gruplar, polisiye romanın konuları arasında

Neden polisiye okuduğumu soranlara da Fatih Özgüven'in cümleleriyle yanıt veriyorum*:

1. Muhtemelen hiçbir zaman cinayet işlemeyeceğimiz için.
2. İnsanları hiçbir zaman yeterince tanımadığımız, insan ilişkilerini anlamadığımız kuskundan.
3. Dedektiflerin hayat bilgisine, becerikliliklerine hayran olduğumuz için.
4. Cinayet ya da suç bahanedir; asıl hoşumuza giden saad gibi işlemeye başlayan olaylar zinciridir.

hızlı bir biçimde girer ve türün klişeleri içinde kendine bir yer edinir. Benzer bir biçimde Türkiye'de son dönemde yaşanan politik olaylar, polisiye roman içinde kendine yer edinmiştir.

Dedektifin tanrı-insan olarak görüldüğü pek çok polisiyede, dedektifin toplumsal olaylar karşısındaki tavrı ve o topluma özgü bilgileri, çözümün analitik yoldan gerçekleşmesini sağlar. Peter Hoeg'in *Smilla ve Karlar* adlı romanında anlatıldığı cinayet, karla yaşamının güçlüğüni bilmeyen biri tarafından çözülemeyecek coğrafi ayrıntılarla örülmüştür. Chris Mullin'in *Mao'yu Öldürecekisin* adlı romanı da Çin'deki sosyalist yönetimin iç dinamikleri hakkında düşünmemiş biri için anlaşılır bile olamayacak kadar karışıktır. Öte yandan Patricia Highsmith'in *Cam Hücre*'sindeki olayların daha anlaşılır olması da ancak Amerikan yargı ve ceza sistemi hakkındaki bilgilerle mümkündür.

Polisiye romanlar, suç kavramının toplumsal olarak algılanmasında, daha açık bir ifadeyle, suçun tanımlanması, anlaşılır olması ve yargılanması sürecindeki değişimleri de gösterir. Polisiyeler herhangi bir suçun sadece suç olarak görülmesinin dışında daha karmaşık bir örüntünün parçası olabileceği gerçeğini hatırlattığı gibi, suçluların farklı biçimde değerlendirilmesi de sağlayabilir.

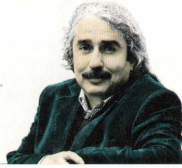
Sonuç olarak, polisiye romanların pek çok özelliğinden dolayı, popüler kültür ve popüler edebiyat ürünü sayıldığı gerçeğini göz ardı etmesizin, bu türün farklı okumalara açık olduğunu, psikolojik ve sosyolojik çözümlemeler için önemli bir kaynak olabileceğini söylemeye çalışıyorum. Polisiye, değişimleri, gelişimleri ve zaman zaman da çözümlerinin romanı olarak (da) okunabilir düşüncesindeyim.

Üstelik söz konusu polisiye olunca mutlaka söylenmesi gereken cümleyi de ekliyorum: İyi polisiye roman iyi edebiyattır. ■

* Fatih Özgüven, "Neden Polisiye Roman Okuruz?"

ŞARK EKSPRESİ'NİN KATİLLERİ

A. Ali Ural

Bir büyütecin altına dünyanın sığıldığı zamanlardı. Biraz büyüttüğünde her şeyin görülebildiği zamanlar. Toplum adına bir dedektifin eline büyüteç vermek yetiyordu kanıtların ortaya çıkması için. Katil ne kadar saklanırsa saklansın sonunda yakayı ele veriyor, sosyal düzenin oynayan taşları bir bir yerlerine konuyordu. Todorov'a göre iki hikâye barındırıyordu muamma romanları: Suçun hikâyesi ve soruşturmanın hikâyesi. Fakat dengesi bozuk bir teraziydi bu. Zira dedektifin en küçük riski yoktu hikâyede. Bir tehlikeye maruz kalmaz, yanılmaz ve sorgulanmazdı. Bu ise hikâyeyi kurgusal açıdan riske sokuyor, dedektifi olmasa da inandırıcılığı yaralıyordu. Polisiye roman yazarlarından George Burton'un ironik ifadesiyle, bütün polisiye romanlar iki cinayet üzerine kuruluydu: İlk cinayet katil tarafından işlenir, bu da ikinci bir cinayete zemin hazırlardı. Burton'a göre artık katil, kaçılması imkânsız bir otoritenin kurbanı olacaktı.

Hayatı yeterince konforlu ve berrak olan insan, önce suyu bulandırıp sonra durultarak sıkıcı günlerine heycan katabilir, korkuyu steril bir hâle getirerek ondan haz almanın yolunu bulabilirdi pekâlâ. "Düzen içinde boğulanlar" için önce nefeslerini tutup sonra yeniden su yüzüne çıkacakları bir suni teneffüs kanalına ihtiyaç vardı. "Ana Britannica"ya göre sadece İngiltere ve Amerika'da 1841'den (Morgue Sokağı Cinayeti'nin ilk yayını) yaklaşık 1920'ye kadar 1300 polisiye romanı yazıldı. Arthur Conan Doyle, Sherlock Holmes'un eline verdi büyüteci, Agatha Christie Hercule Poirot ve Miss Marple'in. Suç delillerini ne kadar gizlerse gizlesin, suçlular bu büyüteçlerin altında bir süre kıvrındırıldıktan sonra adalete teslim ediliyor, okur derin bir nefes aldıktan sonra yeni bir cinayet romanına başlıyordu. Doğrusu her taşın altında bir katil vardı.

Ve her taşın altında bir hazine, Tutankamon'un mezarını keşfeden (1921-1922) Howard Carter'a soracak olursak. Onun ve Arabistanlı Lawrence'in maceraları pek çok Batılı entelektüel gibi Agatha'yı da etkilemişti. O günlerde zengin Avrupalılar, evlerini ve kişisel müzelerini Eski Mısır'ın esrarengiz eserleriyle donatmak için yanıp tutuşuyorlardı. Mısır'a hücum başlamıştı. Kahire çevresindeki kazı alanları,

içlerinde Lord Carnarvon'un da bulunduğu sarışın adamlar ve kadınların istilasına uğradı. El fenerleri keşiflerinin sembolü olarak medeniyet müzesinde sergilenbilirdi pekâlâ. Hayır çalmıyorlardı, "gizli sahibiydiler" insanlığın temsilcisi olarak ülkelerine taşıdıkları hazinelerin. *Nil'de Ölim (Death on the Nile)* kitabını yazmadan önce Nil'de hayatı denemeliydi o halde Agatha.

1922'de "İmparatorluğu Keşif Yolculuğu"yla dünyaya açıldı Agatha Christie. Irak'tan Suriye'ye, Güney Afrika'dan Yeni Zelanda'ya, Mısır'dan Hindistan'a Balkanlardan Avustralya'ya uçsuz bucaksız bir koloniyal alan bekliyordu onu.

Binbaşı Belcher'in davetlisi olarak katılmıştı bu yolculuğa eşi Archie'yle. Böyle bir geziyi kişisel imkânlarıyla karşılamaları mümkün olmadıgından Belcher'in kaptislerine katlanmakta zorlanmadılar. O yıllarda Christie, Binbaşı Belcher'dan esinlenerek *Kahverengi Elbiseli Adam*'daki (*The Man in the Brown Suit*) Sir Eustace Pedlar karakterini yarattı. Fakat bir hikâyesinde Belcher'i kurban olarak göstermek istediğinde ret cevabı aldı ondan. Belcher -belki de kurban olmayı realiteyle bağdaştıramadığından- katil olarak yer almayı tercih etmişti öyküde.

"Suriye'de bir kişi sabahıydı. Saat beşe gelmişti. Toros Ekspresi Halep İstasyonu'nda peronda bekliyordu... Burası Halep olmalı. Ama görülecek bir şey yok. Sadece uzun, iyi aydınlatılmış bir peron, diye düşündü. Penceresinin hemen aşağısında iki adam Fransızca konuşuyorlardı... Yok, mösyö. Sadece iki yolcum daha var. İkisi de İngiliz. Biri Hindistan'dan bir albay, diğeri ise Bağdat'tan genç bir İngiliz leydisi... O gece on bir buçukta tren Konya'ya ulaştı. İkinci İngiliz yolcu trenden inerek karlı peronda bir aşağı bir yukarı dolaştı... Haydarpaşa'ya sadece beş dakika geç vardı. Deniz dalgahıydı... Şark Ekspresi kaçta kalkıyor? Saat dokuzda mösyö... Peki efendim nereye kadar gideceksiniz? Londra'ya..."

İlk seferini 4 Ekim 1883'te yapmıştı Şark Ekspresi. Paris'ten kalkan ve yolcuları arasında Tolstoy ve Hemingway gibi yazarlar, Lawrence ve Mata Hari gibi casuslar olan efsanevi tren, Bükreş'e, oradan

aktarmayla Bulgaristan'a, oradan da gemiyle İstanbul'a ulaşıyordu. Aktarmasız seferler ancak 1889'da yapılabilmiş, hayal şehir İstanbul, nihayet son durağı olmuştu trenin. Pera Palas'ın ağırladığı zengin yolcular arasında gün gelecek cinayet romanlarının kraliçesi de yerini alacaktı. Şark Ekspresi'ndeki yolculuğu yalnız çıktığı ilk yurt dışı gezisiydi Agatha Christie'nin. Arkeolog Sir Max Mallowan'la bu yolculukta tanışarak ikinci evliliğini yapmış, "Bir kadın, arkeolog bir kocadan iyisine sahip olamaz. Ne kadar yaşlınsan o kadar kıymetli olursun," sözleriyle gülümsetmişti yakın çevresini. Doğrusu kendisinin on dört yaş küçük olan Mallowan'a iltifatının perde gerisinde, kendisini aldatan ilk eşinin kötü hatırası vardı.

Agatha Christie, Ortadoğu uzmanı Mallowan'a uzun yıllar asistanlık yapmış, usta bir fotoğrafçı olarak tarihi eserleri ezalı kâğıtlara ve kataloglara geçirmişti. Ancak bu iş onu kurgu dünyasından alıkoymadığı gibi gezdiği bölgeler ve katıldığı kazılardan aldığı ilhamla romanlarını yazmış, Irak Nimrud'da arkeolojik kazı yapan kocasına yardım ederken, kitaplarını yazdığı eve Arapça'da "Agatha'nın Evi" anlamına gelen "Beit/Beyt Agatha" adını vermişti. *Brif Masasında Cinayet*'te (*Cards on the Table*) kurbanının adını "Şaitana/Seytan" koymuş, *Cinayet İlanı* (*A Murder is Announced*) romanında papazın kedisine Tiglat Pileser adını takmıştı. Bu Nimrud'daki kazıda eşi tarafından ortaya çıkarılan Suriyeli savaşçı kralın adıyla. Aslanı kedi yaparak genlerine sadık kaldığını gösteriyordu Christie.

Cinayet romanlarının kraliçesi evine yalnız kitaplarıyla dönmedi elbette. Keşif tamamlandığında pek çok tarihi eser ve hazine de İngiltere'ye aktarılmış oluyordu. Marmelatlı puding ve hamam böceklerinden nefret eden yazar için bu durumun tiksinecek bir yanı yoktu elbette. Nimrud'da ortaya çıkarılan eserlerin bir bölümünün bizzat Christie tarafından onarılarak Londra'daki İngiltere Müzesi'nde yerini alması her türlü övgüye layıktı ne de olsa. "Agatha Christie ve Arkeoloji" 2001 yılında İngiltere Müzesi'nde düzenlenen özel bir sergiyle halka açıldı. Max Mallowan ile yaptığı gezilerde çektiği çok sayıda fotoğraf ve amatör film de yer aldığı sergi başka ülkelere de taşındı sonra. Christie'nin kızı Rosalind annesi gibi Max Mallowan'a arkeolojik kazılarda eşlik etmiş, Suriye'de Max'in bulduğu eserlerin eskizlerini çizmişti.

Şark'ın neresine gitse Corona marka daktilosunu da taşıdı oraya Christie. Şark Ekspresi *Cinayet*'nin unutulmaz yazarı için Şark bitmez tükenmez bir kaynaktı bütün eserlerine gölgesini düşüren. 1908'de yazdığı ve hiçbir zaman basılmayan ilk romanı *Çöldeki Kar*'dan (*Snow upon the Desert*) 1951 yılında

yazdığı ve Amerika'da satış rekorları kıran *Bağdat'a Geldiler'e* (*They Came to Baghdad*) kadar onlarca romanının asıl kahramanı "Şark"tı. Kurbanını dedektiflerine hiçbir zaman açıklamıyacağı Şark...

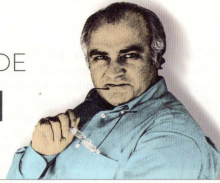
Onun Şark Ekspresi'nde yolculuk yapan dedektifi Hercule Poirot ise başka şeylerin peşindeydi. "Üzerinde H. markası olan mendil kimindi? Pipito temizleyicisini Albany Arbutnot mu düşürmüştü? Yoksa bir başkası mı? Kırmızı kimonoyu kim giymişti? Kondüktör kılığına giren kadın ya da erkek kimdi? Saat neden 1.15'i gösteriyordu? Cinayet o sırada mı işlenmişti? Yoksa daha önce mi işlenmişti? Ya da daha mı geç işlenmişti? Ratchett'i birden fazla kişinin bıçakladığından emin olabilir miydik?" Agatha Christie'nin esanevi eserinde on iki zanlı çıkarılıyordu okurun karşısına. Kitap on iki bölüme oluşuyor, on iki ayrı soruşturma yer alıyordu içeriğinde. İngiliz hukukundaki on iki jüriye atıf yapıyordu belli ki Christie. Kâh on iki masum havariden oluşuyordu bu esarengiz topluluk kâh on iki olağan şüpheliden.

Şark Ekspresi'ndeki katili öldüren katili arıyordu Hercule Poirot. Bulduğunda ödüllendirecekmiş gibi bir hâli vardı suçluyu. Bulmuş da okurlardan gizler gibi bir hâli vardı neredeyse. Belki de zihinleri başka yönlere sevk ediyordu bilerek. Tıpkı *Roger Ackroyd Cinayeti* (*The Murder of Roger Ackroyd*) romanındaki gibi. Eleştirmenler kendilerini yanlış tarafa yönlendiren Hercule Poirot'ın yaratıcısı Christie'yi adil olmadığı gerekçesiyle suçlamış, edebiyat tarihi yanlış algı oluşturduğu gerekçesiyle ilk defa bir kurguyu sanık sandalyesine oturtmuşlardı.

Kimi işaret etse Christie, "Katil!" diye çığlık atmaya hazırıydık. Fakat dedektif parmağını kime uzatsa şüpheli parçalara ayrılıyor, her parçasından yeni bir şüpheli doğuyordu. On iki yolcu, arkasında on iki şüpheli gölgeyi sürüklerken anladık ki bu saygın karakterlerden hiçbirini elini kana bulayamaz. Halbuki bütün katiller aynı trende yolculuk yapıyorlardı. Katiller treniydi Şark Ekspresi ve biz hâlâ kırmızı kimonoyu giyen yolculuyu arıyorduk. ■

AGATHA CHRISTIE: OYUN İÇİNDE OYUN ANLATICISI

Feridun Andaç

Agatha Christie romanları eğlencelidir, eğlenceli olduğu kadar da düşündürücü ve sorgulayıcı. Hele hele onun bir romanına başlarken verdiği ipuçları, sorduğu sorular varsa bu daha da eğlendirici, düşündürücüdür. Ama asıl sorgulayıcılık, kuşkusuz polisiye anlatılarının gözde karakteri komiser Hercule Poirot'nun meraklı kişiliği, sorgulayıcı bakışındadır.

Kendi payına her Agatha Christie okuru gibi ben de; onu nefes alma ânlarında okurum. Hiçbir sapma göstermeden de anlatıcının merakı merakım, kahramanlarının kaygısı kaygım olur. Benim gözümde iyi bir polisinin olmazsa olmazlarındandır bunlar da.

Agatha Christie romanlarına, çoğunlukla merak unsuru yaratacak bir kişi/karakterin durumu/duruşuyla başlar. Bu ya yolculuktur, ya esrarengiz bir olayın sonu/başlangıcı, ya da tümüyle bunlara dönük bir ilk adımdır. O, anlatıcı olarak bilir ki, ilk anda okuru avucunun içine almak gerekir. Anlatısına adım adım sizi katar, neden/niçinleri siz de sormaya, sorgulamaya başlarsınız. İyi kötü anlatı süresince olay örgüsü üzerinde bir fikriniz olduğu kadar, işlenen cinayet veya esrarengiz vaka üzerine de sorular sormaya başlarsınız. Onun, belki de yüz küsur romanı içinde en çok öne çıkanlarından biri olan *On Küçük Zenci* tipik bir Agatha Christie romanıdır. Bunun yanına, bence, *Dersimiz Cinayet*'i, *Mavi Trenin Esrarı*'nı, *Doğu Ekspresi*'nde *Cinayet*'i pekâlâ koyabiliriz.

Gelelim *On Küçük Zenci* şu açıdan farklıdır; romancı bir söylem üzerine anlatısını kurar. Bunu da bir masaldan alınan şüre göre kurgular. Roman kahramanlarından biri de işlenecek kusursuz cinayetlerin hem tasarlayıcısı hem de bu söylemin geliştiricisidir. Bir bakıma “hiçbir suç cezasız kalmamalıdır.” savını örnekler.

Yargıç Wargrave, bir mektup üzerine Zenci Adası'na yolculuğa çıkmıştır. Ada'ya giden ikinci yolcu öğretmen Vera Claythorne adında genç bir kadındır. Tatilde aradığı işi bulmanın sevincindedir. Bir diğer yolcu ise orduдан ayrılmış yüzbaşı Philip Lombard'tır. Ada'nın dördüncü yolcusu Emily Brent 65 yaşında bir kadındır. General MacArthur, adaya

mektupla davet edilen bir başka yolcudur. Adanın sahibi Owen'ın ada davetine katılan diğer kişiler ise doktor Armstrong, genç adam Anthony Martson, polis müfettişi Blore'dir. Romanın girişinde kısaca bunların her biri tanıtılır. Ortada “gizemli” bir durum vardır. Davet çağrısını alanlar da bunu bilmez.

Öykünün odak noktası Zenci Adası hakkında söylenenler, buranın nasıl bir yer olduğuna dair gizem, merakın sebebi olarak görülür. Diğer bir merak konusu ise bu daveti yapan kişiler, yani adanın yeni sahipleri Bay ve Bayan Owen'lardır.

Romancı sizi alır, kişiden kişiye gezdirir, ilkten her birini tanır. Sonra konu/izlek odak noktaları yaratır, anlatısını tablolar biçiminde kurar, geçişleri yalın/açık, bazen gizemlidir. Parçaları dağıtırken ilerde bütünlemek için çizdiği labirentin dolayımında “es” yerleri bırakır. Bunu da yarattığı kişiler üzerinden yapar. Çünkü anlatıda söz onlardadır. Bilir ki, iyi bir polisiyeci hem kurgu hem de diyalog ustası olmalıdır. Zekâ ise olmazsa olmazdır bu tür anlatıların. Öyle ki; anlatıcı/kurucunun aklı her şeyin üstündedir. İyi bir polisiyeci polisiye yapan da budur, zira en sıradan bir olay/olguyu zeki kurgucu ilginç kılabilir. Okurunu şaşırttığı gibi anlatıya bakış adına yeni algı kapıları da açar.

Benim gözümde Dashiell Hammett, Patrice Highsmith, Gerges Simenon ve Donna Leon'u önemseten de budur. Christie'nin ana ilkesi, belki de ilki; “işin içinde bir iş”tir. Hareket noktasının bu olduğunu bile söyleyebiliriz. Bunu aslında “oyun içinde oyun” kuralıyla da açıklayabiliriz. Bu anlamda *On Küçük Zenci* bu kuralı/nı en iyi yansıtan romanlarından biridir kanımca. Eğer böyle alırsak onun anlatısını salt “polisiye”/ “dedektif”/ “cinayet” romanı olarak nitelendirmek eksik kalır. Oyun başlayan, süren ve sonuçlanan bir şeydir. Bazen tekrarlanan da.

Romanın kahramanlarından Anthony Martson da bunu bir biçimde dillendirir de: “Bir kere başladık, bu işi sonuna kadar götüreceğiz.” Anlatının şifrelerini bize “şöminenin üzerinde, madeni bir çerçevenin içindeki kağıtta yazılı” olan “On Küçük Zenci” şiri

vermektedir. Buna gözü ilişen polis şefi Bay Blore, bu gizemli ortamda neler olabileceğini az çok tahmin etmektedir. Yani tetiktir.

Adaya gelen anlatının diğer kahramanları ise buradaki gerçekliği kendi açılarından görmeye/sezmeye doğru adım adım ilerlemektedirler. Bunlardan biri general MacArthur'dur. Yüzbaşı Lombard adeta onun gözetimindedir. Onu av peşinde bir pantere bile benzeter. Burada kalacakları bir hafta onlar için merak ve sır doludur. Yaşlı kız Brent dindar biridir. Odasında İncil okur sürekli. Öyle ki; oradan kötüler ve kötülük için okudukları, romancının söylemine yapılan göndermelerdir aslında.

Kuşkusuz bütün bunlar anlatıcının kurgu zekâsıyla dizimlenenlerdir. "Giriş" ve "1. Bölüm" anlatının ne olduğu, konunun nasıl kurulup gelişebileceği yönünde küçük ipuçları verse de; geride okuru bin bir merakla okumaya itecek daha 16 bölüm vardır.

Agatha Christie'nin ustalığı da işte bu kısa/dengeli kurulan bölümlerde anlatılâgelen öykülerin birbirine ulanarak olay örgüsünün, dahası oyunun nihai bir yere varmasını hazırlar. Olay adım adım ilerlerken hem okur hem de roman kişileri kendilerine verilen görevleri yapmak için sahnede yerlerini almışlardır artık. Okur anlatılanlarla bağlantı kurmak, kişileri de olayın akışında kendilerine verilenleri yerine getirmekle yükümlüdürler. Beklenen ev sahiplerinin izi tozu yoktur. Gelenlerin hiçbirisi de onları tanımamaktadır. Yeni sekreter ve karıkoca uşaklar bile. Anlayacağınız adanın on yeni konğu gizemli bir yolculuğa başlamışlardır. Kahramanlarımızın her birinin sırlı öyküleri ise adım adım belirmektedir. Anlatıcı bunları da öyle hemen ortaya dökmeyi, merak ettirerek, sezdirecek anlatır. Onları buluşturan akşam yemeği başlamıştır artık. Yuvarlak masadaki tuhaflık, masadan alınan şiirin de simgesidir adetâ. Diğer tuhaflık ise, aynı çerçeveli şiirin de her bir konuğun odasında asılı durmasıdır. Konuklarca "çok güzel bir buluş" olarak nitelendirilse de; nasıl bir oyunla karşılaşacaklarını henüz kimse bilmemekte, sezmektedir.

Christie'nin anlatısı gizli gizli ironi yüklüdür aslında. Bu da anlatıcının zekâ belirtisidir bir bakıma. Hiçbir şeyi es geçmez; ne çizdiği kişilerin karakter özelliklerini, ne de olay örgüsünü biçimleyen öğeleri. Hatta öyle ki; anlatı süresince yer yer yerleştirdiği leitmotivlerle okur belleğinde hatırlatmalar yapar. Anınsız gelen bir sesle "oyun" un ilk sahnesi başlar. Ada konuklarının her birinin sonu "ölüm"le biten, "suç" ve "kötülük"lerle sırlı yaşamları bir bir ortaya dökülür. Bu "soğuk şaka" onları şaşkına çevirse de, anlatılanların gerçeklik payı vardır. Bu da onları tedirgin eder. Öyle ki savunmaya bile geçerler. Kimse davet ediliş nedenlerini çözmemektedir. Eski yargıç

Çizim: Barry Scher

duruma el koyar, aralarında sorgulama başlar. Bir adım sonrasında itiraflar uç verir.

Her birinin öyküsü başlı başına bir cinayet romanı konusudur aynı zamanda. Adaya toplananların geçmişte işledikleri suçlar, neden oldukları olaylar/cinayetler üzerinden bunların neler olduğu/nasıl gerçekleştiği gösterilir. Bütün olanları alaya alan genç adam Martson, masadaki ilk zenci gibi yudumladığı içkisinin boğuntusuyla ölür. "Oyun"un "suç" ve "ceza" faslına geçmiştir. Burada her bir ölümden bir "kıssa" çıkarılabileceği de sezdirilir. Ardı ardına gelen ölümlerle konukların eksilmeleri oyunu nihai bir sona götürür.

Gelen konukların geçmişlerinde neden oldukları ölüm/cinayetlerle onları adada ölüme götüren cinayet biçimleri ilginçtir. Christie, bir bakıma *On Küçük Zenci*'yle "cinayet biçimleri" üzerine yazılmış bir roman kurar. "Onları kimse cinayetten sorumlu" tutamayacağı bir yer; "biri durumu bilse de, kanıt"lanamayacak yer... Romanın burada öne çıkan söylemi: "cinayeti tam anlamıyla yasa çerçevesinde işleyen"lerle bunların "cezalandırılmadıkları bazı suçlar"ın neler olabildiğidir. Buradaki hiç kimsenin geçmişi temiz değildir. Hazırlanan aslında bir tuzaktır. Burada şunu pekâlâ söyleyebiliriz; Christie'nin bu romanı polisiye/cinayet romanları yazmak isteyenler için bir kılavuz kitap olabilir. Hem kurgu açısından hem de birçok olayın iç içe nasıl anlatılabileceğini, işlenebileceğini göstermesi açısından... ■

POLİSİYE: ZİHNİ DİRİLTEN ÖLÜM

Hasanali Yıldırım

hasanaliyildirim@gmail.com

İçinden çıkılabilirliği kesin ve okurca da bilen bir dolambacın derinliklerine dalmak, bu dolambacın çok da karanlıkta kalmayan dehlizlerine *gizlenmiş* tüm girinti ve çıkıntılarda, çıkışı bilmeden ama çıkışı bulacağından emin bir havayla yolunu aramak: polisiye denilen yazı ve görüntülü hikâye bu.

Arka Kapak / Hasanali Yıldırım

Aslında polisiye tüm uç örneklerine karşın, yaygın kabule göre (bile) popüler edebiyatın bir alt türü. Alt türün karşılığının her zaman “aşağıdaki”ne denk gelmediğini, çoğun “ayrıntı”ya denk düştüğünü eklemeliyim.

İyi de buna karşın polisiye yine de niye önemli? (En azından benim gibiler için.) Handiye tüm meraklılarının seçimlerinin ana etmeni durumundaki, okuruna hikâye ya da roman gibi yalınkat edebiyat sunan metinlerdekinden daha çok entrika barındırdığı için mi yoksa bütün edebiyat ürünlerindeki gibi, gündelik hayatın içinde örtük veya apaçık gerçekliği değişik yollardan algılatma yeterliliği yüzünden mi?

İçinden çıkılabilirliği kesin ve okurca da bilinen bir dolambacın derinliklerine dalmak, bu dolambacın çok da karanlıkta kalmayan dehlizlerine *gizlenmiş* tüm girinti ve çıkıntılarda, çıkışı bilmeden ama çıkışı bulacağından emin bir havayla yolunu aramak: polisiye denilen yazı ve görüntülü hikâye bu.

İyi de Niçin Böyle Önemli?

Bugün artık işi bilenlerce teslim edilen bir gerçek: Türün kuruculuğu için birçok başka ad geçse de, yalnızca tam ve mükemmel ilk polisiye hikâye örneklerini vermesi bakımından değil, aynı zamanda (şimdiye değin neredeyse aşılamamış) türün ana kılıplarını belirlemiş, çeperinin sınırlarını çizmesi bakımından, işin piri Edgar Allan Poe. Şu bir ömür delirium tremens’lerle kıvranan ve ayık gezmeyi sanki şanına yakıştıramıyormuş gibi her an kendinde olmamayı en yanlış yerinden seçen şair.

Kurduğu ruh tahlilleri cümbüşüyle haklı bir üne kavuşan, aynı zamanda işi kitleye mal ederken, ister istemez ayağa da düşüren ise *Sherlock Holmes*’un yaratıcısı, Freud’un meslektaş ve ondan sanıldığından çok öge devşirmiş Sir Arthur Conan Doyle. Fakat Doyle’un ruh tahlilleri denli dikkat çeken başka bir yönü, pozitif bilimlerdeki en son bilgileri kitaplarında kullanabilmesi.

Bir cinayet ya da kolluk kuvvetlerinin bir an önce icabına bakacağı bir suç örneği arkasında, gerçekte neler barındırır polisiye edebiyat? İlkın, Balzac’tan beri çökeduran, ne ki bu çöküşün süresi handiye kıyamete değin sürecekmiş gibi görünen burjuva insanının resmedilişi ve eleştirisi... Sıkı biri eleştirir değildir bu. En başta birçok zarif tülün ve ışık geçirmez perdenin ardına gizlendiği için görünmezleşir; dahası, çizilen suçlu tipi kendiliğinden kötü biri değildir çoğun. Adamı öyle davranmaya sürükleyen, çevre, toplum, ahlak ve ekonomi şartları gizliden gizliye öylesine inandırıcı yollarla sayılıp dökülür ki, gevşek okurun suçluyu “kurban” saymasının bile handiye önu açılır.

Ne ki polisiyeyi, tüm öbür edebiyat türlerinde ya da edebiyattan bir nebzecek pay almış ürünlerde olduğu gibi, ele aldığı temaların yola çıkarak eleştirmek, önemini veya eksikliğini *konusundan* yola çıkarak belirlemeye kalkmak, artık ülkemizde de ayıp sayılsa gerek.

İpin Ucu Bucağı

Her insan gerçeğin peşinde ve onun uğruna kanat çırpıp ister. Ne ki sıradan insanla öyle olmayı birbirinden ayıran, bu kanat çırpışların onu sürükleyeceği hararetin bedeline göğüs gerebilmesi... Bu açıdan bakıldığında, hiç de acı bir kaderi yoktur dedektifin. Görevi süresince kimi zorluklara katılansa da, bu katlandıklarıyla balmumundan kanatları güneşin sıcaklığından kavrularak bilinmezlere gömülen İkarus’un durumuyla karşılaştırılmaz bile. Belki zaman zaman düştüğü biricik sıkıntı, bilinmezlikler bilinirleştikten sonra görünürleşen ağı bir ucunu tanıdığı birinin elinde görmek. Ne ki görev kutsaldır. Üstelik sonuçta dedektifi bekleyen yüklü bir çek de cabası.

Gönlümüz tersi için çırpınsa da sonuçta polisiyeyi hayranlarının hoşuna gidecek bir evreye taşıyamamamızın nedenlerinden bir diğeri, anlatım ve kurgu açısından “yapı”sının değil de, daha en baştan “dil”inin *belirlenmiş* olması. Buradaki dil, sözcüklerden örülü cümleler öbeğinin zihinde uyandırdığı anlam karşılığı olarak kavranılsa yanlış bir anlaşılmaıyla yüzyüzeyleyemektir. “Başka türlü de tasarlayabileceğimiz” bir meramı, tercih edilen kalıpla aktarmanın ötesindeki “dil”, daha çok “dünyaya eşlik eden ölçek” karşılığına denk gelmekte.

Şimdi buradan bakacak olursak, polisiyeye eşlik eden “dünya” hangisi? Eminim ki “suçlular dünyası”nı kastetmediğimi kavramışsınızdır. Öyleyse neyin karşılığına denk gelmekte bu “dünya”? Wittgensteince söyleyecek olursak, şu *dilin sınırlarını imleyene*.

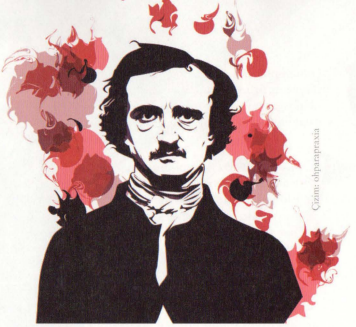
Polisiye Ne İşe Yarar?

Söylenileni biraz olsun açmayı deneyelim:

Ne zaman ve *nere*de ortaya çıkmış polisiye? İnsan ilişkilerinin karmaşıklığı, giderek bir bilinmeze doğru kaydığı dönemde. İster sanayi sonrası toplumu diyelim buna, ister kapitalist yaşama tarzının belirlediği yeni *öteki* algısının örgüsü, farketmez; sonuçta ortadaki gerçek değişmiyor: artık insanın (en geniş anlamıyla) çevresiyle ilişkilerini belirleyen etmenleri kolaycana açıklayamıyoruz.

Bu açıklanma zorluğunun iyice gizilgüçleştirdiği gündelik hayatın akışına polisinin karşı koyduğu yordam şu: yaşanan hayatın bütününe olduğu gibi algılamamızı engelleyen fragman gerçekliğine dayanan, başkalarının kurgulanmış hâlde bize servise sunulan çağdaş hayatın tam karşısına, ilk başta bir-biriyle ilintisiz bir çok ayrıntı üzerinden *fragmanlar*ın bir bütünlüğe kavuşturulması.

Açacak olursak, iyi bir polisiye aslında, tüm öteki kayda değer zihin etkinlikleri gibi gündelik hayatın kalıplaşmış fragmanlarıyla gizilgüçlenmiş çözülemeliğini, tasarlanmış fragmanların bağlandığı bir bütüne taşımaktan başka bir iş yapmaz. Birbaşlarına içinde beklenmedik zamanlarda karşınıza çıkan bilinmediklerin doğurduğu korkuyu, sınırları sağlıklı çizilmiş bir yapı içinde estiren gerilimin yardımıyla bilenebilir kılarak, gündelik hayatın bilinmezlerine karşı “bilemek”.

Zaafın Ardındaki İmkân

İnsanı her nasılsa öyle anlatmak yerine, yalnızca cinayet ya da başka bir suç işleyen veya bu tür işlere bulaşmayan bir varlık konumunda ele almakta polisiye. Polisiedeki tipin sanki kendine özgü bir kişiliği yok da, o olaya göre bir yeri ve önemi var sanki. Bu doğrultuda gezinir ortalıkta; şunu-bunu yapar. Ona dair anlatılanlar da, o nasıl bir “insan”sa bunu öğrenemeden, kendisini ana konunun gerektirdiğinden zerrece fazla tutumaksızın, bir olaylar yığını üzerinden, bu harmandaki konumuna göre sıralanmakta.

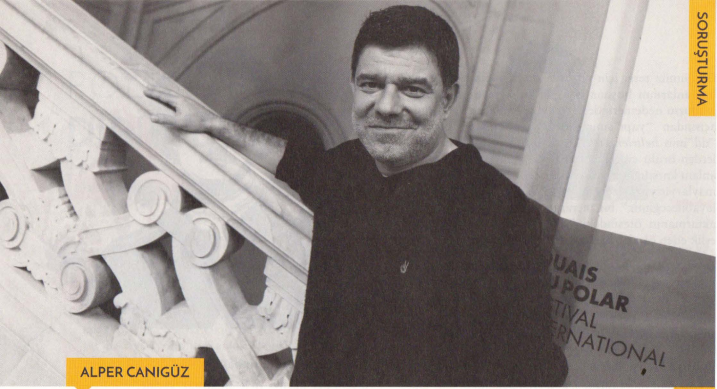
Kısaca, polisiye tipleri, suça ilişkin eylemler dışında “yaşamazlar”.

Polisinin kurgusu da kuruntu bir kurmacadan ibarettir.

Öte yandan, tüm o bilimsellik kılıflarına karşın dektif yalnız olağanüstü bir kahraman değil, daha çok kutsanmış ve ilâhi bir kişiliktir. Polisiedede asıl *kahraman*, hayatın kendisi için varolduğu kişi, ne dedektiftir ne de katil. Yaşayan ve her sırada varlığını bize hissettiren bir tek *öldür*. Suç ortağı olsa da “suçlu” hep *bir kişidir*; belki de dünyada hiç kimsenin olmadığı kadar yalnız bir insandır ve örtük olarak vurgulanan da şudur: bu suçta yalnızlığın payı sandığınızdan çok.

Polisiede yaratıcılık ve yenilik kaygısı, handiyse yalnızca cinayetin/suçun işlenme halkasına indirgenmekte. Bunun doğurduğu yapmacılıksa, sıradan olmayan bir okurun gözüne batmayacak gibi değil. Gelgelelim, estetik hazza dönüşecek sanat öğelerinin göstergesi sayılabilecek birimlerin yerine, kaba bir zekâ gösterisine şahit oluruz polisiedede.

Verdiği keyif mi? Tadından yenmez elbet. ■

ALPER CANIGÖZ

DOĞRU KOŞULLAR ALTINDA HER İNSAN KATİL OLABİLİR!

Hazırlayan: Cüneyt Gönen

Kitaplarınızda yüksek dozda bir mizah var. Sanat ve mizahı nasıl konumlandırıyorsunuz?

Mizahın, insan varoluşunun temeline dokunan bir tarafı var muhakkak ki. Bunu da, düşünmekten önce, tecrübe ediyorsunuz; neden böyle oluyor diye kafa yormak sonradan gelen bir şey. Bu konuda çok yaklaşım var, ben şahsen Bergson'un açıklamasına önemli ölçüde katılıyorum: "Gülmek, katliğin cezalandırılmasıdır." Bir sanat eseri, varolan inançlarınızı pekiştirdiği, sizi onayladığı için değil, daha ziyade şartlanmalarınızı sorgulamanızı sağladığı için değerlidir. Bu yüzden sanat alanında iktidar ve itibar ekseriyetle doğru orantılı değildir. Diyelim, mizah üzerinde tahakküm kurmaya çalışmak ironik biçimde sizi onun malzemesi haline getirir.

Son kitabınız *Kan ve Gül*'ün ana karakteri Aziz yıl geçtikten sonra daha yalnız bir insana dönüşüyor. Yalnızlık sizde ne ifade ediyor?

Yalnızlığın en korkutucu tarafı diğer insanların eksikliği değil bence, kendinizin fazlalığı. Çok kalabalık oluyor insan kendiyle baş başa kalınca.

*Tatlı Rüya*lar için "psiko-absürd romantik komedi", *Gizli Ajans* içinse "kozmo-absürd romantik komedi" olarak tarif edildi. Alper Kamu'nun macehalleri için "Pedo-kriminolojik kara komedi" tanımını yaptınız. *Kan ve Gül* için ne demeli?

"Bir kara deja-vu" uygun olabilir gibi geliyor bana.

Oğullar ve Rencide Ruhlar'ın kahramanı beş yaşındaki "küçük varoluşçu" Alper Kamu "Beş yaş insanın en olgun çağıdır; sonra çürüme başlar" diyor. İnsan beş yaşından sonra neden çürümeye başlıyor?

5 yaş, Oidipus Kompleksi yaşıdır ve Freud'a göre ileride yaşayacağımız bütün ruhsal arazların temeli bu yaşa kadar oluşur. Köprüden önce son çıkış diye bilirsiniz belki 5 yaş için.

Bir yazınızda "11 aylık kızımın birlikte yeni romanım üzerinde çalışıyoruz." demiştiniz. Sizce bebeklerin zihnindeki süreçten faydalanabilseydik neler başarabilirdik?

Hürriyet gazetesinin bir anketine şakayla karışık öyle bir şeyler yazmıştım yıllar önce, evet. Kızım şimdi 16 yaşında. Sanıyorum bir bebegin zihninde dönenlerden faydalanma imkanımız olsaydı "neden-sellik" denen şeyin doğasının ne kadar kırılgan olduğunu daha iyi görürdük.

Polisiye edebiyat; insan suç ilişkisini yeniden gözden geçirmek adına kullanılabilir bir araç mıdır?

Muhakkak ki, öyledir ve bana sorarsanız hümanist ahlakın serpilip gelişmesinde büyük etkisi olmuştur. Kimilerinin bunun çok kötü bir şey olduğunu düşünceğini de tahmin edebiliyorum.

Oğullar ve Rencide Ruhlar kitabınızda "İnsanlığa dair kavrayışımızı biraz daha ileri götürmeyecekse bir cinayeti çözmenin ne anlamı var ki?" şeklinde bir ifadeniz var. Polisiye edebiyatın amacı sunduğu plot'un ötesinde insanlığı kavramak için bir imkan arayışı mıdır?

Elbette, edebiyat da dâhil tüm sanatlar insan varoluşunu anlama ve belki daha önemlisi anlamlandırma çabasının ya da kaygısının bir ürünüdür.

Günümüzde dedektiflik Agatha Christie'nin Hercule Poirot'sundan farklı olarak teknolojiyle destekleniyor. Yeni tip dedektiflerin yeni tip hikâyeleri duran sizce neden hâlâ Agatha Christie okunmalı?

Don Kişot ne kadar değirmenlerle ilgili bir hikâyeye, polisiye edebiyat da o kadar teknolojiyle ilgili olabilir. Hikâyelerin bağlamı, yazarın içinde bulunduğu çağ tarafından biçimlendirilir kaçınılmaz olarak ama gücünü aldığı şey bunlardan ziyade evrensel temalarla ilgili olanlardır; Demirel'in de dediği gibi, "binaenaleyh" Agatha Hanım'ın daha uzun süre polisiye okurları tarafından zevkle okunacağını tahmin ediyorum.

Altın Çağ'ın cinayetler kraliçesi Agatha Christie polisiye romanlarında rasyonaliteden şaşmaz, Hercule Poirot gri hücreleriyle cinayeti çözer ve aklın suç karşısındaki zaferine bizi inandırır. Siz fantastik unsurları polisiyeye yediriyorsunuz, polisiye türünü akıl yürütmenin, rasyonalitenin bir zaferi olarak görmediğinizi mi gösteriyor bu?

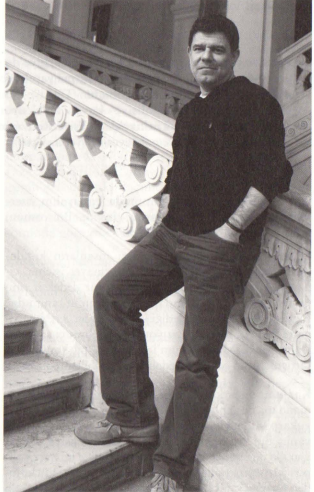
Aslında enteresan bir şekilde, polisiye edebiyatın yükselişi gerçekçi edebiyatın zayıfladığı döneme denk gelir. Fantastik unsurlar, rasyonalitenin yadsınması anlamına gelmez, bilakis, rasyonalitenin sınırlarını genişletmeye yarar. Kenan Evren'in de dediği gibi, "netekim" irrasyonalite rasyonalitenin ilgi alanı içindedir.

Katiller hep kötü karakterlerden mi çıkmalıdır? Yoksa iyi bir karakter de karanlık tarafta durabilir mi? Polisiye romanlardaki iyi ve kötü dengesi hakkında ne düşünüyorsunuz? Siz bunun dengesini nasıl kuruyorsunuz?

Açıkçası cinayet motifinin katilin kötü bir insan olması şeklinde açıklandığı hiçbir polisiye hatırlamıyorum. Derler ki, polisinin ön kabullerinden biri her insanın "doğru koşullar" altında katil olabileceğidir. Ben suçun oluşmasına neden olabilecek bir bağlam yaratmaya çalışıyorum, gerisini karakter yerine getiriyor zaten. Bir de şu var, suç, cinayetle sınırlı bir kavram değil elbette. Mesela, *Sherlock Holmes* bir hikâyesinde kopyacı bir öğrenciyi yakalar.

Sanatın hayatı değil de hayatın sanatı taklit ettiğine inanıyorsunuz. Polisiye romanlar suçlular için bir kılavuz mudur? Veya şöyle soralım polisiye romanlar suç ve suçluyu değiştirir mi?

Kitap okuma oranı, suç oranını yakaladığı gün buna daha sağlıklı bir yanıt verebiliriz sanırım.. ■

EROL ÜYEPAZARCI

TOPLUMU İNCELEMEK İÇİN SUÇU İNCELEMEK GEREK

Röportaj: Volkan Alıcı

Polisiye roman sadece dünyada değil Türkiye’de de tarihi hayli eskilere dayanan bir tür olmasına karşın üzerinde yeterince düşünülmemiş, araştırma yapılan bir alan olmadı. “İyi polisiye aynı zamanda iyi edebiyat” olabilir mi? Tüm bunları konunun Türkiye’deki en yetkin ismiyle konuşalım istedik, Erol Üyepazarcı’yla... Yarım asırdır polisiye okuyan, koleksiyonunu yapan, bununla yetinmeyip, “Korkmayınız Mister Sherlock Holmes! – Türkiye’de Polisiye Romanın 125 Öyküsü (1881-2006)” adında iki ciltlik bir kitap da yazan bir “polisiye çokseveri” Üyepazarcı.

Önce, polisiye romanın tanımıyla başlayalım ister-seniz; kapsamını ve sınırlarını çizelim. Bir romanı polisiye yapan özellikler nelerdir?

Polisiye roman denildiği zaman insanların kafalarında beliren bir şablon var: Bir cinayet işlenir, cinayeti kimin işlediği belli değildir, bir dedektif onu ortaya çıkarır. Bu, aslında Minâ Urgan’ın tanımındır. İngiliz edebiyatını incelediği kitabında Sir Arthur Conan Doyle’u, polisiye yazarı diye edebiyatçı saymaz. Daha sonra Minâ Hanım’la tanıştık, bu konuyu da tartıştık, ama onu ikna edebildim mi bilemiyorum.

Kitabımı yazarken birçok arkadaşşıma, “Polisiye romandan ne anlıyorsun?” diye sorduğumda, aşağı yukarı Minâ Hanım’ın bu tanımını verdiler. Hâlbuki yanlış bir tanımdır bu. Bir romanın polisiye olması için ille de cinayet işlenmesi gerekir, diye bir şart yoktur. Örneğin polisiye romanın en büyük figürlerinden Sherlock Holmes’un yaratıcısı Sir Arthur Conan

Doyle elli altı uzun öykü, dört tane de roman yazmıştır. Bu elli altı öykünün kırk bir tanesinde cinayet yoktur. Türkiye’de ilk çevrilmiş *Sherlock Holmes* öyküsü, “Dilenci” dir. Bu öyküde suç, Londra’nın işlek bir caddesinde dilencilik yapıp iyi para kazanan birinin ailesine tüccar olduğunu söylemesi gibi masum bir yalandır; bu öyküde de cinayet yoktur.

Polisiye romanların yüzde doksandında cinayet vardır, ama cinayet tayin edici faktör değildir. Bir başka örnek, Fransızların meşhur *Arsen Lupen*’i...¹⁰ O da polisiye tarihinin önemli figürlerinden biridir ve pek çok öyküsünde cinayet yoktur. Bizde ise Peyami Safa’nın Server Bedi takma adıyla “Cingöz Recai” serisi vardır, Türk roman tarihinin en önemli kahramanlarından biridir. “Cingöz Recai” romanlarının pek çoğunda da cinayet söz konusu değildir.

Hâkim algıdaki bir başka öge olan dedektif de olmazsa olmazı değildir polisiye romanın. Örneğin

Agatha Christie'nin *On Küçük Zencî*'sinde dedektif yoktur, olayların gelişmesiyle muamma çözülür. Zaten suçlu, dedektif ve kurban üçlemesi polisiyede sabit unsurlar değildir; göreceli olarak bunlar değişebilir. Çok önemli bir polisiye roman yazarı olan Sebastien Japrisot'un *Öldüren Yaz* kitabında çok ilginç bir hikâye anlatılır. Romanın kahramanı, yapılan toplu tecavüz sonunda hamile kalan bir kadının kızıdır. Yıllar sonra bu tecavüzün suçlularını araştırmaya başlar; araştırmanın sonunda hepsinin öldüğünü öğrenir, bunun üzerine suçlulardan birinin oğluyla evlenip ona dünyayı zehir ederek intikamını alır. Suçlu önce dedektif olmuş, suçluları bulmuş, sonunda da suçsuz birini cezalandırarak suçlu konumuna düşmüştür. Klasik polisiyede bunlar daha net çizgilerle ayrılmıştır, ama polisiyeyi bir bütün olarak ele alırsak hiçbir zaman kalıplaşmış biçimlere rastlayamayız. Tüm bu örneklerden sonra yanıtla gelirsek... Bir eserin polisiye roman olması için olmazsa olmaz iki unsur vardır: suç ve muamma. Yani suç işlenmemiş bir roman polisiye kategorisine girmez. Fakat söylediğim gibi, suçun ille de cinayet olması gerekmiyor. Suçla beraber de muamma yani gizem olacak; bu gizem de suçla bağlı olacak ve bu öğeler kurguda başat unsur olacak. Bu eser polisiye roman diye tanımlanabilir.

Pek çok eserde polisiye kurgu vardır, ama onlara polisiye roman diyemeyiz. Örneğin Victor Hugo'nun *Sefiller*'i. Orda Jean Valjean diye bir "suçlu", bir de onu takip eden Javert adında bir polis şefi vardır. Burada polisiye kurgu var, dedektif var; ama polisiye roman değil. Çünkü Victor Hugo, 19. yüzyılın ikinci yarısındaki Fransız toplumunu pek çok yan kahramanı da olay örgüsüne katarak inceler. Olayı o kadar geniş bir kapsam içinde ele almıştır ki buna polisiye roman demek doğru olmaz. Yani başat öğe değildir suç ve muamma; onun yanında toplumsal pek çok öğeyi sokmuştur ve toplumun resmini çizmiştir. Kısacası, muamma içeren suçun anlatıldığı kitaplar polisiyedir.

Peki, Dostoyevski'nin *Karamazov Kardeşler*'i, Shakespeare'nin *Hamlet*'i gibi pek çok klasik, kimi eleştirmenlerce polisiye roman kategorisine de sokuluyor. Buna ne diyorsunuz?

Kitabımın yayınlandığı günlerde, bir televizyon kanalından röportaj için genç bir kızımız geldi. "En sevdiğiniz polisiye roman hangisi?" diye sordu. "*Karamazov Kardeşler*" dedim. Kız bir duraladı. "Niye duraladın kızım?" dedim. "Efendim, *Karamazov Kardeşler* hiç polisiye roman olur mu?" dedi. "Okudun mu?" dedim. "Okumadım ama duydum, çok önemli bir esermiş" dedi. "Polisiye romanlar önemsiz mi olacak!" dedim ben de. Sonra romanın hikâyesini anlattım. Benim verdiğim tanıdım bakarsanız, bu eser polisiye tanınma girer. Suç var, muamma var. Polisiye roman ille de popüler roman kapsamına mı sokulmalı!

Büyük yığına hitap eden, edebî değeri olmayan polisiye romana binlerce örnek var, tamam. Fakat bunun tersine, iyi polisiyeler de var. Ama "Bunlar polisiye değil, iyi edebiyat eserleri" demek de yanlış.

Polisiye roman ağırlıklı olarak suç ve ceza kavramları üzerinde yoğunlaştığından, yalnızca bu kavramlarla sınırlı bir bakış açısı, insanı ve toplumu çözümlerken yazarı sınırlamıyor mu?

Sorunuzu, polisiye ekollerini anlatarak yanıtlıyorum, buradan çözüme ulaşalım... Polisiyede ilk olarak romantik ekol var. Edgar Allan Poe'nun *Morgue Sokakı Cinayetleri*'nden başlayıp 1. Dünya Savaşı'na kadar giden bir ekol bu. Sherlock Holmes'ler ve Arsen Lüpen'ler de dâhildir bu ekole. Ondan sonra özellikle İngiltere'de, "Katil kim?" polisiyesi denilen bir ekol geliyor. Bu polisiyede bir suç var, muamma var ve muammanın tamamen mantığa dayanan bir çözümü var. Suç da genellikle cinayet oluyor. Yığın okuduğu da genellikle bu tip polisiye romanlar. Fakat böyle söylüyorum diye bu polisiye romanları küçümsemediğim düşünülmesin. Örneğin Agatha Christie'de kurgu müthüştür. Kemal Tahir, yeni bir roman yazmadan önce, kurgu kafasında iyi gelişsin diye sekiz-on tane Agatha Christie kitabı okuduğundan söz eder. İnanılmaz bir yazardır Agatha Christie.

Zaten kadınların edebî türler içinde en başarılı olduğu tür polisiye romanlardır; ayrıntıya erkeklerle göre daha çok düşkün oldukları için hiçbir yerde polisiye romanda oldukları kadar başarılı olmamışlardır. Özellikle klasik polisiye romanda da ayrıntı çok önemlidir. Bu ekolde toplumsal bir sorun yoktur; kişiler vardır ve bir muammanın çözülmesi hedeflenir. Başarılı klasik polisiye roman yazarının eserinde hiç ummadığınız kişi katil olur. Size bir sürü ipucu verir yazar, bir sürü katil adayı vardır ve en sonunda düğümü çok mantıklı biçimde çözer. Yani burada ana amaç, okuyucunun ilgisini çekmek, ona çeşitli seçenekler sunmak ve hiç beklemediği seçeneği kitabın sonunda göstermektir.

Kuşkusuz, bundan toplumsal bir işlev bekleyemeyiz. Okuyucunun merakını gidiklayan, kitabı ilk sayfadan son sayfaya kadar elinden bırakmadan okutan bir ekoldür bu. Bundan sonra, 1920'lerde Amerika'da çıkan *Black Mask* dergisinde Dashiell Hammett, Raymond Chandler ve arkadaşları, Kara Roman ekolünü yaratıp, suç ve muammanın yanına felsefi boyutlar getirmişlerdir: Suç nedir? Suçlu nedir? Toplumla suçlunun arasındaki ilişkiler nelerdir? Suçlu dedimiz kişi gerçekten suçlu mudur yoksa onu suçla iten toplumsal faktörler mi vardır? Bu soruların yanıtlarını aramışlardır. İşte, Dashiell Hammett ve arkadaşları, suç ve muammanın yanına üçüncü bir başat öğeyi katarlar; insan ve toplum psikolojisine eğilirler. Bu katkı, Agatha Christie ve arkadaşlarının takip ettiği çizgiden çok daha fazla

edebî bir lezzet verir eserlere. İyi edebiyat dediğim polisiye romanlar da genelde Kara Roman türünden çıkar. İki dünya savaşı arasında Amerikan edebiyatında Hemingway ve Fitzgerald vardır, bir de Dashiell Hammett... Bana sorarsanız, Hammett ikisinden de daha iyidir. Dashiell Hammett uzun betimlemeler yapmaz, konuşmalar aracılığıyla karakterleri betimler. Halis edebiyatçıdır.

Özetlersek, iki ana ekol var. Biri, muammerın çözülmesini öne alan, toplumsal ve psikolojik sorunlara girmeyen, "Katil kim?" polisiyesi diye de tanımlanan klasik polisiye ekolü... Diğeri de, suç analiz eden, suç-toplum bağına yönelen, sorusunu buradan soran ekol... Sözelimi Agatha Christie romanlarında suçlular kötü adamlardır, onların iyi tarafını göremezsiniz; size iyi görünürler ama sonunda onların kötü olduğunu anlarsınız. Hammett ve diğeri Kara Roman yazarlarında, dahası Simenon ve benzerlerinde böyle değildir. Simenon'un bir farkı, hem "Katil kim?" polisiyesi hem de Kara Roman yazmasıdır. Onun "Katil kim?" polisiyesi içine giren Komiser Maigret hikâyeleri de aslında "Katil kim?" polisiyelerinin içine toplumsal ve psikolojik öğeleri sokmuştur.

Sözün kısası, sözünü ettiğiniz polisiye roman özellikleri tematik bir daralma yaratmıyor bence. Hatta tam aksine... Suç toplumu DNA'sında olan bir öge. Toplumu incelemek için suç incelemek gerek.

Türkiye'de polisiye romana merak nasıl başladı?

Roman, Tanzimat'tan sonra aydınımızın gündemine giriyor, öncesinde ise roman bilinmiyor. İlk romanlar 1861 yılında çevriliyor. Önce, Fransız yazar Fenelon'un Telemak adlı eseri *Terceme-i Telemak* adıyla, aynı zamanda sadrazam da olan Yusuf Kamil Paşa tarafından çevriliyor. Ardından da Victor Hugo'nun *Seffiller*'inin çevirisi yapıyor. 1870'lerin sonuna doğru da telif polisiye romanlar çıkmaya başlıyor. Yani aydın kesim böyle bir türün varlığını öğreniyor ve roman okumaya başlıyor. O sırada da kitapçılar akıllı adamlar; hangi roman okuyucu katında ilgi görür, bunu seziyorlar, ilgiyi ayakta tutuyorlar. O zamanlar Fransızların melodram denilen, popüler roman türüne de giren bir roman türü var. Edebî değeri olan eserler değiller. Bu popüler romanların pek çoğu da polisiye kurgulu. Saptayabildiğime göre, 1880 ile 1908 İkinci Meşrutiyet arasında yaklaşık 60 tane polisiye roman çevrilmiştir Fransızcadan. Çevirisi yapılan diğeri popüler romanlar da, entrika gibi öğelerle aynı zamanda polisiye kurgu içeriyor zaten. Bizde polisiyeye öncülük edenlerin başında Ahmet Mithat Efendi gelir. Ahmet Mithat Efendi önce polisiye romanlar çevirmiştir, sonra da kendisi *Esrâr-ı Cinâyât* diye bir polisiye roman yazmıştır. Fakat onu takip eden telif yazar olarak fazla isim yok. Selanıklı Fazlı Necib Bey polisiye roman yazarı, o kadar. Fakat bunda iki önemli faktör de, Sherlock Holmes ve Arsen Lüpén'lerin henüz

Türkçeye çevirilmemiş olmasıdır. İkinci Meşrutiyet'te basın hürriyeti sağlandıktan sonra birden bire inanılmaz düzeyde polisiye roman furusu yaşıyor. Öncelikle Sherlock Holmes'ler, Arsen Lüpén'ler çevriliyor. Daha sonra Nick Carter, Nat Pinkerton, Nick Vinter, Ethel King, Pick Vick gibi kahramanların maceralarını anlatan, yığına hitap eden popüler polisiye romanlar çevriliyor ve bunlar büyük ilgi görüyor; her hafta birer tane çıkarmaya başlıyorlar.

Örneğin Nat Pinkerton'lardan üç-dört yıl içinde 200 tane basılıyor. Ebüssüreyya Sami, "Amanvermez Avni" adlı bir polis komiseri yaratıyor, o da büyük ilgi görüyor. I. Dünya Savaşı çıkınca bütün bunlar unutuluyor tabii. Ta ki 1918'e kadar. Ondan sonra arka arkaya çeşitli Türk polisiye kahramanları ortaya çıkıyor. Yazarlar, "Kan Dökmez Remzi", "Ele Geçmez Kadri" gibi adlarla çeşitli kahramanlar yaratıyorlar. O arada da Peyami Safa, Server Bedi takma adıyla "Cingöz Recai"yi yaratıyor. Cingöz Recai, bir Arsen Lüpén uygulamasıdır. Fakat bana sorarsanız, bazı öyküleri orijinal Arsen Lüpén öykülerinden daha iyidir. Peyami Safa iyi paralar kazanıyor bu işten. Hatta Necip Fazıl bile ona öykünüyor, polisiye roman yazarı, *Meş'un Yakut* adında; berbat bir polisiye romandır bu, hiç bahsetmez hatıralarında. Peyami Safa daha sonra başka kahramanlar da yaratıyor; "Civa Necati", bir kadın kahraman olarak "Çekirge Zehra" gibi. İşte böyle, yığına hitap eden polisiye roman furusu yaşıyor. O yıllarda gerçek anlamda polisiye roman dediğimiz kitaplar az. İlk olarak, Yervant Odyan'ın *Abdülhamid* ve *Sherlock Holmes* adlı romanı var.

Sonraki yıllar nasıl bir seyir izliyor polisiye roman?

Harf inkılabından sonra da 1950'lere kadar halka dönük polisiye romanlar yayımlanmaya devam ediyor. O arada klasik diyebileceğimiz iyi romanlar da yayımlanıyor. Bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olanlar, Türkiye'de polisiye romanın olmadığını, son yıllarda ortaya çıktığını söylerler, ama öyle değil. Önemli bir polisiye roman geleneği var, önemli kitaplar var. Örneğin Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Kesik Baş* adlı romanı. İlk baskısında kitabın kapagina "Bu bir zabıta romanıdır" diye yazdırır Hüseyin Rahmi; yani Peyami Safa gibi polisiye roman yazmaktan guncunmaz. Halide Edip Adıvar'ın *Yolpadası Cinayeti*, Cevat Fehmi Başkurt'un *Valide Sultan'ın Gerdanlığı* güzel polisiye romanlardır. Hatta Nâzım Hikmet'in de takma adla yazdığı bir polisiye roman vardır, ama iyi bir roman değildir; parasız zamanında çalاکalem yazdığı bir kitaptır.

1950'lerde ise Mayk Hammer furusu başlar. Mayk Hammer, klasik polisiyedeki Hercule Poirot gibi beyin gri maddelerini çalıştırmaz, yumruklarını çalıştırır. Çağlayan Yayinevi yayınladı Hammer serisini. Büyük ilgi gördü; 1953 yılında 150 bin adet sattı,

Türkiye'nin nüfusu ise 20 milyon. Bu seriyi Kemal Tahir çevirdi, tabii takma adla... Cezaevinden çıkıyor, parasız, iyi yok, o da bunları çeviriyor. Mayk Hammer'i yazan Mickey Spillane kafadan çatlak bir adam. Kalkıyor, ABD'deki tarikatlardan birine giriyor. O tarikatda da roman yazmak günah; adam roman yazmayı bırakıyor. Altı tane kitabı var ve hepsi de çevrilmis; büyük bir okuyucu kitlesi var, ama ortada roman yok. Kemal Tahir'e, "Üstata, sen yazar-sın" diyor Çağlayan Yayınevi'nin sahipleri. Onun da parayı ihtiyacı var, dört tane Mayk Hammer öyküsü yazıyor. Fakat yazar ismi olarak F. M. İkinci'yi kullanıyor. Hile yok! Yayınevi de kitapların girişinde açıklıyor durumu; yazarın artık roman yazmadığını, ama okurun gösterdiği ilgi nedeniyle böyle bir yola başvurulduğunu vs. Bunlar da yüz binlerce satıyor. Bana sorarsanız, orijinalinden çok daha niteliklidir. Fakat zavallı Kemal Tahir'i, 6-7 Eylül Olayları'nda olayları tahrik ettiği gerekçesiyle, her zaman komünistlere yaptıkları gibi işleri atıyorlar; hâliyle artık yazamıyor. Ama güzel de bir piyasa var. N'olacak? Dolayısıyla pek çok kişi Mayk Hammer romanı yazmaya başlıyor. Benim tespitim, 400'e yakın Mayk Hammer romanı olduğu yönündedir! Bu arada klasik polisiyenin yani "Katil kim?" polisiyesinin romanları da çevrilmeye başlıyor, Agatha Christie gibi.

Ya 90'lara kadar telif polisiye romanlar?

Başlıca isimler: Erhan Bener, Pınar Kür, Çetin Altan'ın Hıca Bey'in Polisiye Öyküleri, Emre Kongar'ın *Rozafendi'nin Sandukası...* Bunlar önemli romanlardır. Bunlar düşünülmez, "Polisiye roman 2000'lerde başladı" diye ahkâm keserler.

Bu "ahkâm kesme"de şunun etkisi yok mu; Batı'da 1950'lere kadar çok önemli polisiye eserler yayınlandı, Chandler'dan Hammet'a hepsi bu dönemin isimleri ama Türkiye'de bunlara denk nitelikte polisiye romanlar yok?

Edebiyat eleştirmenlerimiz polisiyeyi hiçbir zaman makul bir tür olarak düşünmemişlerdir. Bunun etkileri de görülür. Az önce söyledim, Peyami Safa polisiye romanın çok nitelikli örneklerini yazıyor, ama takma isimle... Niye? Çünkü korkuyor; "Peyami Safa'ya bak, kendi isminle polisiye yazıyor!" derler diye. Böyle bir imaj var... Polisiye roman yazarların da kafalarında böyle bir imaj var. Yani kaliteli, iyi polisiye roman yazmak için ortam uygun değil. Bu 1990'lara kadar böyle geldi. Bu bakış açısı 60'lardan 70'lerden kalmış yazarlarda hâlâ var. Bunu yıkmak isteyen isimler oldu. Geçmişte Hüseyin Rahmi ve Halide Edip polisiye roman yazmaktan guncunmadıklarını ifade ettiler. Çetin Altan da Pınar Kür de buna dâhildir. Örneğin Erhan Bener vardır; o kendi reklamını yapan biri değildir. Edebiyat oligarşisiyle ilişkisi olan bir adam da değildir. Edebiyat oligarşisi ya da daha ağır bir ifade kullanırsak, edebiyat tapınağının

zebanileri etkili oluyordur. Onlar, beş para etmez şairleri, yazarları yüceltirler, parlatırlar, gökyüzüne çıkartırlar. Bir arkadaş kılığı vardır, o kliğe giremezseniz ağzınızla kuş tutsanız tutunamazsınız. Aslında bütün dünyada bu eğilim var da Türkiye'de daha fazla. Bu edebiyat tapınağının zebanileri, polisiye romanın gelişmesinde rol sahibidirler.

Kafalarında betonlaşmış hükümler var. Buna göre 'polisiye roman gerçek edebiyat içine girmez.' Çevre baskısı polisiye romanı küçümsemeye yönelttiğinden edebiyatçılar için polisiye türünde roman yazmak bir cesaret meselesi oluyordu. 1990'lardan sonra Dashiell Hammett'lar, Raymond Chandler'lar, Simenon'lar, Patricia Highsmith'ler çevrilmeye başlanınca yavaş yavaş bu algı kırılmaya başladı. Batı'da ise bu bakış 1940'lı yıllarda kırılmaya başlanmıştı. Somerset Maugham, "20. yüzyıl edebiyatını inceleyenler bizi bırakıp polisiye romanlara bacakaklar!" der; çünkü 20. yüzyılın anlamak için polisiye romanların çok daha etkili olduğunu düşünür. Türkiye'de gelişim maalesef daha geç – 2000'lerde oldu.

Peki, 2000'lerden bugüne polisiyenin gelişim çizgisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

90'lı yıllarda bir Osman Aysu fenomeni çıktı. Dos-tumdur Osman Aysu. Şanssızlığı Türkiye'de yaşıyor olması; ABD'de olsa milyoner olurdu. Amerikalıların "thriller" dediği, muamma ve suçun yanında seks ve şiddetin de başat rol oynadığı türün tipik örneklerini vermeye başladı Osman Aysu. Romanları çok tutuldu ilk zamanlarda. Şanssızlığı, karsının kronik rahatsızlığı nedeniyle paraya ihtiyaç duyması. "Yıldı dört-beş roman yazmazsam karımın ilaç masraflarını karşılayamam" demişti bir keresinde. İlk romanları çok daha nitelikliydi, ama yıldı dört-beş tane roman yazmak zorunda kalırsanız hâliyle nitelik düşer. Yani edebi açıdan değerlendirirseniz pek yüksek not veremezsiniz Osman Aysu'ya. Sonra Ahmet Ümit çıktı ortaya. Benim en çok sevdiğim kitaplarından biri *Patasana*'dır. Ahmet Ümit ile 'Türk yazarları da edebi değeri olan iyi polisiye yazabilir' fikri yayılmaya başladı. O bakımdan Ahmet Ümit önemli bir isimdir. Ondan sonra nitelikli yapıtlar veren pek çok önemli isim çıktı. Celil Oker, Emrah Serbes, Algan Sezgentüredi, Suat Duman, Barış Uygur, Esmahan Aykol, Piraye Şengel aklıma gelen isimler. Alper Cangüz'ün "Alper Kamu" romanları en sevdiğimlerinin arasındadır; ironiyi de barındıran çok nitelikli bir polisiye yazarıdır Cangüz. Bu isimler nitelikli polisiye romanlar yazıyorlar, bu bakımdan Türkiye'den ümitliyim. Hatta size şöyle söyleyebilirim: Dünya polisiye edebiyatını da takip ediyormuz; Avrupa'da yerli çok önemli bir polisiye yemizin. Bu da umudumu artırır bir neden. ■

Not: Röportajın tamamını Arkakapak.com sitemizden okuyabilirsiniz.

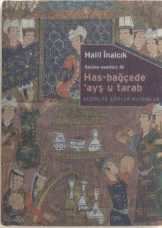
SARAYA GİDEN KİTAPLAR

Cüneyt Gönen

Batı'dan esen endüstri rüzgârı askerî, siyasî ve ekonomik unsurları hallaç pamuğu gibi alt üst ederken paralelinde akademik bir disiplin olarak servis edilmeye başlayan oryantalizm de kültürel ve tarihi değerlerin nasipsiz kalmasına ikerlemiş olacak ki bu değerleri tekrar kurgulamak için kolları sıvamıştır. Kapıları kendilerine kapalı olan saray hayatı, oryantalistler ve birtakım “meraklı araştırmacılar” tarafından, dedikodu sosu ve hayal çeşnisi ile birlikte vur patlasın çal oynasın, müsrif, zevk-ü sefa içinde yaşanan yer olarak anlatılagelmıştır.

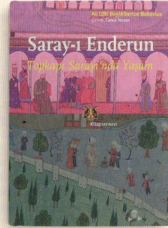
Yasak, tutkulu merakı uyandırır; tutkulu merak, kontrolsüz hayali besler; kontrolsüz hayal, sanrıyı tetikler. Tüm bu tasarrım sonucu mesnetsiz iddialar tekinsiz gerçeklere dönüşmüş müdür? Bunun cevabını vermek çok zor olmasa gerek.

“Bu oyunu bozarım” diyen kitapları huzurunuzu getirdik. Kirlenmiş kuyuya atılmış taşları çıkarmakla uğraşmak yerine kuyuyu mühürleyip kendi açtığımız kuyuya baktırımızı sallayacağız...

Has-Bağçede 'ays u tarab
Halil İnalcık

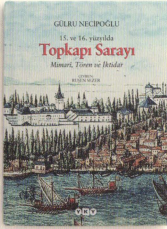
İş Bankası Kültür Yayınları

Saray-ı Enderun
Ali Ufki Bey, Alobertus Bobovius
Kitap Yayınevi

Şüphesiz en güvenilir kalemlerden, Şeyh-ül Müverrihin'den (Tarihçilerin Şeyhi) bilinmeyen tarihimizin gün yüzüne çıktığı, dönemin en güvenilir tarihi kaynaklarına dayanan benzersiz bir eser Halil Hoca'nın “has-bağçesi”. Sarayın az bilinen kısmına ışık tutmaya çalışan muhteşem bir kitap. Osmanlı sosyokültürel tarihini sahiplenilen bu eserde padişahların ve maiyetindekilerin “has-bağçede” nasıl vakit geçirdiklerini zaafı ve yasaklarıyla birlikte bulmak mümkün. Kadim Mezopotamya, Helenistik dönem, Emevî ve Abbasi saraylarında izleri sürülebilecek gelenekleri karşı görüşlerle harmanlayarak okuyucuya sunuyor.

Polonya asıllı Albert Bobovski Kırım Tatarlarının tahmini 18 yaşlarında tutsak edilip, İstanbul'a saraya getirilmiş burada saray içoglanlarıyla birlikte yaşamış, Enderun'da iyi bir eğitim almış ve fleride sarayın başmüziyenisi Santurî Ali Ufki Bey olarak ismini unutulmaz kılmıştır. Sarayda yaşayan bu genç şahit olduklarını kaleme almıştır. Belge niteliğinde olan kitap saraya dair aşklar, ilginç olaylar, hastalıklar gibi ayrıntılı minvalinde önemlidir.

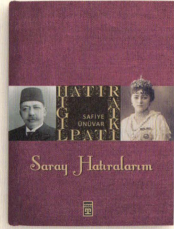
15. ve 16. Yüzyılda Topkapı Sarayı
Gülrü Necipoğlu
Yapı Kredi Yayınları

Osmanlı mimarlık tarihi hakkında yazılmış temel eserlerden biri olan kitap, güvenilir bilgiler içermektedir. Çünkü yazar, Topkapı Sarayı'nda birebir araştırma yapmış, belgelerle bu çalışmaları kanıtlamıştır.

Cariye
Gül İrepeoğlu
Doğan Kitap

Gül İrepeoğlu'nun saraya ve harem hayatına dair akademik bilgilerinin kurgulanarak hazırlanmış bir tarihî roman. Hemen not düşelim; kişiler, yaşanmışlıklar, mekânlar doğru bir şekilde tasvir edilmiş ancak duygular, kişilerarası ilişkiler birer hayal ürünüdür.

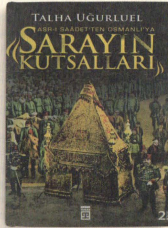
Saray Hatıralarım
Safiye Üzüvar
Timaş Yayınları

Osmanlı'nın 35. Padişahı, Sultan V. Mehmed Reşad döneminde Yıldız ve Dolmabahçe Saraylarında şehzade ve sultanlara on yıl muallimelik yapan Safiye Üzüvar, Osmanlı'nın az bilinen dönemine dair yaşanan saray, harem hayatının ince ayrıntıları, insani ilişkileri ele almıyor.

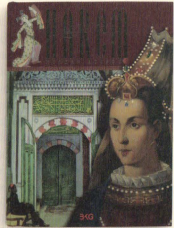
Padişahın Huzurunda
C. Adam Werner
Kitap Yayınevi

Roma-Germen'de elçi sekreteri olan Werner'in İstanbul'daki bir yıllık seyahati sırasında gördüklerini kaleme aldığı bir günlüktür. Bir yabancının gözünden Osmanlı hayatına dair okunası ayrıntılara yer verilmiştir.

Sarayın Kutsalları
Talha Uğurluel
Timaş Yayınları

Uğurluel'in yalın anlatımı ve fakalade görselleri eşliğinde bir sokakta okunan ve hafızalarda uzun süreli bırakan bir eser. Topkapı Sarayı'nın dehlizlerinde, Mukaddes Emanetler dairesinde tarihî bir gezi imkânı.

Harem
Nurhan Atasoy
BKG Yayınları

Ömrünün yarısını sarayda geçiren ve burada araştırmalar yapan sanat tarihçisi Nurhan Atasoy bu eseriyile yıkılmayan tabuları yıkıp geçerek Osmanlı harem hayatını bizlere eşsiz görseller ile besleyerek aktarmaktadır.

GECEDEN SABAHA

Haruki Murakami'nin Türkiye'ye 2017 yılında çevrilen yeni romanı *Karanlıktan Sonra*, yazarın önceki romanlarından aşına olduğumuz birçok konuyu ele alan kısa ve oldukça etkileyici bir kitap. Murakami'nin dünyasını artık az çok çözümlayabiliyoruz: Hemen her kitabında caz ve blues müziğinden izler bulduğumuz, teknolojinin ve gündelik yaşamın içinde hapsolmuş yalnız karakterleriyle, rüyalarla içemli ölülerin giz emi geçtiği masalsi bir atmosfer var Murakami'nin yazın evreninde. *Karanlıktan Sonra*'da da yine benzer bir dünya kuruyor Murakami.

Karanlıktan Sonra
Haruki Murakami
Çev. Ali Volkan Erdemir
Doğan Kitap

Romanın zamansal kurgusu düz bir akışta seyrederken olayların düğümlendiği ve çözüme ulaştığı ayrıntılar yine çok belirgin bir biçimde anlatılmıyor. Gerçeği büyüli bir şekilde gözümüzün önüne getiren yazar, bu defa kısa bir zamanda geçen yine ilginç ve akıcı bir hikâye anlatıyor.

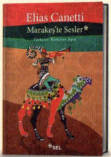
Karanlıktan Sonra'nın hikâyesi Tokyo'daki bir kafe-restoranda başlıyor ve tren istasyonlarından ıssız parklara, alışveriş merkezlerinden otel odalarına kadar farklı mekânlarda geçiyor. Romanın zaman dilimiyse oldukça kısıtlı: Gece 12'den sabah 7'ye kadar süren bir hikâye var karşımızda. Gece yolculuğundaki "uykusuz" karakterlerin kaderi bir şekilde Tokyo'nun çeşitli mekânlarında keşiliyor ve ortaya gizemli bir anlatı çıkıyor. Gece 12'de başlayan hikâyede ilkin Mari adlı karakterle tanışıyoruz. Bir kafede tek başına oturup kitabını okuyan Mari'yi birazdan Takahaşi adında genç bir müzisyen delikanlı ziyaret ediyor. İkisi arasındaki ilişki bu sahnede tam olarak ifade edilmiyor, ancak bir süre sonra Takahaşi müzik provasına gittikten sonra Kaoru adında bir kadın geliyor kafeye ve olaylar da bu ziyaretten sonra gelişiyor. Kaoru, Alphaville adlı bir aşk otelinde çalışan orta yaşlarda bir kadın. Otelde gerçekleşen bir saldırı sonrasında Mari'ye ulaşıyor ve otelde şiddete maruz kalan Çinli müşterinin başına gelenleri anlamak için Mari'den yardım istiyor. Mari'nin bu aşk oteline gelmesi ve Kaoru'yla yakınlaşmasından sonra karakterlerin iç dünyaları hakkında bilgiler edinmeye başlıyoruz. Romanındaki karakterlerin hemen hepsi geçmişte yaşadığı korkunç bir olayı unutmak isteyen ve yeni bir hayata başlamak için kendini yeniden var eden insanlar. Bir diğer ortak özellikleri de herkesin uykuda olduğu

bu saatlerde onların uyanık olması. Kitapta uyuyan yalnızca bir kişi var, o da Mari'nin genç ve güzel ablası, Takahaşi'nin de bir zamanlar etkilendiği Eri Asay. Mari ve Takahaşi arasında gelişen ilişkinin çıkış noktası olan Eri, romandaki bütün karakterlerin aksine uzun ve derin bir uykunun içinde geçiyor saatlerini, hatta günlerini ve haftalarını. Murakami romanındaki masalsi dünyanın güçlü bir metaforu olarak karşımıza çıkan Eri Asay'ı, bir anlamda Uyuyan Güzle yapılan bir gönderme şeklinde de okumak mümkün. Mari, ablasının bu durumunu Kaoru'yla paylaştığında ondan etkileyici bir karşılık alır. Kaoru'ya göre Eri'nin bu uzun uykudan uyanabilmesi için birinin onu öpmesi gerekiyor çünkü masalın mutlu sonla bitmesi için bunun gerekli olduğunu düşünüyor Kaoru. Romanın son bölümünde Eri'nin yatak odasına girip yanına uzanan ve ona sımsıkı sarılan kişinin kim olacağı konusunda "kesin" bir cevap bulmak hayli kolay gibi görünse de Murakami bu düşüncemizi boş çıkartıyor ve sürpriz bir finale romanını noktıyor.

Karanlıktan Sonra, temposu yüksek anlatımının yanı sıra biçimsel farklılığıyla da öne çıkan bir kitap. Murakami romanda bir anlatıcı olarak araya giriyor bazen ve tıpkı bir sinema filmi'nin sinopsisi gibi olayları anlatıcının gözünden aktarıyor. Romanın çoğu bölümünde anlatıcının tasvir ettiği durumları aktarırken de yükselen, alçalan hareketli bir kamera gibi bizi mekânın hemen her yerinde büyük bir ustalıkla dolaştırabiliyor. Kitabın giriş bölümünde bu durum açıkça fark edilebilir: "Şehir gözümüzün önünde uzanıyor. Yükselerde uçan bir gece kuşunun gözlerinde, biz, bu manzarayı görüyoruz... Görüş alanımız içinde, ışıkların yoğunlaştığı bir yeri seçip oraya odaklanıyoruz. O noktaya yönelip, üzerine doğru sessizce alçalıyoruz." ■

CANETTİ'NİN HEYBESİ

Kitapta on dört tane deneme var. Ama eserin bir deneme kitabı olmanın yanı sıra gezi rehberi olduğunu da söyleyebiliriz. Fas'ta neler hissedeceğinizin, neler göreceğinizin, kadim bir coğrafyanın size neler sunacağını ön gösterimi gibi. Zira Canetti Fas'ta bir turist gibi gezmiyor, farklı yaşamların peşinden koşuyor. O bir hikâye avcısı. Sokak sokak, cadde cadde kentin tüm masallarını takip etmiş, koklamış ve bulmuş gibi... Bunları bize aktardığı dil oldukça sade. Doğru kelimeler okur için bir resim oluşturmış. Marabu'nun gözlerinin içini görüyorsak nedeni bu.

Marakeş'te Sesler
Elias Canetti
Çev. Kamuran Şipal
Sel Yayınları

Çöl, develer, çarşılar, keşmekeşli sokaklar.... Elias Canetti *Marakeş'te Sesler* kitabında tüm renkleriyle Fas'ı anlatıyor. Okurken kumun sıcaklığını, kokusunu hissediyor, Berberice kelimelerin kulağına çalındığını fark ediyoruz. İşte bakın tam şurada, Marakeş sokaklarında ağzında çiğnediği paralarla dolaşan Marabu, kanlı canlı karşımızda.

Marabu bir dilenci. Marakeş çarşılarında dolaşarak dileniyor. Yerel halka göre o mübarek, aynı zamanda garip biri. Kendisine verilen parayı önce ağzına alıyor, onu duyumsamaya, hissetmeye çalışıyor. Sonra da büyük bir ustalıkla ağzından çıkarıp heybesine atıyor. Canetti, saatlerce Marabu'yu izliyor. Önce tiksiniyor, sonra onu anlıyor. Bu garip insandan öğrendikleriyle geziyor Marakeş'i. Karşılaştığı her hazineyi heybesine atıyor. Belki de gerçek bir Marabu oluyor.

Nobel ödüllü yazar 1960'lı yıllarda, bir film çekimi için Fas'ta bulunan arkadaşlarının davetiyle geliyor ülkeye. Bir rehberi, gezilecek yerler listesi yok. Tek amacı, bu kentteki hayatı deneyimlemek. Başarıyor da bunu. Marakeş'teki her köşe başını arşınıyor. Deve pazarlığına giriyor, günlük hayatı alışveriş kurallarını inceliyor, pencere kafesinden kadınlarla sohbet ediyor. Hatta hiç tanımadığı evlere girip, piskinlikle kendini misafir ettiriyor. Bunları yaparken insanların hal ve hareketlerini, tepkilerini, maddi durumlarını, her ayrıntıyı zihine not etmeyi ihmal etmiyor. Ona göre, "iyi turistler kalpsiz olurlar hep."

Usta kalem Fas'a gelmeden önce bu ülke hakkında tek satır okumamış. Zihni bu nedenle önyargısız, duru. Marakeş'e ayak basar basmaz da o coğrafya ile ilgili kulağına çalınan her bilgiyi unutmuyor. Bizi hiç tanımadığı bir kente gezdirip, birbirinden ilginç karakterlerle aynı masanın etrafına oturtuyor. Bazılarıyla sohbet ediyor, bazılarını uzaktan izliyor. Sayfaları çevirirken bir çırpıda Dahlan ailesinin üyeleriyle tüccarlarla, sokak oyunları oynayan çocuklarla tanışıyor, körler pazarında yaşıyanlara şahitlik ediyoruz.

Marakeş'te Bir Hayat

Canetti sayfalar boyunca, kadim bir coğrafyanın havanın suyun içinde, kendine özgü bir ritimle ilerliyor. Merakı, insanın mekânla olan ilişkisi. Yabancı olanla yerli olan arasındaki ilişki üzerine kafa yoruyor. Ona göre insanın yabancı bir kente aşinâlık kazanabilmesi için ihtiyacı olan yegâne şey üzerinde hak sahibi olunan kapalı bir yer: Öyle bir yer ki, içinde sessizlik hüküm sürsün, dışardan kaçıp sığındığında kimse görmesin insanı ve yine o yerden ayrılp giderken kimse kendisini fark etmesin. En güzeli, bir çıkmaz sokağa sapıp izini kaybettirmek, anahtarları cepte taşınan bir kapı önünde durmak ve kimsenin kulağı duymadan kapıyı açıp içeri süzülürmektir.

Bu kitap aslında deneme üzerine düşünmeler için de önemli bir örnek. Canetti'nin, serüvenlerini edebi ustalıkla nasıl işlediğini görüyoruz. Kelimeleri gerçeğe, reel olana kurulmuş köprüler gibi. İşte şimdi yeniden bakın, karşınızda Marabu, ağzındaki parayı dakikalardır çiğnüyor. Görüyorsunuz, değil mi? ■

Çizim: Tracy Harrington-Simpson

GÜVERCİN'İN ÖZGÜRLÜĞÜ

Reşat Nuri Polat

İki ay evvel balkondaki kombi dolabının üzerinde hummalı bir çalışma başladı. Bir çift güvercin, kendileri için güzel bir yuva yapmak ve dişi güvercinin namahrem elinden sakınarak yumurtlayıp kuluçkaya oturması için buldukları otları, dalları taşıdılar ürkek ve titrek adımlarla balkonumuza. Aslında aynı köşeye daha evvel iki tane kumru yuva yapmaya niyetlenmişti lakin bizi görüp ürktüklerinden mi, yoksa yuvayı kurmayı beceremediklerinden midir nedir vazgeçtiler kiralık evimizin küçük bir köşesini kullanmaktan. Yuva için kullandıkları dalların duvarla kombi arasına sıkışmasından anladığım beceremediler galiba sağlam bir yuva kurmayı. Onlar terk edince bizi, karşı binanın çatısında birbirlerine sevgilerini gösteren işte bu güvercin çifti teşrif ettiler. Yuva olarak seçtikleri dolabın duvarla birleştiği köşeye ulaşmaları için önce balkondan uzanan 30-40 santimlik kombi borusuna konmaları ve etrafı iyice kolaçan ettikten sonra ürkek adımlarla yaklaşık bir metrelik boru ve dolaptan oluşan yuva yolunu

yürümeleri gerekiyor. Her geldiklerinde kendilerine has sesleri ve ayaklarından çıkan tıkırtılarla adeta haber veriyorlar bize. Onlar ordayken biz de çıkıp aile saadetlerini bozmak istemiyoruz tabi. Yuva kurarken getirdikleri tüm dalları güzelce yerleştirme-leri mümkün olmuyor bazen ve balkona düşürüyorlar. Kim bilir ne kadar uzaklardan getirdiler o küçük gagalarında taşıyarak. Ama balkona inmek tehlikeli ve fitratlarındaki sakinme duygusuna muhalif olduğundan inip alınyorlar tabi. Ben de yere düşen dalları onlar yokken dolabın üzerine bırakıyorum. Dalların bıraktığım yerde kalmayışından anlıyorum ki bunlar da yuvanın imarına dâhil edilmiş. Yere düşen dallar arasında bir tane de ince demir tel vardı ama ben onların yerine karar verip yavru güvercin doğduğunda bu paslı tel zarar vermesin diye onlara belli etmeden çöpe attım.

Güvercin ailesinin dikkatli ve ürkek hareketleri, güvercinler özelinden yola çıkıp özgürlük gibi sonsuz bir nimete dair düşünmeme neden oldu. Bu konuda

düşünürken bir yandan da güvercinlerin bu ürkek ve özgürlüklerini korumaya yönelik hallerine ilişkin bir kitap var mı diye de ufak bir araştırmaya yapınca Alman yazar Patrick Süskind'in *Güvercin* isimli eserini okumama vesile oldu bizim güvercinler. Süskind yetmişine merdiven dayamış bir usta. Yazara dair yazılanlara göz attımda hatırı sayılır bir internet kitapçısının yazar ve kitabı ile ilgili tanıtımında ondan "genç yazar" olarak bahsetmesini de garipesim açıkçası.

Bazı tanıtımlarda roman olarak bahsedilen *Güvercin*, aslında birkaç saat içinde usandırmadan okunup bitirilebilecek uzun bir öykü. Eserin başkahramanı Jonathan Noel, Paris'te bir bankanın güvenlik görevlisi olarak çalışan ellili yaşlarda birisi. Küçük yaşta ailesinden savaş nedeniyle ayrılan, askerlikten sonra evlendiği kadının dört ay sonra doğum yapıp başka bir adamla kaçmasıyla terk edilen ve sonra Paris'te bir otel odasına yerleşen, tüm hayatı yaşadığı altı-yedi metrekairelik ufak bir oda ve çalıştığı bankada geçen, sosyal hayattan soyutlanmış, kendi yaşam alanını oluşturmuş, içine kapanık, insanlarla iletişimi geçmekten korkan sili bir tip. Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madama*'sındaki Raif Bey geldi aklıma Jonathan Noel'le tanışırken. Hepimizin etrafında bulunan ve çarpan değeri bulunmayan, iç dünyalarla ilişkin düşünmeyi bile zul gördüğümüz ve sünepe diye yaftaladığımız ancak kendi içlerinde ne garip acılar yaşayan insanlardan sadece birisi. Her gün her anımızda böyle insanlarla karşılaşıyoruz muhakkak. Ama çoğu zaman umurumuzda olmuyorlar. Oturduğumuz evlerin penceresinden baktığımızda onlarca evde onlarca hayatın olduğunu görüyoruz ama kimin ne derdi var kendi içinde bilmiyoruz. Hatta çok yakınımızda olanların bile ne tür bir haleti ruhiyeleri olduğunu düşünmüyoruz. Mekanik hayatımız hepimize kendi özielimizde düşünecek yeni yeni işler, sorumluluklar ve planlar çıkarıyor zaten. Bu şartlar altında kendi işlerimize daldıkça geniş çevremizden daha dar bir alana çekiliyoruz. Bu ise bizim kendi özgürlük alanımız haline geliyor bir süre sonra. İşte Jonathan Noel'de o küçük otel odasında, eşyaları ve günlük yaşamı ile kendisine bir özgürlük alanı oluşturuyor. Kimsenin müdahale etmesini istemediği ve gerçekten sevdiği bir özgürlük alanı. Jonathan'a göre "bu sevgili gerçekten, güvenilir olduğunu kanıtlamış tek şey hayatında". Ancak toplumdun bu derece soyutlanmış, kendi kabuğunda kendi özgürlüğünü yaşayan, komşularla karşılaşp iki kelam etmekten bile rahatsız olduğu için kendince onlardan kaçmanın formüllerini üreten, temizlikçi kadına karşı yıllardır ara sıra kullandığı tek cümle "iyi günler" olan bu garip adamın hayatını, düşüncelerini, yalnızlık içindeki özgürlüğünü dağıtan ve aslında onun bir paranoyak olduğunu ortaya çıkaran davetsiz bir güvercin oluyor. Odasından

çıkıp da koridorda güvercinle karşılaştıktan sonra yaklaşık 20 yıldır sürdürdüğü kristalden hayatı yerle bir oluyor. Kitap, her ne kadar karakterin güvercinle karşılaşmasından itibaren başlayan ve üst üste gelen aksiliklerin yaşandığı 1984 Ağustos'unun bir Cuma gününü anlatsa da, Jonathan'ın yıllardır yaşadığı ve içinde saklı duran paranoyalarını ortaya döküyor.

Jonathan'ın kendi kabuğuna çekilmesinin gerisinde insanlara duyduğu güvensizlik var aslında. Kendiyle yaşamaya başlaması ise özgürlüğe açılan kapısı onun. Hem balkondaki güvercinler hem de Jonathan'dan sonra, "güvercin ürkekliği", "güvercin uykusu" ve bunların "özgürlük" ile olan ilişkileri üzerine düşündüm bir müddet. Hepimiz bilizir güvercinlerin ürkek adımlarını, devamlı sağa sola dönen kafalarını ve en ufak bir tereddüt anında kaçp gittiklerini. Sebebi özgürlüklerine karşı yaşanabilecek bir ihlal elbette. Bazen mutfağın perdesinin bir tarafında ben, diğer tarafında erkek güvercin oluyorum. O, dışı güvercini ve beklenen yavruyu perdenin arkasından gelebilecek tehlikelere karşı uyarmak üzere teyakkuзда. En ufak bir tehlike belirtisinde özel bir mesajla uzaklaşıyorlar yuvadan. Sırf huzurları kaçmasını diye daha dikkatli kullanıyoruz balkonu. Gökyüzü onların, yuva yapmaya müsait buldukları yer onların, yuva için dal çöp onların. Kısacası özgürlük onların. Peki dünyanın neresi bizim? Biz nerede özgürüz? Özgürlük nedir tam olarak? Başkasının özgürlük alanına müdahale etmeden yaşayabilmek, şeklindeki klişe tanımlama kısmen doğru olsa da eksik bir tanım bence. Hatta özgürlük gibi bir kavramı tanım kalıbına sokmak da yersiz belki. Her birey ve onların yaşadığı her somut olay için aklın, fikren, zihnen, ruhen ve bedenengellerin olmayışı da olabilir özgürlük. Bazen herkesin rahatlıkla baktığı gökyüzüne bakabilmek, yürüyebilmek, konuşabilmek, nefes almak, kimi zaman düşünmek kimsenin dayatması olmadan, aklın ve ruhun duruluguyla hareket edebilmek belki de. Hakkı söyleyebilmek ve hakkı söylediği için ötekileştirilmemek de bir özgürlük. Özgürlük öyle bir derya ki her somut örnek bir katre onda. Ve özgürlük, bazen güvercin gibi uyumayı güvercin gibi ürkek hareket etmeyi de gerektiriyor hepimiz için. ■

Güvercin
Patrick Süskind
Çev. Tefik Turan
Can Yayınları

“DENEMEDİ DEMEYİN” OLMAZ MI?

Hasan Öztürk

hasanozturktrb@hotmail.com

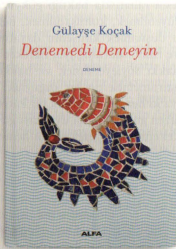
Denemedi Demeyin, edebiyatı az; buna karşılık duru dilli bir deneme kitabı. Romanları, çevirileri ve “yaratıcı yazma” etkinlikleri ile bilinen Gülayşe Koçak, türün adını kitabının kapağına, tadını ise sayfalarına ekleyerek çıktı bu kez okur karşısına. Deneme yazarlarından oluşan çok kitap vardır da edebiyatımızda kitabın kapağında “deneme” sözcüğü geçenler azdır; Gülayşe Koçak’ın kitabı, bu azlardan biri. Kitabın kapağındaki *Denemedi Demeyin* adı, ikilemeli söyleyişle olmalı Nermi Uygur’un *Denemeli Denemesiz*’ini anımsattı bana. Ne var ki kitabı okudukça Montaigne’in, “Herkes kitabımda beni, bende de kitabımı görsün” cümlesinin izinde yürüdüğümü gördüm.

Türün kurucu ustası Montaigne’in kitabı değil ama “deneme” denince ne denince “edebiyat” içerikli belki biraz da bilgilendirici metinler okuyacağımızı düşünüyoruz. Bu türde yazarların çoklukla edebiyat ortamından gelmelerindendir belki de bu algımız, bilemiyorum. Dört bölümden oluşan *Denemedi Demeyin* kitabının edebiyat için ayrılan mütevazı son bölümünün başlığı da ilginç: “Edebiyat Paralamadı da Demeyin.” Kitabın bütünündeki yazılarda, andığım başlıktaki bu içtenlikli mizahî dilin egemen

olduğunu söylemeliyim. Kitap için “edebiyatı az” derken bu son bölüm başlığının adını ve altındaki biri mektup, dört yazıyı ölçü aldım.

Diplomat, esprili, bedeni ve belleği diri bir babanın, çoklukla yurt dışında yaşamış/okumuş şanslı kızının denemelerinde doya doya bir yaşamışlığı ve bu yaşamışlığın içinde kendine bakan, kendisini yazan bir kalemi gördüm. Dört bölümlük kitabın ilk üç bölümünün başlıklarına bakınız: “Evin Dağınık Halleri”, “Hayat Okulu” ve “İnsanlık Halleri”. Cümledeki “kendisi” sözcüğünde aile içi ilişkiler, aşklar, politik tutumlar, annelik, aktivist eylemler, insan-komşu ilişkileri, komiklikler, memuriyetler, edebiyat etkinlikleri türünden ne çok şey saklı ama hepsi de oldukları/yaşandıkları biçimde yazılmış. Bütün bu söyleyeceklerimi, “şu güneşin altındaki her konuya merak duyduğu ve her konuda sürekli kitap okuduğu için siyaset, edebiyat, tarih, sanat, arkeoloji, müzik, mimari vs. müthiş bir kültür birikimine sahip” bir anne ile şakacı babanın, babasından da şakacı kızlarının, romancı Oya Baydar’a yazdığı mektubun “Her edebî metin, yazar hakkında bir şeyler ifşa eder.” cümlesine ekleyeceğim “belki de hiçbir edebî tür, deneme kadar özel ve yazarını damarından teşhir edici değildir” açıklamasıyla toparlayabileceğimi düşünüyorum.

Deneme ustamız Suat Kemal Yetkin, 2 Ağustos 1951 tarihli “Deneme” başlıklı yazısında “Her ne zaman Denemeleri okumağa başlasam Montaigne’in masası üzerine eğdiği başını kaldırarak, yüzyılların sisleri arasından, uyuklu zeki gözleriyle bana baktığını görür gibi olurum. Okuma bir konuşmaya döner.” diyor. Bir solukta okuyuverdiğim *Denemedi Demeyin* kitabı, Adorno’nun “Biçim Olarak Deneme” (Edebiyat Yazıları) başlıklı benzersiz yazısı ile Montaigne’i doğrulmuş gibi geldi bana açıkçası; döndüm her iki öncüye yeniden. Deneme türünün çabasını, “çocukluğun esinini yansıtır” olmakla sınırlayan Adorno’nun, “deneme” için “Âdem ile Havva’dan değil de, neden söz edecekse ondan başlar; o konuda içinde ne geçiriyorsa onu söyler ve kendini sona gelmiş hissettiği yerde durur, söyleyecek bir şey kalmadığı yerde değil.” cümlesine bakıyorum yeniden. Böyle

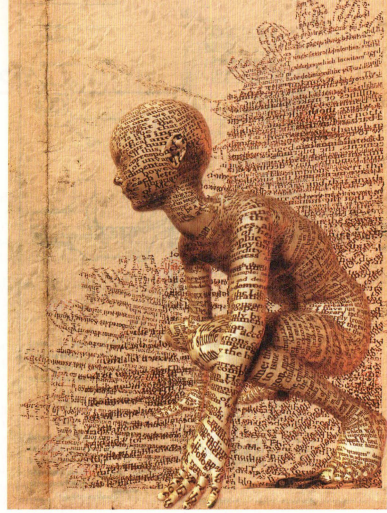

Gülayşe Koçak
Denemedi Demeyin
Alfa Yayınları

bir şey “deneme” anlaşılan, hem çocuksu üstelik de başı sonu belli. Baba ve kızın, metinlere giren çocukluklarını okudukça “muzip insanlar farkında olmadan yaşlılıklarına yatırım yapıyor olabilirler mi” diye sormadan da edemiyorsunuz doğrusu. “Korkular Menüsünde Bugün Neler Var?” başlıklı yazısı, “Âdem ile Havva’dan değil de, neden söz edecekse ondan başlaması” gereken ve tam yerinde duran denemeye örnek sayıyorum. 1977’de “Faşizme Geçit Yok” mitingine katılacak çocuklarını, “Yapmanın evladım, memleket kurtarmak size mi düştü?” uyarısıyla engellemeye çalışan anne-babayı, 2007’de “Memleket elden gidiyor, İran’a döneceğiz yakında, bütün dünya bizi bölmeyi kafaya koymuş siz farkında değilsiniz.” dediklerinde, “Yapma babacım, memleketi kurtarmak size mi düştü?” nakaratıyla uyaran çocukları... Denemecinin politik bir kaygısı yok yazıda konu açılma nerelere -Âdem’le Havva’ya varır unsu ancak o, aile içi ilişkileri anlattırken “kendini sona gelmiş hissettiği yerde” durmayı başarmış.

“Evin Dağınık Halleri” başlıklı bölümün, “yaratıcı yazma atölyesi” içinde yazılmış “deneme” konulu yazısının sonu: “Uff, ne yapsam, sorunlu! Acep bu yazıyı yırtsam mı? Ama o zaman da öğrencilerime kötü örnek olurum -yazmak kendimizi teşhir etmek- diye söylemiyor muyum hep- dolayısıyla dersin sonunda vakit artar da bunu sınıfta okumam gerekirse, mecburen bütün bu salakça düşüncelerimi ifşa etmek zorundayım. Ama işte, deneme dediğin, galiba tam da böyle bir şey...” Montaigne, “Nasıl Yazmalı?” sorusuna kendi yazırlığıyla karşılık buluyor: “[B]enim yazımda asıl aradığım tam anlamıyla kendim olmasıdır. Ben yazarken rastgele gittiğim için bol bol hatalara düşerim. Bunları pekâlâ düzeltebilirdim. Ama o zaman, benim âdetim, malum olmuş kusurları düzeltmekle kendimi yanlış tanıtmış olurum.” Denemede ölçü, -yaşarken olduğu ölçüde- yazarken de kendi kendimiz olabilmek meselesi... “Başlıkları insanoglunu yetiştirdursun, ben onu anlatıyorum” diyor Montaigne’in vurgusu önemli: İnsanı anlatmak. Gülayşe Koçak denemeciliğinin ayırt edici yönü de bu. Kişinin kendi bedenini kusurlarıyla tanıyarak benimsemesi, başka bedenler/benlere onları nesneleştirmeden bakması, biyolojik ölümlerin acısını paylaşılarak azaltırken terk edilen kişinin ölüm acısını bilmezlikten gelme çekincelerimiz gibi insanlık durumlarının yaşadığı dünyada “Ne mutlu, bu dünyayı hep birlikte paylaşabiliyoruz, diyenle!” duyurusunu daha yüksek sesle söyleyebilmek için “İnsanlık Halleri” güzel yazılar içeren bir bölüm.

Son bölüm, yazı, edebiyat ve roman. Gülayşe Koçak, babasından devraldığı kültürel mirası yaşıyor, kalemi ve kelimeyi çok sevdiğini ısrarla vurguluyor. Her iki sözcüğü, köken olarak bir araya getirememiş

de kalem ile kelimelerin “iki ezeli müttefik” olması yetiyor ona. *Denemedi Demeyin* kitabının “Edebiyatı Paralamadık da Demeyin” başlıklı bölümünde “mek-” için iki yazı var. Yazıların ilki mektup örneği, “Oya Baydar’a Mektup”; ikincisi ise işi içeriği adında örnek bir kuramsal metin, “Zarfa Konulmuş Mektup, Azat Edilmeyi Bekleyen Sestir” yazısı. Kitabın son yazısı “Romanın Geleceği: Edebiyat Arenasında Uçup Giden İktidarlar”, şimdiye dek dört romanı yayımlanmış, “yaratıcı yazma” etkinliklerini *Yaratıcı Yazmanın Hazzi* kitabıyla geniş kitleye ulaştırmış yazarın, edebiyat ortamıyla ilgili kaygılarını içeriyor ki -Ortega Y Gasset’in, damarları tükenen “taş ocağı” benzetmesini çağrıştıran- idrâmleri önemli. Özünde “nitelik” ve “nicelik” çatışması barındıran sorun açık: Dijital çağın yayıncılığında edebiyatın ve özellikle de romanın akıbeti ne olacak, edebiyatta değer yitiminin önüne nasıl geçilecek? Bu çetrefil konuda, yeni bir tartışmayı başlatarak bitiyor kitap: “Dijital yayıncılıkla geleneksel yayıncılık arasındaki çekişmenin tam ortasındayız. Dijital devrim, romanı dönüştürürken, roman ve iyi roman kavramlarını yeniden tanımlamaya bizi zorluyor. Kimimize acı da gelse, geleneksel biçim ve konvansiyonlara göre belirlediğimiz değer ölçülerimizi mecburuz artık bu yeni dünyaya güncellemeye.” ■

CİDDİ BİR İŞ OLARAK
MİZAH

Günümüzde görsel iletişim, teknolojik gelişmelerle beraber küresel iletişime kadar her alanda etkili konuma geldi. Toplumsal iletişimde işitmeye ve görmeye dayalı görsel kültür, yazılı kültürün önüne geçti. Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan, Levent Cantek ve Levent Gönenç'in hazırladığı *Muhalefet Defteri*, en uzun soluklu dergi "Akababa"dan "Gırgır" ve 2000'li yıllarda en çok okuduğumuz "LeMan", "Penguin" ve "Uykusuz" a kadar ülkemizde yayımlanmış bütün dergileri etraflıca ele alıyor.

Muhalefet Defteri
Türkiye'de Mizah
Dergileri ve Karikatür
Levent Cantek,
Levent Gönenç
Yapı Kredi Yayınları

Dışarıdan bakınca hafife alınabilecek çoğu kimse için bir tür keyif alanı olarak görülebilecek genelde mizah, özdele karikatür olgusuna bir akademik ilgiyle yaklaşılmış.

Mizah dergileri, basit bir eğlencelik ya da basmakalıp bir düşünce sahası olmanın ötesinde, nitelikli olsun ya da olmasın, birer kültür üretim ve dağıtım araçlarıdır. Karikatürler üzerinden verilen mesajlar da gündelik yaşamın yalnızca sıradan bir yansıması değil, kamuoyu oluşturulabilen ideolojik ve manipülatif kurgu sahalarıdır. Karikatür, özellikle geçiş dönemlerinde ve siyasi çalkantıların fazlaştığı yıllarda bir mücadele aracı olarak ön plana çıkmış. O yüzden karikatür aracılığıyla üretken ve sürekli bir şekilde mizah yapmak isteyen çizirlerin/sanatçıların gözlem güçlerinin çok iyi olması yanında sosyoloji, siyaset bilimi, tarih ve psikoloji gibi sosyal bilimlerle de yakından ilgili olması gerekmektedir. Cantek ve Gönenç de eserinde mizah dergilerini ve figürleri bu açıdan incelemiştir. Tarih içinde ortaya koyulan dergilerin sol-sağ, merkez-çevre gibi kavramlar açısından incelenmesi kültür tarihçiliği yanında eseri ilgi çekici kılan bir diğer özellik. Osmanlı Devleti'nin son döneminden itibaren mizah dergilerinin derli toplu şekilde incelenmesi ve karışımıza konulması yüz yıllık siyasi tarihimizin ve toplumsal çatışmaların da karışımıza konulduğu anlamına geliyor. Yazarların bu özverili incelemeleri neticesinde mizah tarihimize baktığımızda, mizah; çoğunlukla muhalefetin ve özellikle "sol"un popüler mecralarından olagelmıştır denilebilir.

Ancak 2000'li yıllara gelene kadar detaylı tespitler gördüğümüz eserde, mizah dergilerinin Recep Tayyip Erdoğan ile ilişkisi konusunda detaylı

ve geniş tespitlerin eksikliği hemen fark ediliyor. AK Parti hükümetleri süresince mizah dergilerinin takındığı muhalif tutum ilke mi, yoksa ideolojik midir? Erdoğan üzerindeki mizahi söylem, II. Abdülhamid ve Adnan Menderes dönemleri karikatürlerine benzetmekte midir? Dergiler, özellikle sanat üzerinden ne tür bir özgürlük anlayışı geliştirmişlerdir? Mizahın sınırları var mıdır? Hakaret ve aşağılama bir eleştiri biçimi midir? Bu ve benzeri soruların cevaplarını aramanın gerekli olduğunu ifade ederek, günümüz mizahı hakkında da çıkarımlarda bulunmanın faydalı olabileceğini düşünmekteyiz.

Günümüz mizah dergileri, mizahı Erdoğan korkusu ve düşmanlığı üzerine kurmakta. Mizah adına üzülmek ifade etmeliyiz ki geçmişte düşünölme yönü çok daha ağır olan karikatürler, günümüzde ağırlıklı olarak bir politik nefret dili olarak karışımıza çıkmakta. Dergiler zekâ ve ince eleştiriyi dayalı muhalefetin oldukça ötesinde, sövgü ve argo arasında bir dile hapsetmekte. Bu durum yalnızca siyasi iktidarın temsili açısından değil, yeni nesil mizahçıların da bu sövgü-argo dilini model alması dolayısıyla mizah yayıncılığının geleceği açısından da sorunları beraberinde getirmekte. Günümüz mizah dergileri; nefret dilinin sonucu olarak satışları oldukça düşen, halktan uzaklaşan belli başlı semtlerde sıkışan bir vaka olarak karışımıza duran koca bir gerçek!

Tartışılması ve çıkarılması yapılmaması gereken bir alan olarak mizah şüphesiz dinamik bir alan. Ülkemizde geçen zamanı mizah aracılığıyla anlayabilme adına Cantek ile Gönenç'in verdiği destek ve ortaya çıkardığı *Muhalefet Defteri* çok önemli bir yerde. Bundan sonraki çalışmalara kaynaklık edip, ilgi duyanların da merakını önemli ölçüde giderecektir. ■

İSTANBUL, "İLK" KEZ TEK KİTAPTA!

Yahya Kemal, Ahmet Hamdi Tanpınar, Abdülhak Şinasi Hisar ve Reşat Ekrem Koçu. Orhan Pamuk, *İstanbul, Hatıralar ve Şehir* kitabının sayfalarında, imparatorluğun son demleriyle Genç Cumhuriyet'in ilk zamanlarını birbirine bağlayan ışıltılı bu dört kişiyle birlikte yürür şehrin sokaklarını. Sanat ve şehir tarihçisi Süleyman Faruk Göncüoğlu'nun kaleme aldığı *İstanbul'un İlk'leri* adlı kitabı, bu dört adamların yarattığı şehrin çok dah eski haritası'nı çıkarıyor, Malazgirt Savaşı'ndaki Vikinglere kadar bizi götürüyor.

İstanbul'un İlkleri
Süleyman Faruk Göncüoğlu
Timaş Yayınları

İnsanın "doğduğu andan itibaren mağlup ve şefkate muhtaç" olduğunu söyleyen *Huzur* yazarı, galiba üçüncü sanayi devrimini idrak ettiğimiz, çağın sosyal medya fenomenlerinden. Sözleri ve alıntılarıyla hâlâ konuşuyor, hâlâ yalnızlığını yontuyor. Tanpınar'a neden mi zoom yaptım? Çünkü İstanbul'un mazi manzaraları biraz da onun eliyle vitrine çıkıyor. Hatta Twitter'da "Tanpınar'ın askerleriyiz" esprisi, şehir kültürüne kafa yoranlar için bir zirh! Onun açtığı yol, gösterdiği hedef daha popüler oldu sanki.

Konuya avdet edelim: Yüncüoğlu'nun orijinal fotoğraflarla, renkli sayfalara işlenmiş *İstanbul'un İlk'leri* adlı kitabı, şehir tarihine meraklı İstanbullular için arşiv niteliğinde bir kaynak. Koçu Üstadımızın İstanbul Ansiklopedisi'ne göz kırpan pasajların yer aldığı eserde, hakikaten ilginç bilgiler mevcut. Ara başlıkta da okuduğunuz gibi fantastik anlatılarımızı süsleyen Vikingler, hadi romantik tarih yazıcılığı ağzıyla söyleyeyim. Anadolu'yu vatan eylediğimiz 1071 Malazgirt Zaferi'nde bize karşı kılıç sallamışlar iyi mi? Hep gelin alacak değiliz ya, Osmanlıları da Bizans'a damat vermiş mesela. Orhan Gazi'nin oğlu Şehzade Halil İbrahim Bursa valisiyken son Roma İmparatorluğu'na güveyi olmuş.

Yeri gelmişken belirtelim: Her konuya bir üst başlık konması şık bir iş olmuş. Okuyucuyu metne bilinçli huzurlamak adına yerinde bir detay. İlkler arasında gezinirken; "Yerliler kaçtı, Anadolu göç etti" serlevhasının altında şehrin ilk depremi anlatılıyor. İsa'dan sonra 358 yılında kent, zelzeleye tutulur. Osmanlı döneminde ise 1464'te, yani İstanbul'un alınmasından 11 sene sonra (Bizans, bizden İslambol'u alsaydı, ilahi ikaza Tanrı'nın gazabı denecek,

13 değil 11 rakamı uğursuz addedilecekti.) arz harekete geçer. Konstantinopolis'i yaklaşık bir buçuk ay sallar. Hatta Havarıyyun Kilisesi yerine inşa edilen Fatih Camii'nin yapımı durdurulur. Ve şehrin asıl trajedisi bu depremden sonra başlar. Neden mi? Çünkü taşradan, yani Anadolu'dan getirilen halk; Suriç'i, Boğaziçi'ni doldurmaya başlar. Mezkûr sarsıntı, DP iktidarının başlattığı 1956 imar planda yok edilen mirasın uzun tarihi için milat kabul edebiliriz. Zira Dücan Cündioğlu'nun dediği gibi, "Şehirlik şehrin değil, şehirliğin marifetiyle oluşur." Sahi, İstanbul'u vatan yapan Yeniceriler, 34 G Söğüt-lüşme-Beylikdüzü metrobus hattına binselerdi ne derlerdi acaba?

Toparlayalım: Süleyman F. Göncüoğlu'nun önsözde de belirttiği üzere: "İstanbul'un İlk'leri'ni okudukça iç içe geçmiş bir tarihin yüzünü göreceksiniz. Avuçlarınıza sürpriz anahatlar düşecek, hangi kapıyı açarsanız, karşınıza Dersaadet çıkacak."

"Hristiyanlar, Çemberlitaş'ın önünden geçerken istavroz çıkarırdı. Şeyh Abdül Vedud, Türklere karşı "dokunmayın gâvurcuklarına." derdi. Eyüp'ün yerlileri Bursalıları. Saraçhane, Hem Osmanlı'nın hem Cumhuriyet'in ming alanıydı. Neslişah Sultan Camii'nin hazinesine sadece kadınlar gömülürdü. İstanbul'un asıl yalıları Boğaziçi'nde değil, Eyüp'teydi." gibi işaretler yer alıyor kitapta.

Sevgili kari, içinde yaşadığımız ve idrak ettiğimiz yüzyıl içerisinde hızla gelişen/değişen İstanbul'un "dünya şehri" kimliğini hatırlayacak. Sayfaları çevirdikçe "Türk İstanbul'un tapu senetlerini görecektik, evrensel bir şarkıya eşlik edecek.

Sözün özü; elinizdeki kitap, şehrin ef-sunlu kapısını açan bir maymuncuk hüviyetinde... ■

“Trajedi ve felsefe nasıl bir araya gelebilir?” Lev Şestov metnine bu soru ile kapı aralıyor. Dostoyevski ve Nietzsche’nin ayaklarına bir pranga gibi vurulup peşlerini bir an olsun bırakmayan derin ızdıraplarının izlerini mukayeseli bir okuma deneyimiyle sürmeye çalışıyor. Şestov, bu iki yazarın hümanizm, pozitivizm ve idealizm gibi felsefi akımlara yönelik fikirlerini ise onların metinlerinden ve yarattıkları karakterlerden yararlanarak açıklarken de bu iç içe okuma deneyimini tekdüze olmaktan çıkartıyor.

Dostoyevski ve Nietzsche
Trajedinin Felsefesi
Lev Şestov
Çev. Kayhan Yükseler
Notos Kitap

SIRADANIN TRAJİK YAZGISI

Yazar, felsefenin yalnızca kesinlik bildiren yargılar ve evrensel değerleri içermediğini, Dostoyevski ve Nietzsche gibi düşünürlerin yaşamlarındaki trajedilerden de bir felsefe ortaya koyabileceğini alıntılarla sıkça belirtiyor. Nitekim Lev Şestov, eserinin girişinde “Trajedinin felsefesi umutsuzluğun, çaresizliğin, deliliğin, hatta ölümün felsefesi anlamına mı gelir?” sorusunu bu metindeki dönemeçlerde yanımızda bulundurmamız için bize sunuyor. Bir yandan da getirdiği tüm bu açılımların nihai amacı bir şekilde “iki yazar bağlamında felsefe ve trajediyi yan yana getirme”ye varıyor.

Dostoyevski’nin gerçek duygusal deneyimlerini kendi fikirlerinden sırf mekanik olarak bile ayırma olasılığı yokken eserleriyle yenilgileri arasında bir bağ olmadığını düşünmek büyük bir yanılığ olur. Dostoyevski *Yeraltından Notlar*’da kürek cezasından sağlam bir biçimde yanında getirdiği ideallerini yadsır. Çünkü zindandaki yaşamı boyunca ve ilk özgürlük yıllarında ideal saydığı şey cezası bittikten sonra yeniden özgür bir insan olacağına dair aldatıcı bir inançtan ibarettir. Her insan gibi Dostoyevski’de hayatında trajedi istemiyordu fakat tüm insanlar gibi umutlarını ideal sanıyor ve hapisane anılarından kurtulmaya çalışırken kendini hep biraz daha dipte buluyordu. Peşini bırakmayan bir diğer belası ise tüm bu trajedilerle birlikte gelen şu sorulardı: Kim bu kürek mahkûmları? Beni küçümsemeleri nasıl haklı görülebilir? Neden karıştığında böyle zayıf ve sıradan hissediyorum? Mahkûmiyetinin bitişi sonrası yazdığı tüm

eserleri aslında hapisane günlerinden yadigar bu sorulara bir cevap niteliği taşıyordu.

Hayat, insan komedisine ve trajedisine kayıtsızca yaklaşır. Bu sorun bizi Dostoyevski’nin felsefesinden, ardılı Nietzsche’nin *acımasızlığın ilahlaştırılması* kavramıyla kendini açılmayan felsefesine götürür. Nietzsche, Dostoyevski’nin dünya görüşü gibi çelişkilerle kendini var eden biri olmuştur. “Onun için düşünmek kendini paralamak, azap çekmek, hummalı bir titremeye kıvrınmak manasına geliyordu.” der Şestov. Bu Dostoyevski romanlarında da aynıdır: Kahramanları mantıklı düşünmekten uzaktırlar ve her eserinde cinnet, azap, gözyaşları had safhada kendine yer bulur. Dostoyevski’nin eleştirilerini yönelttiği sıradan insan kavramı Nietzsche’de sürü insanı kavramına evrilir. Fakat yaşamlarının belki de birbiriyle en büyük kesişim noktaları ikisinin de sıradanlığın yolundan rastlantılarla çıkmış olmalarıdır. Birinde kürek cezası, diğesinde korkunç hastalık olmasaydı, onlarda sıradanlığın sınırları içinde yaşayarak hayatlarını sonlandırabilirlerdi. Bu “sıradışı” iki insan bir bakıma efendilerinin hizmetindeki köleler gibi özgürlüğü seçmek zorunda bırakılmışlardı.

Son olarak Şestov’un şu cümlesinde anlattığı gibi: “Artık acıyı kabullenmenin, tanımanın ve beki de anlamın döneri başladı.” *Dostoyevski ve Nietzsche: Trajedinin Felsefesi*, sıradanların yani bizlerin trajedisinde yerinde eleştiriler getirecek içinde bulunduğumuz dönemi daha iyi yorumlayabilmemize sebebiyet vermesi bakımından kıymetli bir kaynak olarak kitaplığınızda yerini almalı. ■

DÜŞTEN GERÇEĞE KÖPRÜLER

İlker Aslan

"Yani buraya gelecek herkes oyun izlemeye gelecek ve siz o kadar insanı oyuna getirmek zorunda kalacaksınız. Kandırmanız onları. O kadar müthiş kandırmanız ki söyleyeceğiniz bütün yalanlara kanıp ortada bir yalan yokmuş zannetsinler. Ki kandırabildiğiniz kadar işiniz gerçek olacaktır bunun farkındasınızdır biliyorum." diyor Remzi Şimşek *Borges mi Ben mi* adlı öykü kitabının "Oyun" isimli öyküsünde. Bu uzun alıntıyı yapma sebebim, kitabı oluşturan öykülerin bütünüyle bir paralellik içermesi, belki de kitabın mini bir özeti olması. Yalan mı, gerçek mi? Oyun mu, sahi mi? Bu sorular, metnin tamamında okurların kafasını kurcalayan sorular olarak sık sık kendisini hissettiriyor. Bu kafa karışıklığı öyle bir hâl alıyor ki, bana kalırsa öykülerin yazarı da, karakterleri de bu kafa karışıklığından nasibini alıyor ve nihayetinde tıpkı soru işaretleriyle sonlanmayan kitap ismi gibi yine soru işareti barındırmayan sorular kalıyor okurların zihninde.

Bu anlamda, Remzi Şimşek'in öykülerini tanımlayan en önemli kelimelerden birisi "oyun" olsa gerek. Yazar, öykülerinde düş ile gerçek arasında bir köprü kuruyor. Bazen bizatihi yazarın kendisi zaman zaman "Ben buradayım" diyor; bazense karakterler kim olduklarını, ne olduklarını ve bütün bunların bir kurgu olup olmadıklarını sorguluyorlar. Remzi Şimşek her şeyi bir kenara bırakıp bazen bizlere bu yazılanların sadece birer oyun, birer kurgu olduğunu hatırlatıyor. Bu anlamda büyüylü gerçekçiliğe göz kırpan öyküler, Remzi Şimşek'in *Borges*'le arasında kurduğu bağı da gösteriyor.

Şimşek'in öykülerini özel kılan bir başka nokta da yakaladığı dil. Üslubu son derece yerine oturma, akıcı ve iddialı anlatım biçimi, öykülerin yarı oldu kalmamasına ve vurucu bir şekilde finale ulaşmasına yardımcı oluyor. Dilin, yazının en önemli parçası, lokomotif; onu bizzat var eden unsur olduğunu düşünürsek, Remzi Şimşek'in üslubunun okuru kolay yakalayabilecek ancak kolay bırakmayacak bir dil üzerine kurulu olduğunu söylememiz mümkün gibi görünüyor. Özellikle vurucu sonla biten öyküleriyle, okuru o sona bir nefeste taşıdığını vurgulamak gerek. Kısacası Şimşek'in dili son derece oturmuş, bir anlatım biçimi olarak öyküye son derece yakışan ve iddialı bir dil.

Bununla birlikte Şimşek'in kurgu dünyası da son derece zengin ve geniş. Her şey yerli yerinde. Laf kalabalıkları, gereksiz diyaloglar ve özlü sözlerle bezeli değil öyküler. Şimşek'in en büyük derti hikâyesini anlatabilmek ki bunu da son derece etkili kurgularıyla hasarsız bir şekilde başarıyor. Öykülerin iskeletindeki sağlamlık; okurun, öykülerin çatısına dair

kafasında soru işareti kalmamasına da yardımcı oluyor. Iskalamayan, hedefi vuran öyküler yer alıyor kısacası *Borges mi Ben mi*'nin içerisinde.

Remzi Şimşek, on iki öyküden oluşan bu kitabında, bazı öyküleri birbirinin devamı ya da bir bütünün parçaları olarak kuruyor. Bunu da vurgulamak gerek. Bakış açıların biraz değiştirilerek aynı anlatının içine tekrar tekrar sokuyor okuru. Ama bunu yaparken oldukça temkinli ve hassas davrandığını da söylemek gerek. Öyle ki okur, herhangi bir öyküde "Bunu daha önce okumuştum" hissine kapılmıyor. Tam tersine, aynı kurgu denizinde yüzdürse de okuru boğmadan, ona yeni bir derinliği göstererek tamamlıyor öykülerini. Bu anlamda da dikkate değer bir öykü zenginliği ve biçim ustalığı var Şimşek'te.

Borges mi Ben mi, okurun kafasını karıştıran, soru sorduran ama illaki cevapları bulmaya sevk etmeyen öykülerden oluşuyor. Şimşek, okurlara bir kapı aralıyor; bir ışık gösteriyor. Gerisini ise okurun kendisine bırakıyor. Yazarın ilk öykü kitabı olmasına rağmen son derece başarılı metinlerle dolu olduğunu söylemek gerek bu yükte hafif pahada ağır kitabın. Akıcı ama bir o kadar yoğun bir kapıdan girmek isteyen okurlar, Şimşek'e mutlaka şans vermeli.

Bunun dışında ufak bir eleştiri ile bitireceğim: Kitapta sık sık kendisini tekrar eden, son derece ciddi noktalamaya ve imla hataları var. Kitabın bir editörü ve bir de redaktörü olduğu künyesinde yazılı. Ben onların yerinde olsam bu 90 sayfaya bile varmayan incecik kitabı, en azından yazarının emeğini göz önüne alarak yeniden okur ve düzeltirdim. Zira ben kabaca kırkı aşkın hata buldum. Böylesi sağlam kurgulanmış, etkili bir dille kaleme alınmış öyküler, bu hataları hak etmiyor diye düşünüyorum.

Kitabı bitirdiğinizde Remzi Şimşek'in sorusunu kendinize tekrar soracak ve belki bir cevap arayacaksınız: *Borges mi Ben mi?* Cevap: İkinci birinden. ■

Borges mi Ben mi
Remzi Şimşek
Okur Kitaplığı

YUSUF AKÇURA'NIN GÖZÜNDEN MEŞRUTİYET İSTANBUL'U

Selim Ahmetoğlu

Yusuf Akçura, modern Türkiye'nin oluşumunda önemli katkıları olan değerli bir isim. Hem Rusya Türklerini hem de Osmanlı Türklerini yakından tanıyan Akçura'nın ilgi çekici bir hayat hikâyesi var. 1904 yılında Mısır'da yayınlanan *Türk Gazetesi*'ne gönderdiği "Üç Tarz-ı Siyaset" başlıklı oldukça uzun yazısıyla Türk siyasi tarihinde önemli bir yer edinen yazar, bu yazısıyla Türkçülük fikrinin ideolojik temellerini atmıştır denilebilir. II. Meşrutiyet'in ilanı'nın ardından İstanbul'a yerleşen Akçura, Osmanlı Devleti'nin geçirmekte olduğu, siyasi ve toplumsal değişime dair kaleme aldığı yazılarını Kazan'daki ve Kırım'daki Türk gazetelerine göndererek oradaki Türklerin gelişmelerden haberdar olmasını sağlamaya gayret etmiş.

Modern Türkiye tarihi açısından çok önemli bir isim olan Yusuf Akçura'nın eserleri Ötügen Neşriyat tarafından Latin harfleriyle yeniden yayınlanmakta. Bu yazıda size, II. Meşrutiyet'in hemen ardından İstanbul'a gelen Akçura'nın Kırım'da İsmail Gaspıralı'nın yayımladığı *Tercüman* Gazetesi ile Kazan'da başyazarlığını Fatih Kerimi'nin yaptığı *Vakit* Gazetesi'ne gönderdiği mektupların bir araya getirildiği kitaptan bahsedeceğim. Bu kitap, Rusya Türkleri üzerine yaptığı çalışmalarla bilinen Doç. Dr. İsmail Türkoğlu tarafından Akçura'nın yukarıda zikredilen gazetelere yazdığı makalelerin toplanıp Latin harflerine aktarılması ile 2016 yılının Haziran ayında

yayın dünyamıza kazandırılmıştı. 240 sayfadan oluşan ve *Darülbilafet Mektupları* adını taşıyan bu kitap, Osmanlı Devleti'nin son dönemine ışık tutmakta, bu alanda araştırma yapan biz tarihçilere de yol göstermekte...

Akçura'nın yazılarına bakıldığında, günlük siyasi gelişmelerin yanı sıra dünyadaki siyasi konjonktürü de iyi okuyabildiğini görüyoruz. Akçura, kitabın başında yer alan ve Kırım'daki *Tercüman* Gazetesi için kaleme aldığı yazılarda, genellikle, o dönemde dünya siyasetini meşgul eden hususlara değinmiş. Rusya ile İngiltere arasında gelişen dostluk, İngiliz-Alman rekabeti, Makedonya sorunu, Fas meselesi, Osmanlı Devleti'nde meşrutiyet hareketinin doğuşu, Osmanlı meşrutiyetine Avrupalıların bakışı gibi ana başlıklara ayırabileceğimiz konulardan bahsediliyor. Akçura, Tercüman'a gönderdiği bu makalelerini Kazan ve Moskova'da iken kaleme almış.

Yusuf Akçura, bu makalelerde oldukça ilginç değerlendirmelerde bulunmakta. Şöyle ki, Avrupa'da, özellikle Almanya'nın hızlı yükselişinin İngiltere ve Rusya tarafından tehlikeli bulunduğu ve bu gelişmenin bir dünya savaşına neden olacağını belirten Akçura, Türk-İslam âleminin de bu savaştan zararsız kurtulamayacağını dile getiriyor. Birinci Dünya Savaşı'ndan altı yıl önce kaleme alınan bu yazılarında Akçura, Makedonya meselesi ile İran ve Fas'taki

karişikliklerin Türk-İslam âleminin bu sürecin dışında kalamayacağını kanıtı olduğunu ortaya koyuyor. Osmanlı topraklarında Meşrutiyet'in ilan edilerek, anayasanın yeniden yürürlüğe konulmasının arkasında da İngiliz-Alman rekabetinin etkilerinin bulunduğundan bahsedene yazar, her iki ülkenin de yeni yönetim üzerinde etki alanı oluşturabilmek için kıyasıya mücadele ettiğini o dönemin konjonktürüne göre ve yapılan mücadelelerle açıklıyor.

Osmanlı Devleti'nde Meşrutiyet'in ilanının ardından İstanbul'a gelerek gelişmeleri yerinde izlemeye karar veren Yusuf Akçura, bu amaçla yola çıktıktan sonra kaleme aldığı yazılarını Kazan'daki *Vakit* Gazetesi'ne yaymış. İstanbul yolculuğu sırasında yazdığı makaleleri "*Dârülbilâfet Yolundan I-II-III*" başlıklarını taşımaktadır. Kiev, Odesa ve Köstence güzergâhını kullanarak İstanbul'a ulaşan yazar, uğradığı bu şehirlerin tarihi özelliklerinden bahsettikten sonra bugünkü durumları hakkında da dikkat çekici bilgiler vermesi ilginç. Özellikle, yaklaşık 30 yıl önce Türk hâkimiyetinden çıkan Köstence'nin gelişmişliği ve şehirde kalan Türklere dair anekdotlar ilgi çekici...

İstanbul'a geldikten sonra, şehrin içinde bulunduğu siyasi ve sosyal durumu en ince ayrıntısına kadar not edip okurlarıyla paylaşmaya gayret eden Akçura, İstanbul'dan kaleme aldığı yazılarının önemli bir kısmını "*Dârülbilâfet'ten*" başlığı ile yayımlamış. Bunun dışında spesifik konulardan bahseden yazılarda ise o konu ile ilgili başlıklar kullanıldığı görülmekte. Meşrutiyet'in ilanının ardından İttihat ve Terakki Fırkası'nın yanı sıra Ahrar Fırkası ve Fedakaran-ı Millet Cemiyeti'nin de siyasi teşekkül olarak ortaya çıktığından bahseden Akçura, mebus seçimleri için İttihatçılar ile Ahrarcıların rekabetine değiniyor. Seçimler sırasında yaşananları anlatan Akçura, Meclis-i Mebusan'ın açılış günü yaşananlar ile Sultan II. Abdülhamit'in açılış törenine katılışı ve yaptığı konuşmayı en ince ayrıntısına kadar tasvir etmesi muazzam! Akçura, bir diğer yazısında dönemin önemli fikir adamlarından Ahmet Mithat Efendi ile Osmanlı meşrutiyet hareketi üzerine yaptığı görüşmelere değiniyor. Daha sonraki birkaç yazısında İstanbul'daki entelektüel camiada yaşanan gelişmelerden bahseden yazar, Osmanlı Türkleri ile Rusya Türkleri arasındaki ilişkilere dair düzenlenen konferanslar hakkında bilgi veriyor.

Akçura, Suriye hakkında kaleme aldığı bir makalesinde, Avrupalıların, Meşrutiyet'in ilanından önce, Sultan II. Abdülhamit'in ölümünün ardından Osmanlı Devleti'nin dağılacakını düşündüklerini ve bunun gerçekleşmesi halinde hayata geçirilmek üzere hazırlanan paylaşım planlarının Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte çöpe atıldığını ifade ediyor. Bu satırları okuduğumda, Osmanlı'nın gerçekten de 1909'da

tahttan indirilen Sultan II. Abdülhamit'in 20 Şubat 1918'deki vefatının ardından Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup çıktığı ve 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Ateşkes Antlaşması ile parçalanmaya başladığı aklıma gelince Avrupalıların pek de yanılmadıklarını düşündüm.

İstanbul'daki siyasi alanda yaşanan gelişmeler ve İttihatçıların faaliyetleri hakkında yazılarında detaylı bilgiler veren yazar, Meşrutiyet'in amaçlanan hedeflere varabilmesi için daha fazla çaba gösterilmesi gerektiğini vurgulamakta. Yazarın dikkat çektiği bir başka husus ise İstanbul halkının tembelliği ve hazzıa konmaya alışmış olması...

Akçura, Meşrutiyet idaresinin Osmanlı siyasi ve toplumsal hayatında yerleşme sürecini gözlemlemek amacıyla İstanbul'un çeşitli semtlerine yaptığı gezilerden ve bu sırada gözlemlediği olaylardan bahsetmekte. Bu gezilerinden birinde muhafazakârların kalesi olarak adlandırıldığını söylediği Fatih semtine giden yazar, buradaki gözlemlerinden toplumun bu kesiminde var olan huzursuzluğu ve kaynaşmayı satırlarına aktarıyor. Akçura, bu gözlemleriyle 31 Mart İsyanı öncesinde İstanbul'un röntgenini çekererek yaklaşan isyana işaret ediyor.

Kitabı en değerli kılan nokta ise, Akçura'nın 31 Mart İsyanı'nı bizzat görüşü yaşayarak olayları tüm detaylarıyla kaleme almasıdır kanımca... İsyanı bizzat İstanbul sokaklarında takip eden Akçura, bu olayı "Sarıklılar" ile "Kılınçlılar"ın mücadelesi olarak değerlendirmektedir. Kazan'a dönüş yolunda kaleme aldığı "*Dârülbilâfet'ten Dönerken I-II-III*" başlıklı yazılarında da İstanbul'da kaldığı süre içerisinde gördüklerini ve 31 Mart İsyanı'ndan sonra yaşananları genel hatlarıyla değerlendirmektedir...

Sonuç olarak, Yusuf Akçura'nın bu yazıları II. Meşrutiyet dönemi üzerine çalışan araştırmacılar için paha biçilemez bilgiler içeriyor. Bizzat kendi gözlemlerini kaleme alan Akçura, döneme dair tarihi önemli notlar düşmüştür. İçerdiği kıymetli değerlendirme ve tarihsel bilgilerin yanı sıra sürükleyici üslubu ile de zevkle okunan bu eserin okuyucularımızın kütüphanelerinde yer alması gerektiğini düşünmekteyim. ■

Dârülbilâfet Mektupları
Sürgünden İstanbul'a
Yusuf Akçura
Ötüken Neşriyat

BİR KLASİĞİN İZİNDE: DON QUIJOTE

Aydın Hız

Okuduğu şövalye kitaplarından esinlenerek yaşamın ilerlemiş olmasına aldırmadan dünyadaki kötülüklerle mücadele etmek amacıyla yola çıkan bir şövalyenin maceralarını anlatır *Don Quijote* romanı. Mizahi olmanın ötesinde, topluma ve yazıldığı döneme güçlü bir ironiyle getirdiği eleştiri, kahramanıyla aynı adı taşıyan romanı önemli klasikler arasında yerleştirmiştir. Don Quijote, sıra dışı bir karakterdir. Gezin şövalyeliğe dair okuduğu romansların etkisi ona geniş bir hayal gücü verirken, gerçekliğin uzağına düşen bir hayatın da kahramanı yapar onu. Kurgularla oluşturduğu bu dünyayı kendi zihninde ve algılarında tutarlı bir hale getirerek, dışarıda yaşanan gerçek dünyada sürdürmeye çalışır. *Don Quijote* romanında, şövalyeliğe ait hayali dünya ile gerçek dünya arasındaki çatışmalarla beslenen mizahi bir trajediyi okuruz bir bakıma. Fakat bu trajedinin neyi anlattığı hususu, belki edebiyat tarihinin en tartışılan, farklı açılımlara kapı aralayan geniş bir okuma ve yorumlama imkânını oluşturmuştur. Sanırım Cervantes'in edebî başarısı da burada saklı.

Bir roman kahramanının ötesinde, şiirden resme ve karikatürden müziğe kadar sanatın birbirinden farklı alanlarında işlenen karakterdir Don Quijote. Cervantes'in oluşturduğu bu karakter, yazılmasının üzerinden yüzyıllar geçmesine rağmen canlılığını korumaya devam ediyor. Gece gündüz okuduğu şövalye kitaplarının romans havasından o kadar etkilenir ki Don Quijote, bir gün kafasında eski bir berber tası, şövalye kıyafeti olarak giydiği paslı bir zırh, elinde sahte bir mızrakla, yayıf ve cıvaz atı Rocinante'ye binerek yola çıkar. Yanında ise silahtarı Sancho Panza vardır. Kurazlık ve saflığı kendi kişiliğinde birleştirmiş, folklorik bir karakter olan Sancho Panza, eşeğiyle efendisini takip eder. Fakat bu karikatür görüntünün ötesinde, Don Quijote'nin yola çıkmasının bir nedeni, gerçekleştirmek istediği bir ideali vardır. Artık kitaplarda kalmış gezici şövalyeliği yeniden canlandırarak dünyadaki kötülüklerle mücadeleye girişmek, yardıma muhtaç kimselere yardım etmek, kurtarılması gerekenleri kurtarmak...

Dışarıdaki hayatı hayalindeki dünyaya benzetme çabası, Cervantes'in kurgusuna, zengin bir mizah imkânı sunar. Okuduğu kitaplarda şövalyelerin maceralarını adadığı bir prenses olmalıdır her şeyden önce. Hiç görmediği bir köylü kızını zihninde süslediği güzelliklerle prensese dönüştürür hayalinde. Yolculuk sırasında uğradığı hanı şato olarak görür, kötücül devlet olduğunu söylediği yel değirmenlerine karşı savaşır, şarap fiçilerini deler kavgası sırasında. Yediği dayakları büyüye yorar. İdealinden vazgeçmeden dolaylı durur İspanya'nın her tarafında. Oandaki tuhaflığı fark edenlerden bir kısmı alay etmek ve eğlenmek için onun kurguladığı dünyaya uygun bir biçimde davranırlar.

Hakkında onca yazı yazılan bu roman, her dönemde ilgi gören düşünme biçimlerine göre yeniden yorumlanmış, üzerinden geçen zamanla beraber anlam zenginliği çoğalmıştır. Jale Parla, on sekizinci yüzyılda aklın ve gerçekçiliğin övgüsü olarak baş tacı edildiğini, on dokuzuncu yüzyılda romantizmin etkisi ile tam tersi bir yaklaşımla değerlendirildiğini, yirminci yüzyılda ise varoluşçuluğun okuma biçimiyle incelendiğini belirtir. İdealizmden materyalizme, felsefi okumalardan politik yaklaşımlara kadar edebiyat tarihinde eşine az rastlanan bir okuma zenginliğiyle ele alındığı görülmektedir.

Ernest Hemingway "Çok komik kitap yazmak için önce büyük eziyet çekmek gerekir." der dostuna yazdığı bir mektupta. Farklı kültürler ve dönemlerde de etkisi devam eden *Don Quijote*'nin mizah ve ironideki başarısı belki de, Hemingway'nin sözünde aranmalı. Cervantes'in yaşamındaki trajedi, hayatı anlamlandırmasında ona geniş bir kapı aralamıştır şüphesiz. O, Madrid yakınlarında gezgin bir ezacılık yapan bir babanın yedi çocuğundan biri olarak dünyaya gelir. Gençliğinde bir kavgadan dolayı İspanya'dan ayrılp İtalya'ya gider. Papa V. Pius'un önderliğinde, Avrupa'da yürütülen kamuoyundan etkilenerek Osmanlılara karşı düzenlenen Haçlı ordusuna katılır. İnebahtı

Deniz Savaşı'nda yaralanır; sol elini kaybeder ve göğsünde savaş izlerini taşır. Bir hayal kırıklığı ile İspanya'ya dönerken, Cezayir açıklarında Türk korsanlarının eline düşer ve köle olarak Kuzey Afrika'ya götürülür. Beş yıllık esir hayatının ardından fidye ile serbest kalır ve İspanya'ya döner. Devlet erkânından ilgi göremediğinden inzivaya çekilir, edebiyata yönelir. İlk zamanlar başarısız bir çabı tiyatro ve öykü yazar. Ekonomik sıkıntılar yaşar ve kendi ülkesinde hapse düşer. *Don Quijote* romanı, Cervantes'in yaşadığı ağır travmalardan, onun kişiliğinde oluştuğu acılardan süzülerek gelir adeta.

İki ciltten oluşan *Don Quijote* romanının ilk cildini 1605 yılında kaleme alır Cervantes. Okurdan hayli ilgi görmesine rağmen yazarına ekonomik anlamda önemli bir katkı sağlamaz. Fakat birinci cildinin sonunda evine dönen *Don Quijote*'nin maceralarını merak edenlerin sayısı artınca, başkaları tarafından devam romanları yazılır. İlk cildinin yayınlanmasının üzerinden on yıl geçmesinin ardından 1615 yılında Cervantes, ikinci cildi kaleme alır. Birinci ciltteki maceralarına devam ederken *Don Quijote*, ikinci ciltte dikkati çeken önemli bir ayrıntı ise söylemlerindeki bilgeliliğin artmasıdır. Bu tespit romanın farklı bölümlerinde, *Don Quijote* ile konuşan kimseler tarafından da dile getirilir. "İşin ilginç yanı," dedi rahip, "bu zavallı asilzade, deliliği ile ilgili konularda söylediki saçmalıkların haricinde, başka konulardan söz edecek olursanız, son derece mantıklı konuşur ve her konuda berrak, duru bir anlayışı olduğunu görürsünüz. Şövalyelikten söz edilmediği sürece, kendisiyle konuşup da çok akıllı demeyecek kimse yoktur." (s.266-267) "Kendisini dinleyenler, görünürde zeki, her konuda bilgili konuşan adamın, lanet olası şövalyelik konusuna gelince aklını tamamen kaybettiğini görüp tekrar acımışlardı." (s.335)

Don Quijote karakterinin belirginleşmesinde büyük rol oynayan şövalyelik dışındaki her konuda oldukça bilgili ve sagduyulu tavırları, şövalyelige gelince alt üst olur bir anda. Gerçeklik algısı değişir, bütün olaylara onun penceresinden bakmaya başlar. İçine düştüğü çelişkileri, uyumsuzluğu da devlet ve canavarlarla açıklar; kendisine veya karşısındaki kimselere büyük yaptığını iddia eder.

Bir insanı saplantıya sokan davranışın altında nasıl bir kabulleniş ve inanç vardır? Kuşatılmış dünyaya karşı meydan okuyan insan kimdir? Nedir bu insan? Daha doğrusu *Don Quijote*'nin kötülüklerle karşı savaşmak amacıyla gezici şövalyelige kalkışması idealistik ile açıklanabilir mi? Yoksa Ortaçağ şövalyelğine dair okuduğu romanların etkisiyle bir saplantı mıdır onun davranışları? Sanırım ikisiyle beraber açıklanabilecek bir durum, basit bir analizden uzak durmayı gerektirir. İdeallerine sıkıca bağlı hangi kimse, içinde yaşadığı koşullara bir meydan okumadan varoluşunu gerçekleştirebilir? Bir yanılsama kabul edilse bile

insanın sadakatıyla açıklanabilecek, uğrunda çaba ortaya koyabileceği bir idealinin olmasının anlamıdır *Don Quijote*'yi önemli kılan. Kahramanını, kendi gerçekliğinin özgürlüğünü yaşamakla, dayatılan gerçekliğin esiri olmak arasındaki çizgide dolaştıran Cervantes, okurunu da bu anlamlı ve derin tartışma-mın içine çeker.

Don Quijote romanında, yazıldığı dönemin özellikleri de görülür. Siyasi meseleleri, sosyal algıları, kültürel ve folklorik davranışları yansıtan yazar, Ortaçağ'la Yeniçağ'ın da karşılaştırmasını yapar. "Altın çağ" göndermesi, büyük ideallerin kaybolduğu düşüncesi ile anlatılırken, bazen de kalem ile kılıcı temsil ettikleri sembollerin üzerinden tartışır. Kalemle Rönesans'a ve Yeniçağ'a gönderme yapıpırken, kılıcın ondan daha üstün olduğunu anlattığı uzun söylevlerinde *Don Quijote*, Ortaçağ'ın değerlerine olan sadakatini ifade eder bir bakıma. (s.333)

Don Quijote, kurgusu bakımından da modern romanın babası sayılmıştır. Üst kurmacası Endülüslü Seyyid Hamid Badincani'nin el yazması üzerine inşa ederken, alt metinde Cervantes, üçüncü tekil şahıs dilini kullanır. Zaman zaman kendi kişisel hayatına göndermeler de yapar. İkinci ciltte yeniden maceralara atılan *Don Quijote*, on yıl önce yazılmış olan ilk cildi okumuş kimselerle konuşur. Romanın devamı olarak yazılmış sahte nüshalarla karşılaşır. Bazı kahramanların yaşamlarına ait yeni bilgileri aktarır. Cervantes bütün bunları okurda herhangi bir zihin karışıklığına neden olmadan anlatıda bir zenginlik yakalayarak başarır. *Don Quijote* maceralarının önemli bir kısmı kırsalda geçer. Yazarın doğa tasvirlerindeki akıcılığı, betimlemedeki yetkinliği ve büyüleyici dili romanın kalıcılığında da hayli önemli bir faktördür. Bir tıkanma duygusu oluşturmadan, kelimelerle okuru boğmadan akıp giden tasvirlerin doğrallığı *Don Quijote* romanının olumlu özelliklerinden biridir.

Deliliğin ve bilgeliliğin sınırlarında gezip dolaşan *Don Quijote*'nin şövalyelige dair maceraları, ikinci cildin sonunda kendi yatağında ölümlüyle sona erer. Tutkularını ve sürenlerini, sanrıları ile gerçek davranışları arasındaki çelişkilerinden beslediği ironiyle anlatan *Don Quijote* romanı, edebiyat tarihinin ölümsüz eserlerinden biri olmuştur şüphesiz. ■

Don Quijote
Miguel de Cervantes
Çev. Roza Hakmen
Yapı Kredi Yayınları

UZAKLARA SÖYLENEN KADER ŞARKILARI: MADREDEUS

Selçuk Küpçük

Kayıt bitince arkama yaslanıp gözlerimi kapatıyorum, dinlediğim şarkı bana sahile vuran dalgaların sesini hatırlatıyorsa problem yok.

Arka Kapak / Pedro Aires Magalhães -Madredeus grubunun kurucusu-

Bir müzik türünün sosyolojik karşılığı olması kuşkusuz onun hem dinamik yapısını belirler hem de toplumsal değişimlere açık bıraktığı kapılar nedeni ile sürekli dönüşerek kendisini yenilemesini gerekli kılar. Portekiz kültürünün modern zamanlara sirayet eden belki de en önemli simgesel karşılığı biçiminde ele alabileceğimiz fado müziğinin tam da böylesi bir sosyolojik temsiliyeti taşıdığını söylemek mümkün. 1800'li yılların ilk yarısından itibaren Portekiz'in liman kentlerinden (özellikle Lizbon'dan) uzun seferlere çıkan eşlerini, bir daha geri dönüp dönmeyecekleri meçhul yolculuklara uğurlayan, günler, haftalar, aylar ve belki yıllar boyu aksatmadan limana inip saatlerce ufka bakarak ağıtlar söyleyen kadınların şarkılarıdır fado. Bu yüzden dünyanın neresinden olursanız olun, bu ağıtçı kadınların ciğerpareleri için söylediği şarkılar benzer acılara sahip her insanı mutlak bir yerinden yakalar. Bu müzik türüne has kullanılan 12 telli özel gitar ve şarkıları, kalplerinde taşıdıkları tarifi imkânsız hüznün melankolik sesine bürünmüş okuyuşlar, Portekiz diline dair bir şey bilmeseniz dahi sizi mutlaka kendi acınızı hatırlatacak kadar güçlü bir çağrı ile muhatap bırakır.

Benim fado müziği ile karşılaşmam kendi kişisel acılarımı kalbimin derinliklerine gömmeye çalıştığım yıllarıma denk geliyor. 1990'ların ortalarında Ankara'yı her ziyaretimde sürekli uğrayıp yeni keşifler yapmaya yöneldiğim kasetçilerin birindeki "ucuz kasetler" bölümünde kapığı ile kendisine davet eden bir yolculuk, etkisi şimdilerde bile hiç azalmadan süren bir ses evrenine getirip bıraktı beni. Siyah giyimli (ki hüznün rengidir), başları öne eğik ve ellerindeki özenle taşıdıkları gitarlar ile nazlı bir yokuştan yeryüzünü incitmemeye çalışır gibi inen grup elemanlarını gösteren kapaklı bu kaset o vakitler ilk kez ismini duyduğum Madredeus'a aitti. "O Espírito

da Paz" ismini taşıyan kaset kapığının beni çok etkilediğini söylemeliyim. Sıradışı bir müzik türü ve grup ile karşılaştığımı daha o an hissettim. Eve ulaşıp kaseti teybime koyar koymaz duyduğum ses ve melodiler çoktan gözlerimi kapatıp, bu dünyanın acılar üreten gerçekliğinin çok dışında bir yerlere doğru alıp götürmüştü beni. Açıkça söylemek gerekirse hâlâ o yerdeyim.

Madredeus geleneksel fado müziğini modern zamanlara taşıyan çok önemli aktörlerden birisi. Kendisine has bir gövdesi olan ve 12 tel ile icra edilen özel gitarın yanına bu müziğin taşıdığı can yıkıcı hüznü ve ürettiği abartısızlığı bozmayacak birkaç yeni enstrüman (keman ve synthesizer gibi) katarak günümüz modern müziğinin ses evrenine eklenen grup Pedro Aires Magalhães ve Rodrigo Leão tarafından 1985 yılında kuruldu. Her ne kadar zaman zaman farklı müzisyenler ve enstrümanlar gruba girip çıksa bile Madredeus'un 1987 yılında yayınladığı ilk albümleri olan "Os Dias da Madredeus"dan günümüze saundun, büyük bir istikrar ile korunduğunu görmek mümkün.

İlk yıllardan itibaren solistleri Teresa Salgueiro'nun naif ve kırılğan sesi ile şarkılarını Portekiz'den bütün dünyaya duyuran grubu kanımca bizim müzikal auzamıza yakın kılan bir tılsım var. O tılsımın ise fado müziğinin ortaya çıkışına yönelik geliştirilen yorumlarda saklı olduğunu düşünüyorum. Kuzey Afrika müziğinin asırlar evvel Endülüslü tecrübesi ile Lizbon'a kadar taşınması ve kültürlerin ürettiği ses birikiminin iç içe geçmesi neticesinde ortaya çıkan bir müzikal genişliğin tezahürü olduğu biçimindeki yorum bu tılsımı besleyen hikâyelerden birisi. Dolayısıyla öümüzde ne bütününle Portekiz, İspanyol müziğinin yalın haline ait bir tını ne de salt Müslümanlar kanalı ile buraya taşınan İslâm müzik kültürünün otantik birikimi söz konusu. Ama öyküsü her ne kadar Portekizli kadınların, liman kentlerinden uzaklara açılan eşlerinin ardı sıra okudukları ve kaderin büyüklüğü karşısında takımlan tevekkül halinin olgunluğuna dair acılardan meydana gelse de fadonun oturdugu müzikal biçim bütününle çok daha farklı bir adres sunuyor bize. Bu bileşimi Madredeus'un şarkıları arasında dolaşan ve bize çok yakın gelen tınılarda, solist yorumlarında hissedebiliyoruz.

Fadonun kelime karşılığının Portekizce'de "kader" anlamına gelmesinin de bir o kadar ilginç olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla benzer bir bileşimden izler taşıyan ve Yunanistan'ın arabesk olarak değerlendirilebileceğimiz rembetiko gibi Madredeus'un içerisinde bulunduğu gerek geleneksel fado icraları ve gerekse bu müzik türünün modern yorumlarını üreten birikimin hem öyküsü ve tema edindiği meseleler açısından bizim arabesk müziğimize akraba bir ruh taşıdığını iddia etmek abartı olmasa gerek. Her şeyden evvel tıpkı arabesk müzik gibi fadonun doğuş mekânı kenttir. Kentin ürettiği yeni meselelerden bütünü ya da bazılarına yaslanarak kendisini var eden bir problematiği benimser. Aynı zamanda kentlerin yoksul katmanının sesidir. Zeminine oturduğu acı, kaderin büyüklüğü karşısındaki çaresizlik hissi, hayal kırıklıkları, içerisinde hep kayıpları barındıran bir umut beklentisi, ayrılıklarla, ölümlerle, yokluklarla örülü yoğun melankolik evrenin hem arabesk hem fado için çok benzer konuları karşıladığını söyleyebiliriz. Aralarındaki temel farklılık, acılarını dile getirirken kullandıkları üsluplardır. Arabesk, hayatın tedhiş edici gerçekliği karşısında çığlık çığlığa dışa doğru akan bir ses üretirken, fado şarkıları tam tersi bu gerçekliğin can yakıcılığı karşısında aynı toprakların çocuğu olan Fernando Pessoa'nın başyapıtı *Huzursuzluğun Kitabı*'na not düştüğü "Kalbimde sıkıntı bir huzur var ve dinginliğin tamamen kaderime razı olmamdan kaynaklanıyor" sözü gibi kaybetmiş ama bu kaybın olgunluğuna sarılmış bir ruhun sesidir sanki. Ve bu ses içe, sessizliğe, susmaya, razı olmaya doğru akar. Bu sessizlik arayışının Madredeus'u anlamlı kılan temel yaklaşımlardan birisi olduğunu grubun kurucusu Magalhães'in bir söyleşisinde konser mekânları seçimi konusunda, kentlerin gürültüsünden uzakta konumlanan yerleri tercih ettiklerini belirtmesinden de anlıyoruz. Eski saraylar, parklar, kiliseler ya da bahçeler mesela...

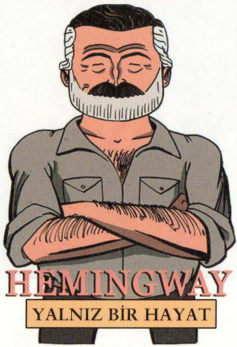
Madredeus'u içerisine alan ve beslediği asıl birikim olan fadonun doğuş yerinin kente yaslanması aynı zamanda modernite ile bağlantılı teknik ve tematik bir kapının sürekli açık bırakıldığı anlamına da gelir. Netice itibarıyla kent modernitenin mekânı. Bu kuşkusuz, sosyoloji ile beslediği oranda fadonun daha başından itibaren kendisini yeni zamanlara dönüştürme performansı taşıdığını da işaret etmektedir ki, o birikimi düşündüğümüzde bugün Amalia Rodrigues'ın (1920-1999) Madredeus'a uzanıp türün ana omurgasını korumuş ve kendisini yenileyebilmiş derinlikli bir ses evreninin karşımızda durduğunu gözlemleriz.

Fado müziğinin sözlerinin şiirlerden seçilerek oluşu da onun kendisini koruyarak dönüştürülebilmesine

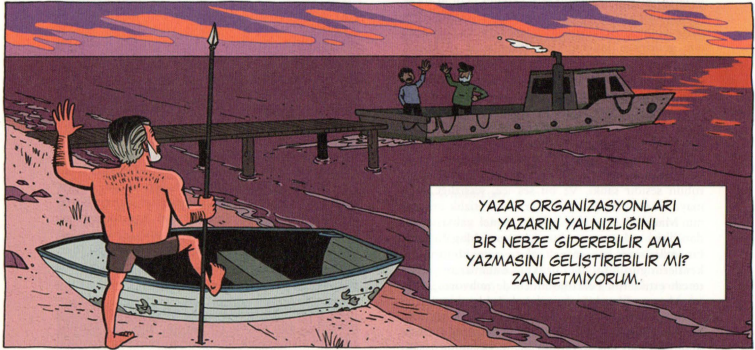

imkân aralamıştır. Bu açıdan modern Portekiz edebiyatının simgesel ismi Fernando Pessoa'nın şiirlerinin bu müziğin tematik olarak derinleşmesine etkin rol aldığı bilmek bizi şaşırtmamalı. Her ne kadar bir söyleşisinde gruptan Pedro Aires Magalhães, Pessoa'nın şiirlerinden çok düzyazılarının kendi bireysel hayatında etkili olduğunu belirtse de şunun altını çizmekten geri kalamamıştır : "Pessoa'nın şiirlerinden çok düzyazılarını severim. Kısa bir deneme kitabı vardır, orada Portekiz kimliğini, ruhunu inanılmaz bir yetkinlikle ortaya koyar. Hemen hemen bütün Portekizlilerin bildiği, okuduğu metindir bu. Benim de içinde yaşadığım toplumu, yaptığım işi yerli yerine oturtmamda çok belirleyici olmuştur. Portekiz tuhaf bir yer, bizim ülkenin entelektüelleri küçük, elit bir zümre olmakla birlikte düşüncelerini sadece Portekiz'e hatmetmişler hep dünyanın, hayatın geneline kafa patlatmışlar. Belki de bu okyanus kıyısına sıkışmış kalmış bir ülke olmamızdan kaynaklanıyordur. İnsanda hep bir denize açılıp yeni dünyaları keşfetme duygusu uyanıyor bizim oralarda".

Madredeus'un ürettiği müzik de tıpkı Magalhães'in bahsettiği gibi küçük bir ülkenin müzikal algısına sıkışıp kalamayacak kadar insan ruhunun derinliklerine nüfuz ederek, insana dair her ortak öykünün yaşanabileceği coğrafyalarda karşılık bulabilecek bir evren sunuyor. Kıyı kentleri hep birbirine benzer. Bu benzerlik salt coğrafi olmakla sınırlı kalmaz. Aynı zamanda kültürel anlamda da birbirine çok şeyler borçludurlar. Göçlerin, ticaretin ve siyasal ilişkilerin mekânı olan liman kentlerinin benzerliği, çağlar boyu birbirleri ile farklı nitelikler taşıyan kültürlerin ileişim kurdukları mekânlar olması ile ilgilidir kuşkusuz. Dolayısıyla Lizbon'da şekillenen müzikal bir birikimin benim gibi şu an Karadeniz kıyısında küçük bir şehirde yaşayan ve her gün denizin uzak noktalarını bakmaya doyamayan birisinde hemen karşılık bulması çok doğal... ■

YAZMAK, EN İYİ
DURUMDA, YALNIZ
BİR HAYAT
DEMektİR.

YAZAR ORGANİZASYONLARI
YAZARIN YALNIZLIĞINI
BİR NEBZE GİDEREBİLİR AMA
YAZMASINI GELİSTİREBİLİR Mİ?
ZANNETMİYORUM.

YALNIZLIĞINDAN SIYRILDIKÇA DAHA
FAZLA TANINSA DA ESERLERİ
SIKLIKLA DAHA KOTÜ HALE GELİR.

İSİNİ YALNIZ
YAPTIĞINDAN...

...VE
YETERİNCE İYİ BİR
YAZARSA...

... HER GÜN
SONSUZLUKLA VEYA
ONUN EKSİKLİĞİYLE
YÜZLEŞMELİDİR.

GERÇEK BİR YAZAR İÇİN HER KİTABI
YENİ BİR BAŞLANGIÇTIR...

... MADDİ KAZANCIN
ÖTESİNDE YENİ BİR ŞEY
İÇİN YENİDEN DENEYİ
BİR BAŞLANGIÇ.

HER ZAMAN
DAHA ÖNCE HİÇ
YAPILMAMIŞ BİR ŞEYİ
DENEMELİDİR...

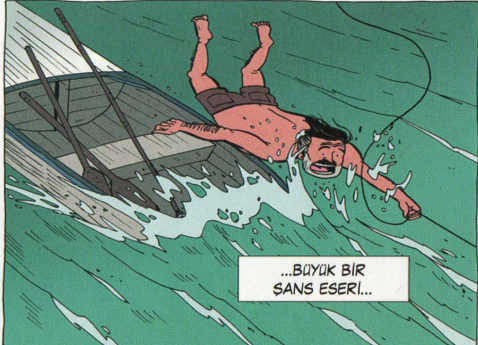
... VEYA DİĞERLERİNİN DENEYİP
BAŞARAMADIĞI BİR ŞEYİ.

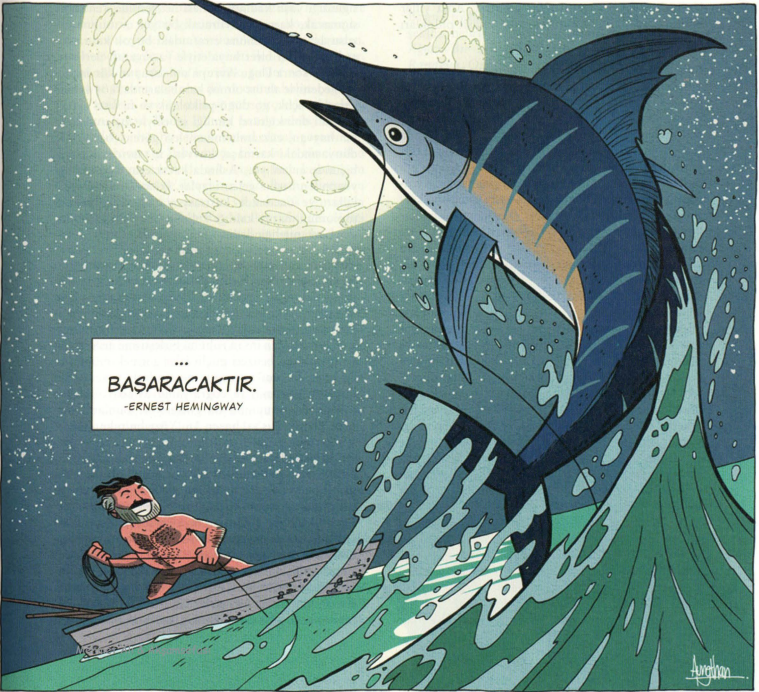
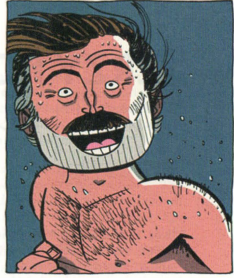
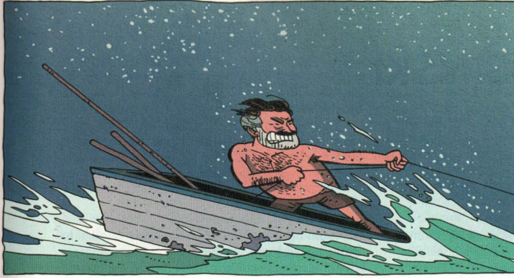
SONRA BAZEN...

PLOP

...BÜYÜK BİR
SANS ESERİ...

...
BAŞARACAKTIR.
-ERNEST HEMINGWAY

JERZY KOSINSKI

BOYALI KUŞ!

Kaan Murat Yanık

“Kör olunca hayat boyu gördüklerini de unutmuydu acaba insan? Düş bile göremezdi belki o zaman. Eğer kör kişi, belleğinin gözlerini de yitirmişse bu iş o kadar önemli sayılmazdı. Dünya her yerde birdi nasılsa. Hayvanlar ve bitkiler gibi insanlar birbirlerinden ayrılıyordu şüphesiz. Ama yıllar boyu onları görüp tanıdıktan sonra nasıl oldukları kestirilirdi.”

Bu satırlar Jerzy Kosinski'yi tüm dünyaya tanıtan sarı-sarı romanı *The Painted Bird/ Boyalı Kuş*'tan. *Boyalı Kuş*'a başlamadan evvel yazarın çalkantılı hayatına, onun tabiriyle kaşıklı oyulmuş gibi duran biçimsiz pencerelerden bir bakalım. Kosinski, 1933 yılında Yahudi bir ailenin çocuğu olarak Polonya'nın Lodz şehrinde dünyaya gelmiş. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla evinden ayrı kalan yazar Doğu Avrupa'nın taşralarında henüz çocuk yaşta olmasına karşın çeşitli köy işlerinde çalışmış. İrgatlığını yaptığı bir köylünün silahlı çatışmaya başlanması neticesinde bu hadisede konuşma yetisini kaybetmiş Kosinski ve altı yıl kadar hiç konuşamamış. İkinci Dünya Savaşı'nın en sert yıllarını tıpkı *Boyalı Kuş* romanının başkarakteri gibi, bir başına, beş parasız ve büyük acılar içinde oradan oraya savrulurarak geçirmiş. Ailesine kavuşmasından sonraki yıllarda konuşma yetisini yeniden kazanması ve kendisini bütünüyle edebiyata ve psikoloji bilimine vermesi onun hem akademik, hem de sanat hayatının şekillenmesi için bir milat olmuş. 1957 yılında düzmece bir davetle New York'a gidene kadarki süreçte Marksizm'i reddeden siyasi hareketler içinde olması ve bu bağlamda kaleme aldığı yazılar başına epey iş açmış. New York'a gidip yine çeşitli işlerde çalışması sonrasında zengin dul bir kadınınla yaptığı evlilik çocukken okuduğu kitaplardaki gibi hayalini kurduğu bir hayata kavuşmasını sağlamış. 1991 yılında intihar ettiği güne kadar yaşadığı bu zengin hayat, tüm eserlerini kaleme aldığı dönem olmuş. Evinde verdiği partilere New York'un seçkin, entelektüel çevrelerinden insanları davet etmesi, edebiyat alanında hızla yükselmesi ve eleştirimlerde dünyanın en büyük yazarlarından biri olduğu yönündeki övgülerin dolaşıma girmesi sihirl bir değneğin dokunuşu gibi dar bir zamanda gerçekleşmiş.

Kosinski'nin New York'a gidene kadar yaşadığı hayatın birinci kısmı, *Boyalı Kuş* romanının ana gövdesini oluşturuyor. Altı yaşında Yahudi bir çocuğun Naziler'den kaçırılmak maksadıyla uzak bir köye yollanmasıyla başlayan kurgu, bu çocuğun yanına sığındığı yaşlı kadının ölmesi neticesinde kendisine sığınacak, karnını doyuracak bir yer ev bulma arzusuyla, çocuk ruhuna etrafındaki birçok kavramın asıl hallerinin birer hayaletleriyle yansarak ilerliyor. Bir süre sonra Doğu Avrupa'nın savaş ve kör inançlar nedeniyle alt üst olmuş kasabalarında, köylerinde yaşadığı açık, gördüğü psikolojik ve fiziksel şiddet ve dahi dini-kültürel kimliği sebebiyle dışlanıp tıpkı bir hayvan, cüzzamlı muamelesi gören çocuğun iç dünyasındaki karmaşa, kuvvetli iç tasvirlerle trajik biçimde anlatılıyor. Aslında karakterin dini kimliği yüzünden başına gelen olaylar, İkinci Dünya Savaşı yılları ve öncesinde kastrasyona uğrayan Yahudi toplumun maruz kaldığı zulmün birey perspektifinden özeti niteliğindedir.

Yazarın var etmeye çalıştığı karakter şemasının özelliği, her yönüyle tüm yaftalardan ve kalıplardan uzak, saf insan ruhunun halleri... Bu yönüyle onu Dostoyevski'ye benzetmek yanlış olmaz, ki zaten diğer romanlarında da Dostoyevski'nin rasyonel dünyayla, saklı olan insan ruhunu birleştirme arzusunun ve merakının benzeri güçlü izler görmek mümkün. Bu izler, kullanılan özgün metaforlarla yazarın bulunduğu dönemin ve coğrafyanın da sosyolojik ve psikolojik durumunu da gösteriyor. Bunlarla birlikte *Boyalı Kuş*'ta, bazen 16. Yüzyılın pikaresk romanlarında görülen mistik ve insani sıcaklığı arka fonda belirginleştiren bir trajedi kümesinin modern hali, bazen de Freudyen izler taşıyan, ~~adölesan~~ dönemi öncesinde cinselliği ve şiddeti idrak etmeye çalışan modern bir karakterin imgelem-dünyası takip edilebilir. Romanın bir süre sonra tasvir gücü çok yüksek sahnelerle bir yol ve kader hikâyesine dönüşme mevzusunu birçok Tevratı yazarın ruh durumuyla ilişkilendirebiliriz. Her ne kadar Kafka, Joseph Roth, Italo Svevo, Natalia Ginzburg ve Stefan Zweig gibi Tevratı yazarlardan işlediği konular yönüyle farklı olsa da, boşlukta sallanan bir benliğin

tarifi, bir yerlere ait olamama sıkıntısı, göçebeliliğin zorlukları, betimlediği her mefhumu kendini kuşatan huzursuzlukla birlikte izah etme eğilimi, ideolojilerin emrinde dönen ve döndükçe üstündeki canlıları yok eden bir dünyada bulunma bunaltısı ve hepsinden öte ölüm korkusu *Boyaltı Kuş'u*, ismini saydığını yazarların, Yahudilik kimliğine eklemlenen, insanın temel varlık sorunlarıyla beraber çırpındıkları girdaba dahil ediyor.

Kosinski, Avrupa ve Hristiyanlık eleştirisini ortaçağdaki engizisyon, cadı avları, giyotin cezaları gibi insanlıktan uzak uygulamalar üzerinden yeniden yorumlarken karakterin maruz kaldığı her türlü kötülüğü postmodern çizgilerle; Naziler ve modern dönem din adamlarına bağliyor. Zira bu noktada Nazilerin asıl şeytanlar olduğu vurgusu, masum ve küçük bir çocuğun gözünden izlenip, köylülerin binliç tünellerinde akan görüntülerdeki dedelerinden, atalarından gelen Yahudi nefreti ile ilişkilendiriliyor. İnsanoglunun içindeki kötülük, şiddet ve sapkıllıkların dışavurumu canlı bir dil ve cinnet halini çağrıştıran karakter davranışları ve sert pitoresk sahnelerle anlatan yazar, İkinci Dünya Savaşı edebiyatı diye bir başlık açılrsa, bu sahada emsal olarak gösterilebilir. Zira romanın kahramanı, bir zaman tünelden geçenken aynı zamanda tek başına hem kendi hem diğerlerinin hem de dünyanın yüzyıllardır süregelen yalnızlığını sırtında taşıyor ve yalnızlık temasıyla sürekli yüzleşiyor. Martta karakterinin gerçekliği ile Ludmilla karakterinin sürreal varlığını bu kadar yalın, ve böylesine ürkütücü anlatması da yazarın üslubunun, serinkanlı ve ağır akan kelimelerinin bir başarısı... Mutlaka Kosinski'nin bu yetkin anlatıcılığı ardında, bilhassa Doğu Avrupa taşrasının folklorik karşılığını -söylenceler, maniler, şirler, masallar, halk şarkıları gibi- kurmacanın damarlarına ustalıkla dağıtmasının rolü büyük. Aynı zamanda yine Avrupa'nın mitoslarını, hem avamın sözlü edebiyatıyla sentezleyip ortaya katmanlı bir tarih ve kültür yumağı çıkarması, hem de bu denklemi dönüştür, modernleşen, ağırlaşan dünya ile çatışım kürelerine sokup bundan psikolojik sonuçlar çıkarması ilginç.

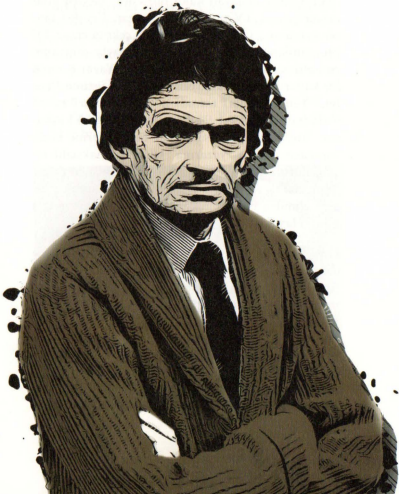
1940'lı yılların dünyasını; sefaletini, cehaletini, hurafeler etrafında dönüşünü, siyasi panoramasını tarafız ve tepkisiz bir akışla anlatan yazar; bunlarla birlikte insanın sivri yönleri kadar acizliğini, saldırganlığı kadar çaresizliğini iyi bir dengede anlatmayı başaramıştı. Kosinski yalnız *Boyaltı Kuş'ta* değil diğer eserlerinde de insanı nasıl gerçekçi ve derin anlattıysa; dönüştürme doğayı, birbirlerini parçalayan hayvanları, iklim şartlarıyla savaştan nehirleri, dağları da aynı etkileyicilikle anlatmıştı. Bu noktada tasvir olarak natüralist, felsefi olarak da varoluşçu yazarların

önündedir. Romanın Kosinski'nin hayatından otobi-yografik izler taşıması, onu Boris Vian, Henry Miller, Hans Fallada, Herman Hesse gibi yazarların teknik anlayışlarıyla benzer gösterse de, romanın dili, kurgusu, anlatım biçimi *Boyaltı Kuş'u* dünyanın en büyük romanlarından biri haline getiriyor.

"Köylülere göre, Yahudilerin yakıldığı fırınlardan çıkan dumanlar gökyüzüne dindik yükselip Tanrı'nın ayakları altında yumuşacak bir halı oluyordu. Oğlunun ölümüne üzülen Tanrı'yı avutmak için, gerçekten bu kadar Yahudi'yi kurban etmek gerekli mi, diyordum kendi kendime. Belki yeryüzü yakında kocaman bir yangın yeri olacaktı. Papaz, bütün insanların bir gün öleceğini, hiçlikten gelip hiçliğe döneceklerini söylememiş miydi?"

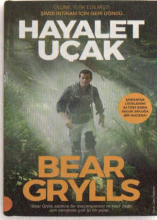
Başına torba geçirip evinin banyosunda kendi ölüm şeklini belirleyen Kosinski; *Adımlar*, *Boşluk*, *Şeytan Ağacı*, *Bir Yerde*, *İhtiras Oyunu*, *Çelik Bilye*, *Kör Randevu*, *Orada Olmak* romanlarını yazmıştır.

Dünyanın birçok ülkesinde önemli bir yazar olarak kabul edilen Kosinski, hem yaşadığı dönemde, hem de sonrasında birçok yazarı etkilemiştir. İntihar notunda; "Her zamankinden biraz fazla uyumaya başlıyorum. Ben buna, sonsuzluk zamanı diyorum..." yazılıdır. ■

GENÇLİK BAŞIMDA DUMAN

Tugçe Inceoglu

Hayalet Uçak
Bear Grylls
Çev. Cem Özdemir
Portakal Kitap

Şezlong Savaşları
İdil Hazan Kohen
DEX Kitap

Bu kitaba çoğumuzun olduğu gibi benim de elimin uzanma sebebi tabii ki öncelikle şu *meşhur* yazarıydı. Onu tanımayan kaldı mı? Bear Grylls; ünlü maceraperest, TV programcısı, yazar. Kendisi tam bir *survivor*... Öyle ki belgeselleri, çektiği cesur TV programları ve ses getiren konuklarıyla dünyanın en ünlü isimlerinden biri hâline geldi. Yazar isminin bu kadar dikkat çekici olması, bir de üstüne kitabın “Yeni Çıkanlar” rafından “Çok Satanlar” rafına hızla transferi dikkat çekmeyecek gibi değildi kuşkusuz. Ancak kitabın kısa sürede baskı üzerine baskı yapmasını sadece “yazarına” bağlarsak haksızlık etmiş oluruz. Özellikle macera romanlarına uzak bir okur olarak şöyle bir okumaya başladığım ama bir süre elimden bırakmadığım acıklıkta bir kurguya sahip *Hayalet Uçak*.

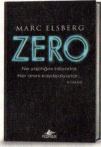
Kısa bir süre önce karısı ve oğlunun kaçırılması sonucu iyice içine kapanan kahrmanımız Will’in, Amazon ormanına gizlenmiş bir II. Dünya Savaşı Alman uçağı ve içindeki gizli teknolojilerin, kendisine eşlik edecek ekiple kurtarılması göreviyle çıktığı yolculukta karşısına çıkan her detay ve çeşitli yerlerde gördüğü kartal biçimindeki logo dedesinden yadigar kalan evraklara ve ailesiyle ilgili bazı sırlara kadar uzanınca da sonuçlarını kestiremeyeceğiniz bir maceranın içinde buluyorsunuz kendinizi.

Büyük ilgi çeken dizi olma teklifleri alan İdil Hazan Kohen’i “*Kişisel Gerilim*” ve “*Dişisel Gerilim*” kitaplarından hatırlarsınız. Kohen’in yeni kitabı *Şezlong Savaşları* yakın zamanda piyasaya çıktı. Tam da şezlong savaşlarının yapıldığı şu günlerde insanları kıramayan, kendi kırkılarıyla dalga geçerek hayata tutunmaya çalışan sivri dilli Dila, aslında modern hayata uyum sağlamak için koşturup dururken topuğu kırılan, üzerine çamur sıçrayan bir kız.

Tüm kadınlar gibi Dila da dörttyol ağzına gelince yönünü şaşırıyor ama yine de yürümeye devam ediyor. Dila, aşık olduğu adam tek taş yüzüğü gösterip de vermedi diye, depresyona filan giren kızlardan hiç değil. Hatta evliliğe meydan okuyan ve kafası estigi gibi yaşayan ve tatile giden, kendini dinleyen; dinle-dikçe bambaşka dünyalara açılan içimizden biri.

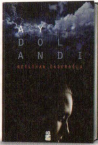
Dila’nın başına gelenleri okurken, ister istemez içimizdeki ben harekete geçiyor ve karşı kortulamaz bir şekilde dünyaya adım atmanın heyecanını yaşıyoruz. Dila, son model Y kuşağı eski stajyeri Delfin ve onun deli arkadaşlarını da yanına almış, gerilimleri ve mutlu sonlanamayan aşkları geride bırakan herkesi peşinden sürüklüyor. Şişkin cüzdanıyla maceraya atılmak isteyenler bir adım öne çıksın lütfen!

PHILIP REEVE

Zero
Marc Elsberg
Çev. Ebru Akyürek
Pegasus Yayınları

Yerde öldürülen bir çocuk gördüğünüzde ne yaparsınız? Amerikan Başkanının evine yolladığı insansız hava araçlarından elde ettiği görüntüleri internete canlı olarak paylaştan Zero adlı aktivist grup, insanlara gözetlendiklerini fark ettirmek ve dikkatleri Freemee adlı bir internet platformuna çekmek için tüm dünyayı tehdit ederler. İnternette yayınlanan çeşitli verileri toplayıp bunları analiz eden Freemee, bu verileri kullanarak insanlara daha iyi bir gelecek, daha iyi iş fırsatları, hatta daha iyi bir aşk hayatı sunmayı vadetmektedir. Bu platformu kullanan bir gencin ölümü ise Cynthia Bonsant adlı gazeteciyi Freemee'nin işleyişini sorgulamaya itecektir.

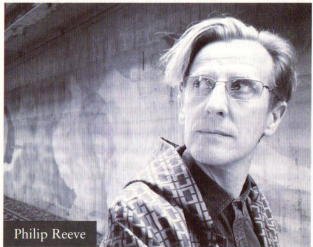
Ay Dolandı
Neslihan Önderoğlu
ON8 KİTAP

İstanbul'un varoşları... Erzurum'dan göçmüş, göçtükleri yeri yeni memleketleri yapmaya gayret etmiş, dine ve geleneklerine bağlı, bir yanları Anadolu'lu bir yanları derme çatma İstanbullu bir aile. Bu ailenin küçük oğlunun büyük bir aşka tutulup kaçırıldığı dünyalar güzeli Alevi gelin. Büyük oğlun ailesinin geri kalanından çok farklı kızı Salih. İşte *Ay Dolandı* ailenin bu bir türlü diğerlerine uyamayan kızı Salih etrafında dönüyor. Öyküleri ile tanıştığımız ve henüz ilk öykü kitabı ile Haldun Taner Öykü Ödülü'nü alan Neslihan Önderoğlu'nun ilk romanı *Ay Dolandı*, karmaşık bir aile ilişkisini konu edinirken iki genç yetişkinin aşkını anlatıyor. Gönül yarası olanlar, tam size göre!

Mehmet Ali & Akşamsefası

1966'da İngiltere'nin Brighton kentinde doğan Philip Reeve, uzun yıllar bir kitapçıda çalıştı ve amatör olarak sinemayla ilgileni. Çeşitli dergilerde öyküleri yayımlanırken, 1994'ten bu yana 40'ı aşkın kitap resimledi. Ülkemizde özellikle *Öldürücü Matematik*, *Dehşetengiz Tarih*, *Ölü Ünlüler* ve *Urgum Baltalı Kahraman* gibi çocuk kitaplarına yaptığı desenlerle tanınan Reeve, 2001'de yazdığı ilk romanı *Yürüyen Kentler*'le 2002 Gold Nestlé Smarties ve 2003 Blue Peter Yılın Kitabı ödülleri kazandı. Ardından, devam kitabı *İhanet Altını*, bu kez Amerikan Kütüphaneler Birliği'nin (ALA) 2005 En İyi Kitap ödülünü aldı. Uzak bir gelecekte, yok oluşun eşigindeki dünyada tekerlekler üstünde hareket eden kentlerle kurguladığı dizinin üçüncü kitabı *Cebennem Makineleri*, dördüncüsü ise, yazara Guardian Roman Ödülü'nü kazandıran *Karanlık Düzlük* oldu.

Çeşitli dergilerde öyküleri yayımlanırken, 1994'ten bu yana 40'ı aşkın kitap resimledi. Fantastik üçlemesi Şafak Feneri'ni yazdıktan sonra, *Fever Crumb*, *Hava Sarmalı* ve *Scrivener Ay*'ı adlı kitaplarıyla bilim-kurguyla fantastik edebiyatın içine geçtiği "Yürüyen Kentler" dizisini sürdürdü. Tüm dünyada özellikle "Yürüyen Kentler" serisiyle edebiyat platformlarında adını söz ettiren Philip Reeve, okurlarını gerilim ve heyecan dolu yolculuklara çıkarmasıyla biliniyor. "Yürüyen Kentler" bu yönüyle bir bilimkurgu kitabı, Peter Jackson tarafından beyazperdeye uyarlanacağı açıklanması hoş bir sürpriz oldu. Kral Arthur'un öyküsünü anlattığı *Arthur Burada Yatıyor* ile 2008 Carnegie Ödülü'ne değer görülen Reeve, eşi ve oğluyla birlikte İngiltere'de, Dartmoor'da yaşıyor. ■

Philip Reeve

ELLEN MARIE WISEMAN

İYİ BİR HİKÂYE HER KALBE NÜFUZ EDER

Röportaj: Zeynep Erdun, Çeviri: Mert Şer

Sizi *Ardımda Kalanlar* adlı romanınızla tanıdık ve çok sevdi. Türkiye'de kitaplarınızın bu denli sevilmesini neye bağlıyorsunuz?

Bence okurları bu romana çeken şey, akıllmaz tımarhane hayatına yakından bakış ve genç, makul bir kadın olmasına rağmen tımarhaneye kapatılan Clara'nın akıbetini merak etmeleri... Tımarhaneler her zaman insanları büyülemiştir. O duvarların ardında yaşanan rahatsız edici şeyleri okumak, insanların o bilinmeyene, farklı ve korkutucu şeylere olan meraklarını gidermeleri için güvenli bir yol olmuştur. Benim kitaplarımın Türkiye'de neden bu denli sevildiğine gelecek olursam, galiba iyi bir hikâyenin her kalbe nüfuz edebiliyor olması diyebilirim, ya da belki de Amerika'nın karanlık geçmişine dair bir şeyler öğrenme isteklerinden ileri geliyor olabilir.

Ardımda Kalanlar kitabında geçen ada ve orda yaşanan olaylar gerçek miydi? Bize bu kitabı yazma fikrini nasıl edindiğinizi anlatır mısınız?

Willard State Tımarhanesinde ve diğer tımarhanelerde yaşanan şeyler gerçekti fakat ben hikâyeyi

Clara ve Bruno üzerinden yürüttüm. Bu kitabı yazma fikrinin nasıl oluştuğu konusu ise şöyle: Oldum olası tımarhaneler konusunda meraklı biriydim. Özellikle ruhsal hastalıkların geçmişteki tedavi şekillerini, bizim bu hastalıkları kavrayışımızın ve tedavi şekillerimizin yıllar içinde bugünkü haline nasıl evrildiğini merak ederdim. Willard Tımarhanesine giriş yapmış fakat bir daha çıkamamış hastalarının bavul sergisi hakkında bir şeyler okuduğumda bende büyük bir merak uyanmıştı. Bunu öğrendiğim zaman o bavulları bulmak ve orada yatan bir hasta olmanın nasıl bir his olduğu hakkında yazmak istedim.

Hikâyelerin ana temaları klişe aşk hikâyelerinden daha çok sosyal yaralara da değiniyor. Bu okuyucu tarafından çok seviliyor. Özellikle bu konu hakkında bize söylemek istedikleriniz var mı?

Bence sosyal sorunları ve geçmişteki insanların bizim bugünlere gelmemizdeki katkılarını görmezden gelmek çok önemli. Umarım bu sorunları okuyor olmak bu günlerimizin kıymetini bilmemizi ve bir daha aynı hataları tekrarlamamızı sağlar. Ayrıca başkalarının hayat mücadelelerini okumanın ve bilmenin kendi hayatımıza daha fazla şükretmemiz konusunda yardımcı olacağına inanıyorum.

Erik Ağacı kitabının da konusu olan soykırımdan bahsedelim. Dünyada bunun birçok örneklerini gördük ve hâlâ dünyada çeşitli ırkların birbirine yaptığı zulmü de maalesef seyrediyoruz. Dünyada Nazi Katliamı kadar başka soykırımlar da yaşandı, yaşanmakta... Bu konuda neler söylemek istersiniz?

Günümüzde soykırımların hâlâ olabildiğine inanamıyorum ve hatta geçmişte olmuş olmasına bile. Bir insan kendi hayatının başkasınınkinden daha değerli olduğunu nasıl düşünebilir? Ya da insanlar birbirlerine bu kadar kötülüğü nasıl yapabilir? Bu kalbimde derin yaralar açan şeyleri hiçbir zaman anlayamayacağım.

Erik Ağacı romanınızda Almanya'da Naziler tarafından Yahudilere uygulanan katliamdan bahsediyorsunuz. Fakat yine de yazım dilinizin olayları objektif bir dille anlatmaktan yana olduğunu hissettim. Asla iğniniz bir kin ve nefret olmadan olayları aktarmışsınız. Orada yaşananlar hakkında gerçek duygu ve düşünceleriniz nedir?

Annem 2. Dünya Savaşı sırasında oldukça fakir olan bir ailenin 5 çocuğundan en büyüğüydü. Köylüğünün yakınlarında bir hava üssü bulunmasından dolayı büyüdüğü yerler çok sık bombardıman altında kalmış. Bu hava üssü hasar gördüğünde onarılmak için, esir kampındaki Yahudi tutsaklar günde 2 defa büyükannemin evinin çevresinde yürütülmüş. Büyükannem ve diğer kadınlar da daha kendi çocuklarını bile besleyemeyen gecenin karanlığında o tutsakları için hayatlarını riske ederek yollara yemek bırakırlarmış. Büyükbabam ise Rus cephesine gönderilmek üzere askere alındı ve orada esir alınarak savaş tutsakları

kampına gönderildi. 2 yıl sonra oradan kaçıp eve geri döndüğündeyse büyükanne o güne kadar onun yaşıyıp yaşamadığından bihaberdi. Büyükbabam bir piyade eriydi. Bir Nazi askeri veya Nazi Partisi üyesi değildi. Birinci nesil Alman-Amerikan olarak bu soykırım hakkında konuşacak olursam, bence geçmişe dönüp bu yaşananları sorgulamak kolay olan. Ama önemli olan şey şu ki, biz o durumda olsak ne yapardık? Kendimizi ve ailemizi hayatta tutmaya çalışırken dostlarımızın ve komşularımızın yardımına ne kadar koşabiliriz? Amerikalılar olarak sıradan bir insanın hükümetin yaptıkları üzerinde çok az bir etkisi olduğunu yeni yeni öğreniyoruz. Bu durum Nazi Almanyası'nda daha da farklıydı. Erkekleri savaşa gitmiş, bombalara rağmen hatta kalma mücadelesi veren kadınlardan, çocuklardan ve yaşlılardan oluşan bir ülke... *Erik Ağacı*'nın ana karakterini oluştururken, savaş deneyimlerini daha iyi sunabilmek için yaptığım araştırmalarda, Alman kızın Yahudi sevgilisini korumak için yaptıklarını hatırlamak da önemli... Ayrıca bütün Almanların da Nazi üyesi olmadığını da unutmamak gerekir. 1945 yılında 80 milyon kişiden sadece 8 milyon Nazi üyesi vardı...

Neden Nazi Almanyası'nı yazmak istediniz? Kitabı ilham olan hikâyeyi anlatır mısınız?

Kitabın hikâyesi, Almanya'daki büyükanne, büyükbabama, teyzelerime, amcalarıma ve kuzenlerime yaptığımız sayısız aile ziyaretlerimizin yaşandığı çocukluk yıllarına dayanıyor. Bana ilham olan şey, onların 2. Dünya Savaşı sırasında sığınaklarda korku ve açlık içinde geçirdikleri günler ve geceler hakkında anlattıkları hikâyelerdi. Zamanla büyükanne, kocası savaşırken çocuklarını hayatta tutmak için büyük bir mücadele vermiş, 1950'lere kadar süren büyük bir kışkırtın ortasında kalabalık aile bireylerini besleyebilmiş ve çekip çevirebilmiş olağanüstü bir kadın olduğunu fark ettim. Büyükbabamın Doğu Cephesindeki hikâyeleri ve iki kez savaş tutsakları kampından kaçışı da beni ayrıca etkiledi. Her şeyden önce bu savaşın ortalama işçi sınıfı Almanlar için -elbette Nazilerin Yahudilere yaptıkları kötülüklerin hassasiyeti içinde olarak- nasıl bir şey olduğunu ve bütün Almanların Nazi olmadıklarını göstermek istedim.

Her yazarın bir yazmaya başlama hikâyesi vardır? Sizininki nasıldı?

Liseyi okuduğum küçük okulda yaratıcı yazarlık konusunda bir ders yoktu. Üniversiteye de gitmedim. Ayrıca yaşadığım yerlerde yazarlar da yoktu. Fakat çocuklarımızı yetiştirirken sırf iyi vakit geçirmek için bazı yazılar ve bir gün ortaya çıkarmak için bir çekmece yarım kalmış roman yazdım. Yazmak beni rahatlatan bir hobi, zamanım olduğunda kendimden de verdiğim bir lüküstü. Ve elbette ki yazdıklarımın yayımlanmasını hayal ettim. Nihayetinde çocuklarımı üniversiteye başladığında yazmak konusunda daha ciddi düşündüm ve ilk olarak *Erik Ağacı* romanını ortaya çıkt...

Dünyada en sevdiğiniz eser ve yazarı öğrenmek istiyoruz?

Bu çok zor bir soru. Sanırım en sevdiğim kitap diye bir şey yok ama Stephen King'in *Salem's Lot*'unu ve Ian McEwan'ın *Atonement*'ini seviyorum. En sevdiğim yazar konusunda bir cevap vermek zorunday-sam da bu Stephen King olurdu.

Romanlarınızda işlediğiniz annelik temalarını hayranlıkla okuyoruz. Anne ve çocuk arasındaki duygusal bağ yazarken kendi anneliğinizin duygusundan mı yararlanıyorsunuz? Çocuklarınız var mı?

Evet, 2 çocuğum 3 de torunum var. Bence anne ve büyükanne olmak dünyanın en önemli işi... Ayrıca harika bir annem var. O bana her gün ilham olan, tandıgım en güçlü kadın.

Kara Nehir adlı romanınızda ciğerlerimizi parçalayan bir hikâye okuduk. Madenlerde çalıştırılan çocuklara yapılan acımasızca zulümlere şahit olduk. Bu konuyu yazmak nasıl aklınıza geldi?

Kara Nehir'i yazdım çünkü her zaman kömür madenlerinden ve bir hayat sürdürmek için her gün yeryüzünün derinliklerine inip hayatlarını riske eden adamlardan çok etkilendim. Her gün bir patlamayla göçük altında kalma tehlikesiyle yaşamının nasıl zor olduğunu hayal bile edemiyorum. Ve maden ocaklarında günde 10 saat, haftada 6 gün, parmakları kanayana kadar çalışan küçük çocuklar hakkında bilgileri edindiğime yazmam gereken hikâyeyi bulduğumu biliyordum.

Madenlere indiniz mi? Nerede?

Evet, Pennsylvania'daki Pioneer Kömür Madenine indim.

Maden işçileri konusu özellikle Türkiye'de yaşanan trajik bir gerçek. Özellikle benim memleketim Zonguldak Karacaelmas diyarı olarak bilinir. Ve biz burada birçok akrabamızı göçük altında kaldıkları için yitirdik. Bu roman o sebeple beni ve burada yaşayan okurlarımızı ayrı bir etkiledi. Size bu konuyu yazdığınız için kendi memleketim adına özellikle teşekkür etmek isterim. Türkiye'de bunların yaşandığını duymuş muydunuz?

Seni ve senin memleketini bağrıma basmak istiyorum! *Kara Nehir*'i okuduğunuz için asıl ben size teşekkür ederim ama yaşadıklarınız için derin bir üzüntü duyuyorum. Maden kazalarındaki kayıplar için çok üzgünüm. Ayrıca Türkiye'deki maden kazalarından haberim olmadığı için özür dilerim. Umarım her şey düzelir. Ve şimdi internetten Zonguldak'a baktım da, gerçekten çok güzeldi! ■

Not: Röportajın tamamını Arkakapak.com sitemizden okuyabilirsiniz.

DERS KİTABIMIZ NEŞELİDİR ABİLER!

Annan Saracoglu

Anne Baba Kumandası

Dur yavrum, sus yavrum, konuşma yavrum, susma yavrum, teyzenin elini öp yavrum, amcana adını söyle yavrum, koşma yavrum, soğuk su içme yavrum, sıcakta fazla durma yavrum, torbadaki yüzümü çıkartma yavrum, beni dinden imandan çıkartma yavrum, büyükler konuşurken küçükler susar yavrum, yavrum da yavrum yapma da yapma...

Doğasına en karmaşık paradokslar eklenmiş kişilere ebeveyn denir. Çocuklar bu paradoksları çözemedikleri için kendilerine kızılan kimselerdir çoğunlukla. Kendisine çok yakın olunan ebeveynlere aynı zamanda farklı ve apayrı insanlar olduklarını anlatana kadar geçen zamana da çocukluk denir. Bazen bu çocukluk sittin sene ya da hadi attaaaaaa çağrısına kadar sürer. *Başka Bir Okul Mümkün Derneği* adına yaraşır bir eğitim perspektifine uygun okullar açıyor çocuğun şahsiyetini önemseyen, onu kumanda etmeyen okullarla kalbimizi boyuyor. Aynı boyayla da yayıncılık yapıyor. *Anne Baba Kumandası* çocuğun dur durak bilmez dili ve dünyasından fırlamış, bildik yetişkinlerin işlerini bozan, onlara kolektif büyüme uğraşı için davetiye çıkaran bir eser. Öyle ya bir biz mi büyüyeceğiz siz de büyüyün bi zahmet!

Ahmet Çoka'nın, metnin cümbüşüne uygun illüstrasyonları kitabın harika kapağı mizanpajı ve cildiyle kolkola girince yetişkinler ne yapacağını şaşıyor. Özlem Kalaça Yurdakul, yetişkin ve çocukları, eksikleri ve gedikleri kapatmak üzere samimi bir alışverişe sürüklüyor. Sıklıkla konuşma dilini kullanıyor ve ironiye başvurmaktan kaçınmıyor. Kumanda anne babayı daha duyarlı hâle getirirken, çocuklara keyifli bir sorumluluk payı düşüyor gökten. Okuyansa anne baba ya da çocuk olduğundan hani bana demeyip alıyor kıssadan düşen hisseyi.

Anne Baba Kumandası
Özlem Kalaça Yurdakul
Ağaçkakan Yayınları

Şiirsel Taş

On yılı aşan temel eğitim öğretim hayatımı düşündüğümde aklımda kalabilmiş sevgime mazhar olmuş üç-dört kitap var ve bunların tamamı yabancı dildeki kitaplar. Öğrencilik bitti ancak "çocukluk" sürüyor. Kurgu dışı kitaplara göz atarken gözümü, aklımı, elimi-kolumu yaklaşık üç saatliğine kendisine bağlayan "tiyatrodan", resimli muzip bir biyoloji kitabından, sürükleyici bir grafik romandan, Maris Wicks'in delicesine tutkusuyla kotardığı şaheserden söz açayım size.

Azotu, karbonu, kası, kemigi, alyuvarlar ve akyuvarları aynı şu anda olduğu gibi kuru sözcükler olarak gördüğünüzde kaçmak için plan yapmaya başlamamışsanız ya uzaylıların aramıza yolladığı beyinden müteşekkil hiperentelektüel organizmasınız ya da sıklımanın icad olunmadığı çağlardan aramıza ısınladınız. İki gruba da sözümüz yok! Kritik konuların anlatıldığı bölümlere daha bir dikkatle eğildiğimde, kitabın kıvamında bir derman sunduğunu savunabilirim: Çocuklara –özellikle 9-10 yaş ve sonrası için– uygun keyifli ve manipüle edilmemiş dil kullanarak üreme, hormonlar, adet görme vb. cinselliğe dair temel konular anlatılıyor. Şemalar, grafikler, bölüm başlarındaki anatomi haritaları ve çocuğu –öğrenciyi– kışkırtan pırtlamalı zortlamalı sümüklü kaba mizah ve duyarlı kılan ince mizah eşliğinde neyi değil nasıl anlatacağının önemi bir kez daha vurgulanıyor. Çocuk edebiyatındaki kıymeti inkâr edilemeyen *Şiirsel Taş*'in nefis Türkçesi ile bilmiş bürokratlara karşı tereddütsüz arkasında durup birgün ders kitabı olarak görmeyi umduğumuz eser kemale eriyor.

İnsan Vücudu Tiyatrosu
Maris Wicks
Domingo Yayınevi

BİTLİ PİRELİ KİTAPLAR

Elif Konar Özkan

Modern çağın steril, hijyenik, aşırı güvenli ve lüks yaşam standartlarında yalnızlığa mahkûm bir çocuk Anton. Annesi ve babası çalıştığı, kardeşi ve arkadaşı olmadığı için video ve bilgisayar oyunları ile içli dışlı oluş öyle bir hâl alır ki eve geç geldikleri bir akşam artık ebeveynler piksellenmiş bir şekilde görünür gözümüze. Bu uşuz bucaksız yalnızlığa bir kız kardeş çözüm gibi görünse de mümkün değildir zira anne çalışmazsa "Yeni Efendiler" sitesindeki pek çok pencereye ve lazer alarmlı kilide sahip "akıllı" dairenin kirasını ödeyemeyecekler; iki televizyon, uzak kumandalı video oynatıcı, elektrikli konserve açacağı olan lüks hayata devam edemeyeceklerdir. Eh, yaşam standartlarının başka türlü de katlanılabilir ol-a-mayacağı (!) için anne işe ara veremez. Monotonluk içinde tıkrından devam eden hayat aniden kolaylıkla gözle görülemeyecek hasereler tarafından alt üst olur. Anton, artık yalnız değildir, doğal bir süreç içinde eğlenceye, masala ve oyuna kavuşmuştur. Ta ki anne tarafından "bitler" keşfedilinceye kadar... Sonra eski, kursuz, sterit ve lüks hayat için adeta ebeveynlerin Anton'u kurtarma operasyonuna şahit oluruz. Peki, Anton birlikte oyunlar oynadığı, onlardan masallar dinlediği ve hayatın her anını paylaştığı yeni arkadaşlarından kurtulmak istiyor mudur? Bu ebeveynlerin sorunu değildir bittabi. Onların tüm gayreti biricik çocuklarının ve güzide yaşamlarının selameti içindir. Anton'un çılgınlıkları ve direnişi, bitlerin ellerinde pankartlarla gerçekleştirdikleri protestolar işe yarayacak mıdır? Bu mücadelelerin galibi kim olacaktır? Hikâyedeki zafer ve görsellerdeki zafer... Nüanslarda aşıkâr bir son bekler biz okurları. Pierre Elie Ferrier'in bit gibi ayrıntılara sakladığı inanılmaz hayal gücü dünyası ve dille oynama kıvraklığı çocuklara taş çıkartacak cinstendir doğrusu.

Ya Franziska Biermann'ın tembel kedi Josef'le ete kemige büründürdüğü, sabahın erken saatlerinden akşamın geç saatlerine kadar dakika dakika düşünlümüş günlük faaliyet planının dayanılmaz himbıllığının bir pire tarafından alt üst edilmesine ne demeli! Yine hijyenik ve belli standartlara sahip bir yaşam tarzıyla karşı karşıyayız. Dolayısıyla sistemi bozacak, aksatacak en ufak bir diğer canlı yahut dışarıdan içeriye müdahil olacak bir ses dahi düzenli hayatın güvenli sularında yaşayan Josef'in öfkeden ruhşal dengesinin bozulup yorgun düşmesine neden olabiliyor (yani sürekli havlayan, top süren,

antreman yapan, adeta yerinde duramayan taşralı köpek Rudi). Derken sinirlenmek ve öfke kaynaklı korkunç hazımsızlık da günlük rutinin bir parçası hâline gelir ta ki Garfield'la bir akrabalığı olduğuna en ufak bir şüphemiz kalmamış olan Josef, Rudi'yle çarpışıp da bir pireye ev sahipliği yapmaya başlayınca dek. Sonrası düzenli kedisinin müthiş günlük faaliyet planına geri dönebilmesi için pireden kurtulma mücadelesiyle geçer. Günler günleri kovalar. Josef o kadar hareketlenmiş, aktifleşmiştir ki planlı faaliyetlerinin neredeyse hiçbirini uygulayamaz hâdedir. Bu evlere şenlik mücadelede eşsiz görsel ayrıntılarla birbirinden farklı pek çok canlı girer Josef'in hayatına. Türlü uğraşlardan sonra pireden kurtulup süper eğitim programına geri dönen kedisim rahata kavuşacak mıdır peki? Her şeyi olması gerektiği gibi hissedilecek midir yeniden? Bütün bu sorulara cevap bulmanız için Hepkitap'tan *Tembel Kedi Josef ve Güneşli'nden Bitlerimi Geri Verin!* ile derhal tanışmanız gerekmektedir.

Bitten pireden tiksinen, "temiz/pak" yetişkinlere de birkaç not düşelim bu iki kitaba dair hani sadece isme ve resme göre kitap seçeceklerse bir yerlerden kulaklarına çalsın da ön yargıyla yaklaşmasınlar. İlk kitabı "çocuk" ve "çocuk edebiyatı kriterleri" ağılında incelediğimizde ortak pek çok yönü var: Çocuğa görelilik, çocuk gerçekliği, oyun, hareket, merak, mizah, keşif ruhu, örtük öğreticilik, sezdirerek göstermek, hayal gücünü etkin hâle getirmek vb. Bütün bu kavramların çocuklar için ne denli önemli olduğu artık pek çok yetişkin tarafından malum. Öyleyse biraz kaşınmaktan ve huylanmaktan kimseye zarar gelmez ey yetişkinler, ne dersiniz? ■

Bitlerimi Geri Verin!
Pierre Elie Ferrier
Çev. Azade Aslan
Güneşli Kitaplığı

Tembel Kedi Josef
Franziska Biermann
Çev. Süheyla Kaya
Hep Kitap

ÇİÇEKTEN BÖCEKTEN MUHABBET

Ümit Yaşar Özkan

zeytinekmekdua@gmail.com

Ayçiçeği, Günebakan isimleriyle bildiğimiz çiçeğin “Günâşığı” olarak da adlandırıldığını Muhenned Al-Akus’un yazıp Tayyibe Abdullah’ın resimlediği *Yasemin ve Ayçekirdeği* adlı kitaptan öğrendim. “Günâşığı”nın Arapçasını merak ettim. Başta son derece sınırlı Arapça bilgimle kelimemin kökünde “hubb”un olabileceğini düşündüm ama yanlışımış. Kelimenin Arapçası “şems-ül devvare” imiş. Türkçeye doğrudan çevirirseniz “Günebakan” ya da “Gündöndü” karşılıkları aklı geliyor. Peki, o halde çevirmen İsmail Avcı neden “Günâşığı”nı tercih etmiş. Hikâyenin tamamını okuduğunuzda bu tercihin dil ve içerikle tamamen örtüştüğünü görürsünüz ve çevirmenin/yayınevinin isabetli tercihini alkışlıyorsunuz.

Muhenned Al-Akus’un Nar Yayınları’ndan çıkan *Yasemin ve Ayçekirdeği* ile *Sen Ağustos Böceği misin?*, çarpıcı mecazlarla ilerleyen şiir diliyle yazılmış hikâyeler. Küçük Yasemin, “Tıpkı ayın balkonuna oturmuş bir yıldız gibi sabahları.” “Sen Ağustos Böceği misin?” hikâyesinin kahramanı olan çocuk, macerasını akıcı, şiirli bir dille anlatıyor bize. Daha hikâyesinin başında büyüğü bir kutuya benzettiği otobüsün penceresinden gördüklerini aktarıırken lirik tasvirlerle coşturuyor okuyanları: “Yol boyunca uzanan tarlalar, öğlen güneşine kur yapıyor. Bahçeler ötüşen serçelerin ritmine uyarak rüzgârla birlikte dans ediyor.” Hikâyenin sonunda Al-Akus’un harika bir şiiri olduğunu belirtmeden geçmeyelim. “Günâşığı” da bu imgerlerin ortasında yüzünü şiire çeviren bir kelime olarak yerini buluyor. Gözleri görmeyen Yasemin de “Günâşığı” ile konuştuğundan sonra kendi Güneş’ini keşfediyor. Ben de küçük kızın annesine bakışında aradığım “hubb” kökünü buluyorum.

Hikâyenin dilini imgerlerle örmesini önemli ve anlamlı buluyorum. Çocuklar, hikâyenin akışına kapılıp giderken metnin dilindeki şiir usaresini de özümseyeceklerdir diye düşünüyorum.

Tayyibe Abdullah’ın resimleri de hikâyedeki lirizmle ahenkli. Hem nefes alacak boşluklar bırakıyor hem de sayfalara sürpriz ayrıntılar gövüyor. Yasemin’in gün ışığıyla birlikte bitkinin gövdesinden içeri çekildiğini gösteren sayfada toprağın altına nelerin gizlendiğini görüyoruz. Özellikle Yasemin’in iç

dünyasındaki ışıklı şekillerin aktettiği sayfalara bakmaya doymadığımı söyleyebilirim. Gözleri görmeyen çocuklarla çalışmış olan yazar, bu çocukların iç dünyalarının ne kadar renkli ve zengin olduğunu fark etmiş olmalı. Yasemin’in iç gözüyle gördüğümüz bu resimler, bana aynı zamanda *Out of Sight* adındaki kısa bir Japon animasyonu da hatırlattı. Orada da gözleri görmeyen küçük bir kız çocuğu vardı ve biz onun diğer duyularıyla hayal ettiği fantastik dünyayı görüyorduk.

“Günâşığı” ile konuşan Yasemin’in masalsı hikâyesinin yanında *Sen Ağustos Böceği misin?* daha gerçekçi bir hikâye olarak çıkıyor karşımıza. Elbette yine tabiatın tecellilerinden insan ilişkilerine, vicdana ve muhabbete bağlanıyor yolumuz. Biliyoruz ki doğal bir varlık olan çocuğun doğası ağaca, kuşa, çiçeğe, böceğe açıktır. Çocuk bunların şiirini duyar ve anlar. Dolayısıyla Akus’un hikâyeleri tabiatın değerlere ve vicdana bağlanırken vezni kırmıyor.

Üçüncü kitabımız da Nar Yayınları’ndan diğer ikisi gibi Arap Çocuk Edebiyatı Etisalat Ödülü almış olan *Çok Yaramaz Kedi*. Yazarı Abeer Al-Taher, resimleyen Maya Fidavi. Bu kez daha muzip bir hikâye ve şakacı çizgilerle karşı karşıyayız. İhtiyar bir adamla kapısının önünde bulup evine aldığı yavru kedinin dostluğunu okuyoruz. Fakat kedimiz o kadar yaramaz ki deyimim gerçek anlamıyla ihtiyar adamın evini alt üst ediyor. Sabrı tükenen adam, kediyi çok ama çok uzaklara götürmeye karar veriyor. Bu muzip hikâye, sonunda çok müşfik bir yere varıyor.

Benim bu kitaptan hissem şu oldu: Yaratılmış herhangi bir canlıyla kuracağımız bağ, size evinize giden yolu gösterecektir. Üç kitap da çiçeğe böceğe dair ezberimizi bozarak bize “Hişt hişt!” diyor. ■

Çok Yaramaz Kedi
Abeer Al-Taher
Nar Yayınları

Yasemin ve
Ayçekirdeği
M. Al-Akus
Nar Yayınları

Sen Ağustos Böceği
misin?
M. Al-Akus
Nar Yayınları

ORADA BİR KİTAP VAR UZAKTA

Pınar Vural

rights5@kalemagency.com

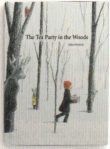
Seule dans Raqqa
Hala Kodmani

Bu kitap, çağımızın en kanlı terör örgütü DAESH'in sözüm ona başkent ilan ettiği Rakka'da yaşayan Müslüman bir kadının sıra dışı güncesi.

Ruqia Hassan Moham-med, 1985 yılında varlıklı

ve muhafazakâr bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Halep Üniversitesi'nde Felsefe okudu. Son beş yıldır ise "Nissan Ibrahim" mahaliyle bölgede olan biteni Facebook paylaşımlarıyla dünyaya duyurmaya çalışıyordu.

DAESH yasaları hakkında günlük rutini, savaşı, korkularını ve özgürlük umudunu paylaşıyordu. Peki Ruqia nasıl bu kadar dikkat çekti? Çünkü Ruqia'nın Facebook postları Suriye'nin yaşadığı trajedinin içinde az duyulan bir sesi, bir kadının sesiydi. Yazar Hala Kodmani'ye göre, Ruqia'nın günlükleri tıpkı Anne Frank'ın günlükleri gibi aynı kaçınılmazlığı anlatıyor.

The Tea Party in the Woods
Akiko Miyakoshi

Kikko adında küçük bir kız, babasının büyükanne-sine götürmesi gereken pastayı unuttuğunda, ona yetişmek için ormana doğru yola çıkar.

Ödüllü yazar ve illüstratör

Akiko Miyakoshi'nin hazırladığı bu resimli masal kitabı çocuk okurları büyüleyecek. Kikko'nun cesareti ve sır tutması meraklı kişiliği ile birleştiğinde, Kikko çocukların bağlantı kurabileceği bir karakter haline geliyor. Kitabın belirsiz sonu da çocukların gerçekte neler olabileceğini düşünmesi için mükemmel bir fırsat sağlar. Aynı zamanda bu kitap çocuklara onlara verilen büyük sorumluluklar ve bunların gerektirdikleri üzerine sınıfta bir konuşma başlatmalarına teşvik edebilir.

Mehmet Ali & Aksamsefası

The Miracle of Number
Reading
ChaSeo Institute

Doğu tıbbında uzman 13 bilim insanı ve 19 doktor tarafından oluşturulan bu reçete ile 30 günde belirli sayı dizilerini tekrarladığınızda hafızanız güçlenecek,

odaklanmanız kolaylaşacak ve enerjiniz artacak.

Profesör Mushiake Hazimae liderliğinde bir grup araştırmacı, bazı beyin hücrelerinin ve beynin bazı kısımlarının sayılara farklı türlerde yanıt verdiğini kanıtladı. Örneğin "4" sayısına cevap veren beyin hücrelerinin her zaman aynı olduğunu, "0" a güçlü tepki gösteren hücrelerin varlığını gözlemlemişlerdir. Bu araştırma, sinir sisteminin sayılarla manipüle edilebileceğini ve "0" sayısının dil kabiliyeti gelişmemiş insan-dışı canlılar için dahi içgüdüsel bir anlam taşıdığını kanıtlamıştır.

The Egg
Eva Vakirtzi
İllüstr. Nikolas Andrikopoulos

Victor biraz ilginç bir çocuk... Belki de diğerlerinden farklı. Hiç konuşmaz, insanlarla göz temasından kaçınır ve kolay kolay arkadaş edinemez. En ilginç

de ne mi? Havaya ip fırlatıp saatlerce onu izleyerek zaman geçirmesi. Fakat tüm bunların sebebi Victor'un kabuğu sert, devasa, beyaz bir yumurtanın içinde yaşaması! Pekii, ne var bu yumurtanın içinde? Nasıl insanlar yaşar burada? Victor kimleri misafir olarak kabul eder, kimleri etmek istemez? Öğretmen Elvira, matkabı bile yokken bu sağlam yumurtanın kabuğunda delik açmayı nasıl başarır?

Bu sıcacık, samimi kitap otizmi size yakından tanıttacak ve empati kurmanızda yardımcı olacak.

AZ BİLİNEN POLİSİYE FİLMLER

Tugba Güner

CİNAYET GÜNLÜĞÜ (2003): Yıl 1986. Güney Kore, askeri dikta altındadır. Sansür, baskı, yasaklar, şiddet...Tüm bunlar devam ederken vahşice katledilmiş bir kadın bulunur ve soruşturma başlar. Olayı çözmek için görevlendirilen dedektifler başanlı olamayınca işler içinden çıkılmaz hale gelir. Polisiye filmleri her zaman aksiyon ve gerilimle iç içedir. Çözülmesi gereken cinayet, seri katil gibi hikâyeler klasik senaryolardandır fakat bu film klasik olanı orijinal bir kurguyla işliyor. Başından sonuna kadar muhafaza ettiği gizem, ince işlenmiş soruşturma sahneleriyle gerçek bir kesit izliyormuş havası uyandırarak bu türün müptelalarının sevdiği filmler listesinde başı çekiyor.

ÖLÜMLE YAŞAM ARASINDA (2003): Alan Parker'ın son zamanlardaki en iyi filmlerinden olan *Ölümle Yaşam Arasında* gizem ve gerilimi bol; sosyolojik alt yapısı bulunan, diğer polisiye filmlerden çok daha farklı bir amaca hizmet eden bir yapımdır. Kate

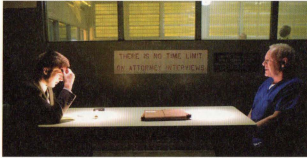
Winslet ve Kevin Spacey'in başrolde olduğu filmde, idam cezasının kaldırılması için verilen bir mücadele var. Akademisyen olan David Gale bu mücadele için çabalarırken, tecavüz ve adam öldürme suçlamasıyla hapse düşer. Gazeteci Elizabeth Bloom ile röportaj yapmayı kabul eden David, ona olayı açıkça anlatır. Ve hiçbir şey görüldüğü gibi olmadığını film ilerledikçe öğrenir; filmin finaliyle büyük bir şok yaşarız. Bu filmi bunca zamandır neden izlemediğinize pişman olabilirsiniz ve idealizmin, savunulan düşüncenin arkasında durmanın nasıl bir şey olduğunu, filmin son dakikalarıyla birlikte sorgulamaya başlayabilirsiniz.

KEMİK KOLEKSİYONCUSU (1999): Sapık bir seri katil, arkasında kendisini ele verecek ama zekice hazırlanmış kanıtları bırakır. Büyük bir ustalıkla işlenmiş kanıtları çözebilecek yetenekte olan tek kişi, Lincoln Rhyme'dir. Ama o da bir kaza sonucu felçli kalmış ve tekerlekli sandalyeye mahkûm olmuştur. Yardıma ihtiyacı vardır ve ona yardım edecek kişi ise 20'li yaşlarının sonunda olan, hızlı karar verebilmesi ve atikliği ile öne çıkan Amelia Donaghy'dir. Angelina Jolie ve Denzel Washington ikilisinin bir araya geldiği filmin oyunculuklarından bahsetmeye gerek bile yok ama Washington'un felçli rolüyle sergilediği performans izleyiciyi hayran bırakıyor. Kimine göre bu film seri katil, hele ki polisiye denilince akla ilk gelenlerden olan Se7en ve Zodiac'tan sonra başı çekenler arasında yer alırken, kimine göreyse yarattığı atmosfer ile seyircide merak uyandıran, sürpriz sonlu ama ortallı bir polisiye. Fakat her şartta izleyicisine seyir zevki sunduğu muhakkak. İzleyin ve siz karar verin.

İLK GÜN (2001): Bir tarafta 13 yıl narkotik polisliği yapmış, yaşadığı türlü olaylar neticesinde hayatta kalabilmek adına idealistliğinden uzaklaşarak kanunları çiğnemiş bir adam olan Alonzo Harris, bir tarafta da Harris'in yanında göreve verilen çaylak polis olan ama toplumu kurallarıyla birlikte düzene sokmaya çalışan Jake Hoyt. İkisi birbirinden çok farklı polisler bir araya gelince Jake; gözünde büyüttüğü, onun ekibinde yer almak için can attığı Harris'i tekrar değerlendirmek durumunda kalır. Çünkü kendini kanıtlaması için Harris'in ona verdiği görevler hiç de kanunlar çerçevesinde değildir. Denzel Washington ve Ethan Hawke'i izledığımız bu filmde; mesleğe sıkı sıkıya bağlı olan iki polisten gözünden sabıkalı insanları, suça yaklaşım tarzını ve bakış açısı farklılığını görüyoruz. Kimi zaman iyi ve kötü polis yer değiştiriyor kimi zaman daha çok kötü polisin yanında bile yer alabiliyoruz.

CİNAYET GECESESİ (2007): Hannibal Lecter rolünden dolayı olsa gerek bir filmde Hopkins yer alıyorsa filmde kesinlikle gizem, gerilim dolu sahneler de bulunuyor. Daha onun kadroda yer aldığını duyar duymaz filmin türünü tahmin edebiliyorsunuz. "Cinayet Gecesi"nde, her şey gözümüzün önünde oluyor. Thomas Crawford soğukkanlı bir şekilde kendisini aldatan karısını öldürüyor ve polisleri çağırıyor. Olay yerine gelen polis ne yapacağını şaşıyor çünkü öldürülen kadının kendi sevgilisi olduğunu görüyor. Bu olayı çözmek için görevlendirilen avukat her şeyin ortada olduğunu düşünse de dava gittikçe zorlaşıyor. Çünkü Crawford'un cinayeti

işlediğine dair kanıtı bir türlü bulamıyor. İnce ince işlenmiş senaryo, zekâ ürünü detaylar ve Anthony Hopkins'in soğukkanlı, sinir bozucu karakteri sergilediği muhteşem performansı. Temposu ağır gelse de gerilimi yüksek bir film.

TUTSAK (2013): Son yılların akıllara kazınan polisiyeleri arasında yer alan filmin yönetmenliğini *İçimdeki Yangın* ile hafızamıza kazınan Denis Villeneuve üstlenirken başrollerde Hugh Jackman ve Jake Gyllenhaal'i izliyoruz. Şükran günü vesilesiyle bir araya gelen Dovers ve Birches ailesinin küçük kızları kaybolur. Polislerden hızlı bir sonuç alamayan Keller Dovers işin peşine düşer ve karışık olayların içinde kendini bulur. Senaryosu, sürükleyiciliği ve oyunculuklarıyla izleyiciyi etkisinde bırakacak film biraz daha kısa olabilirdi ama süresine rağmen polisiye sevenlerin listesinde üst sıralarda yer almayı başarıyor.

96 SAAT (2008): 2012 ve 2014'te serisine devam edilen filmde bir kaçırılma hikâyesi var. Eski bir ajan olan Bryan'ın kızı, genç kadınları satan bir çetenin elindedir. Babanın sınırlı zamanı vardır ve üstelik kızıyla arasında kilometrelerce mesafe bulunmaktadır. Cep telefonuyla kurduğu irtibat sayesinde kızının kaçırılışına, yaşadıklarına adeta şahit olan bir babanın içinde bulunduğu yoğun gerilimi Liam Neeson çok başarılı bir şekilde aktarıyor. Onunla birlikte koştu-ruyor, zamanı onunla birlikte durdurmaya çalışıyorsunuz. Seri filmlerin her zaman ilk çekileni, en başarılı olanıdır. Ama ilk filmi izledikten sonra serinin diğer filmlerini de görmek isteyeceksiniz. ■

KARA KULE

2017 | Bilim Kurgu-Fantastik -Korku | 95 | 4 Ağustos 2017

Bir kule, siyah giyen bir adam ve bir silahşör. Stephen King'in çok satan destansı romanlarından biri olan *Kara Kule*'nin film uyarlamasının geleceği 2015 yazında müjdelenmişti. Beklendiğine değdi ve 11 yaşındaki Jake Chambers'ın (Tom Taylor), rüyalarında gördüğü ancak kimseyi var olduğuna inandırmadığı Orta Dünya'yla ilgili ipuçlarını takip edip buraya ulaşma macerasının anlatıldığı *Kara Kule*'nin izleyicisiyle buluşma zamanı geldi.

Jake Chambers Orta Dünya'da rüyalarında gördüğü ve yıllarca kendi evrenlerini korumak için *Kara Kule*'yi savunan silahşör Roland Deschain (Idris Elba) ile karşılaşacak ve onunla birlikte Siyahlı Adam'ın (Matthew McConaughey) *Kara Kule*'yi yıkarak hem Orta Dünya hem de insanların dünyasını yok etmesine engel olmak için zorlu bir yolculuğa çıkacaktır. "Kara Kule" 4 Ağustos itibarıyla fantastik korku severler için beyaz perdede.

ANNABELLE - KÖTÜLÜĞÜN DOĞUŞU

2017 | Korku | 109 dk | 18 Ağustos 2017

Korkuseverler "Korku Seansı" serisini ve bu serinin ilk filminin spin-off (yan ürün diyebiliriz) projesi olan "Annabelle"i hatırlayacaklardır. "Annabelle"nin büyük bir gişe başarısı kazanmasının ardından çekilmesine karar verilen ikinci filmi "Annabelle - Kötülüğün Doğuşu" kalpleri yerinden oynatmaya hazırlanıyor. Oyuncak bebek yapan bir adam ve eşinin, küçük kızlarını kaybetmelerinin ardından acılarını unutmak için evlerine bir yetimhanenin kızlarını ve görevli rahibesini davet etmesiyle olayların fitili ateşlenecek ve lanetli oyuncak Annabelle tüm maharetlerini gösterecek.

AÇIK DENİZ 3: KAFES DALIŞI

2017 | Gerilim, Dram | 80 dk | 18 Ağustos 2017

Film, üç maceracı arkadaşın bir ekstrem gerçeklik şovuna katılabilmek için deneme videosu çekmeye karar verip kendilerini bir ölüm kalım mücadelesinin içinde bulmalarını konu alıyor. Büyük beyaz köpek balıklarıyla dalış yapmaya karar veren üçlü kafes içinde dalış yapacak fakat dalıştan bir süre sonra büyük beyaz köpek balıklarının imparatorluk kurduğu açık denizde mahsur kalacaklar. Programa yollamak amacıyla çektikleri bu video ise onların verdiği büyük mücadelenin en büyük kanıtı olacaktır. Film, gerilim filmi severler için 18 Ağustos'ta beyaz perde-deki yerini alacak.

SEVİMLİ EMOJİLER

2017 | Animasyon, Komedi | 86 dk. | 11 Ağustos 2017

SON PORTRÉ

2017 | Dram, Biyografik | 94 dk. | 18 Ağustos 2017

Animasyon filmi denince akla ilk gelenin "Pixar" olması kaçınılmaz fakat bu sefer karşımızda Rus yapımı bir animasyon filmi var. İnternetin emojiyle dolu, perde arkası sahnelerini anlatan "The Mojicons'ta web'in nasıl çalıştığını hiçbir şekilde bilmeyen fakat gizemli kötü bir adamın "@" simgesini çalması üzerine bozulan sistemi onarmaya çalışan şaşkın emoji-lerin korkutucu ve tehlikeli macerasıyla heyecanlı anlar yaşayacaksınız. Tabii kahkaha da cabası. Emoji-lerin bu renkli fakat bir o kadar da tehlikeli macerası sizi hayatın stresinden uzaklaştırıp gülümsetmek için 11 Ağustos itibarıyla vizyonda olacak.

İşvirelli ressam ve heykeltıraş Alberto Giacometti'nin hikâyesini anlatan "Son Portre", sanatçının son yaptığı üzerinde çalıştığı dönemi anlatıyor. Film, Amerikalı genç romancı James Lord'un (Armie Hammer) Giacometti'yi 1960'larda, Paris'teki stüdyosunda ziyaretleriyle başlıyor ve birkaç gün niyetiyle başlayan bu ziyaret haftalar sürerek bir dostluğa dönüşüyor. Geoffrey Rush'ın olağanüstü bir performans sergilediği film yepyeni ve farklı bir sinema deneyimi olarak tanımlanan ve bağımsız filmleri yıl boyu erişilebilir hale getiren Başka Sinema'nın gösterim yaptığı salonlarda 18 Ağustos itibarıyla vizyonda olacak.

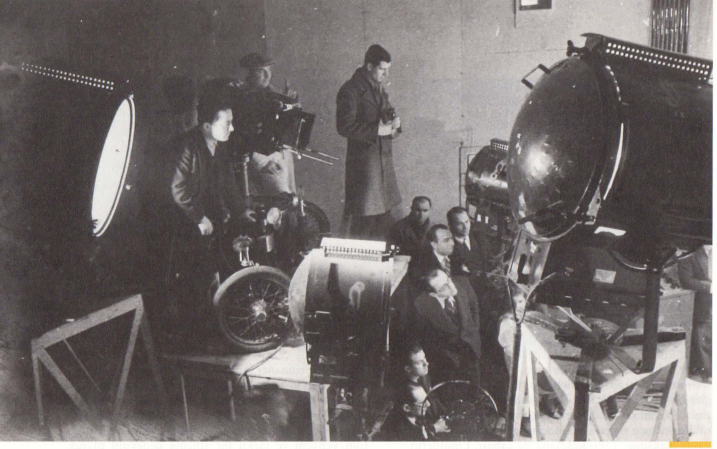
MEGAN LEAVEY

2017 | Dram, Aksiyon, Biyografi | 116 dk. | 25 Ağustos 2017

Amerikan sineması Irak Savaşı'nı konu alan filmlerle karşımıza çıkmaya devam ediyor. Irak'taki görevi esnasında birçok hayat kurtaran genç onbaşı Megan Leavey'nin gerçek yaşam öyküsüne dayanan bu filmde onbaşıyla askeri dövüş köpeği arasındaki ilişki anlatılıyor. Tabii bunun yanı sıra Amerikan askerlerinin kahramanlık öykülerine ve başarılarına da yer verilmeden geçilmiyor. Ancak bu filmde biyografik unsurların daha baskın olduğunu söylemekte fayda var.

Gerçek hayattan alıntılanmış bir proje olarak kendini gösteren bu filmde yoğun olarak bireysel kahramanlıklar öne çıkarılmış durumda. Aksiyon, dram ve biyografinin bir arada sunulduğu Megan Leavey'nin başrolünde "House of Cards", "Marşlı, Morgan" gibi yapımlardan tanıdığımız ünlü aktris Kate Mara yer alıyor. ABD'de 9 Haziran 2017'de vizyona giren film ülkemizde 25 Ağustos itibarıyla izlenebilecek.

Mehmet Ali & Akşamsefası

SAMSON'UN HİKÂYESİ

Bariş Saydam bilgi@tsa.org.tr

TÜRK SINEMASI ARAŞTIRMALARI

tsa.org.tr

1916 yılında Darülbeydi büyük bir krizin eşiğindedir. Yaklaşık üç bin liralık belediye ödeneği ne kurumun çalışanlarına ne de giderlerine yetmektedir. İdare heyeti krizi aşmak için günü kurtaracak çözüm önerileri geliştirir. Komedilerle halkın ilgisi diri tutulmaya, tiyatronun devamlılığı sağlanmaya çalışılır. 14 Mart 1916'da kaçınılmaz bir şekilde Darülbeydi'nin Müsiki bölümü kapatılır. Bu hamleden sonra belediye kuruma ödediği ücreti daha da düşürür. Darülbeydi artık kendi kadrosunun ücretini ödeyemeyecek durumdadır. Çalışanların bir kısmı zorunlu izinle uzaklaştırılır. Bu dönemde Muhsin Ertuğrul'un idare heyetiyle arasındaki çatışmalar ayuka çıkar. Ertuğrul, *Hisse-i Şayia* adlı vodvilin oynamasına büyük bir tepki gösterir: "Ödenek alan bir tiyatro vodville perde açamaz! Seyircisini kolaylaştıran bir tiyatro daha sonra daha ciddi eserler oynadığında izleyecek kimse bulamaz!"[1]

Darülbeydi ile çatışmaların artmasından sonra Muhsin Ertuğrul da diğer eğitimciler gibi zorunlu

izne ayrılır. Bunu fırsat bilen sanatçı 1916 yılında Almanya'nın Berlin şehrine gider. Birinci Dünya Savaşı tüm Avrupa'yı derinden etkilerken, savaşın etkisinin en şiddetli olduğu yerlerin başında Berlin gelmektedir. Savaş döneminde Berlin, Muhsin Ertuğrul'un hayal ettiğinden çok uzaktır. Büyük bir kaos kente hâkimdir. Tiyatro alanında da pek çok önemli yazar, yönetmen ve oyuncu savaştan dolayı cephededir. Kent büyük bir yıkımın eşiğine gelmiştir. Tiyatro binaları gibi evlerin de çoğu kullanılamaz durumdadır. Ertuğrul İstanbul'da Darülbeydi'den uzaklaşp insanlık felaketinin ortasına sürüklenir.

Berlin'deki yıkıma karşın, Ertuğrul kısa sürede hedeflerine doğru bir hamle yaparak Lessing Tiyatrosu'na yönelir. Savaş şartlarında tiyatrodaki kalan oyuncular gaz lambası altında prova yapmaktadır. Tiyatronun yönetmeni Basserman, Ibsen ve Strindberg hayranı olduğu için onların oyunları üzerinde çalışır. Çalışmaları büyük bir merakla izleyen Ertuğrul ise, hayranlık ve şaşkınlık içinde izlediği her şeyi not eder ve

büyük bir heyecanla odasına döndüğünde İstanbul'a bir mektup yazar. Ancak Darülbeydi sanatçıya cevap olarak bir kınama mektubu yollar ve izinsiz bir şekilde Berlin'e gittiği için bir an önce dönmesi gerektiğini bildirir. Darülbeydi ile Muhsin Ertuğrul arasında süregelen çatışma devam ederken, Ertuğrul bir yandan çeşitli tiyatrolarda günürbrik işler yaparak geçimini sağlamaya çalışır. Berlin'de aynı yerde kaldığı oyuncu Frau Wilke sayesinde Almanya'da çeşitli filmlerde görev yapmaya başlar. İlk defa sinema filmlerinde oyunculuk yapar ve artık Berlin'de hayatını sürdürmektedir.

Ertuğrul'un Almanya'da tanıştığı isimlerden biri de İstanbul'daki Alman Mektebi'ni bitirdikten sonra babasının işlerinde ona yardımcı olan Nabi Zeki Ekemen'dir. Ekemen'in babası Zeki Nafiz Bey savaştan önce Berlin'de temel gıda maddeleri zor bulduğundan, Türkiye'den Berlin'e çeşitli şeyler götürerek ticaret yapmaktadı. Ekemen'le Muhsin Ertuğrul'un ilk tanışması Hamburg'da gerçekleşir. Ekemen, Ertuğrul'a onu bir süredir takip ettiğini, böyle başarılı bir sanatçının kendi adına filmler çevirip oynaması gerektiğini söyler. Ertuğrul, Ekemen'le görüşmesini şu şekilde anlatır: "Filmcilğin benim için bir amaç olmadığını, hele, işletmecilik gibi tümüyle ticari bilgi isteyen bir işten hiç anlamadığımı söyledim. Bunun üstüne Nabi, kendisinin Alman Lisesi'nin ticaret bölümünü bitirmiş olduğunu, şayet film yapacak olursam işin o yönüyle kendisinin uğraşacağını; eğer bir sakınca yoksa ortaklaşa bir şirket kurarak çalışabileceğimizi, gereken sermayeyi kendisinin bulacağını söyledi." [2]

Böylece ikili Almanya'da İstanbul Film (Stamboul Film G.m.b.H.) şirketini birlikte kurarlar. Şirketin ilk filmi için Ertuğrul'un o sıralarda okuduğu Fransız yazar Maurice Level'in *L'Angoisse* adındaki romanında karar kılınır. Kısa sürede romandan bir senaryo hazırlayan sanatçı, filmin kadrosunu oluşturmak için Almanya'daki bağlantılarını kullanır. Almanya'da ünlü oyuncuların kartpostallarını basan iki büyük şirketten biri olan Becker u Maas'ın sahibi Bayan Bahm'la görüşürler ve filmin başrolünde oynayacak, ismi bilinen ama çok fazla para istemeyecek bir aktris önermesini isterler. Birlikte kataloglar taranır, oyunculara bakılır ancak bir sonuç çıkmaz. Daha sonrasında ise Bahm'dan aradıkları oyuncuyu bulduğunu söyleyen bir telefon alır. Ananan oyuncu Margit Barnay'dır. Babası Berlin Devlet Tiyatrosu'nun müdürü, Sahne Sanatçılığı Sendikası'nın kurucusu ve Meiningen topluluğunun baş aktörü Ludwig Barnay'dır. Almanya'nın tiyatro konusunda en köklü ailelerinden birine mensup olan Barnay'ın yanı sıra, görüntü yönetmenliği için de İsveçli Gustav

Preiss'la anlaşılır. Böylece Muhsin Ertuğrul'un Almanya'da yöneteceği ilk film olan *Samson, Kendi Kendinin Katili* isimli çalışmaya başlanır. Filmin çekimleri bittikten sonra kurgusunu, Almanya'nın o dönem şairi ve yazarı Marie-Louise Droop üstlenir.

Filme ilgili Türkiye'de olumsuz eleştiriler çıkar, ancak *Samson* Almanya'da ilgi çekmiştir. Filmin biçimsel ve teknik yenilikleri çarpıcı bir etki yaratır. Resim, mimari ve tiyatrodan sonra sinemada da Ekspresyonizmin yoğun etkisinin hissedildiği 1919'da, Muhsin Ertuğrul ve Gustav Preiss ikilisi o dönemin sineması için yenilik sayılabilecek bir dizi denemede bulunur. ■

Kaynakça

- (1) Ayşegül Çelik, Ölmeyi Bilen Adam Muhsin Ertuğrul. İstanbul: Can Yayınları, 2013, s. 63.
- (2) Muhsin Ertuğrul, Benden Sonra Tufan Olmasın!. İstanbul: Dr. Nejat F. Eczacıbaşı Vakfı Yayınları, 1989, s. 272.

tsc Türk Sineması Araştırmaları

Bilim ve Sanat Vakfı
Türk Sineması Araştırmaları
birimi tarafından hazırlanmıştır.

KİTAP VİTRİNİ

Esra Nur Akbulak

YerKuşAğı
Deniz Gezin
Sel Yayıncılık

Kültürün ezici dünyasından doğanın kucaklayıcılığına kaçan Deniz Gezin, mitlerin kökenine, doğanın özüne adım adım yaklaşıran bir diğer kitabı *YerKuşAğı* ile okurlarıyla buluşuyor.

İşkencecinin Yamağı
John Biguenet
Çev. Ümit Şenesen
Aylak Adam Yayınları

Amerikan öykü seçkileriyle adından sıklıkla söz ettiren John Biguenet, mekân-zaman ve insan üçgenine ilişkin yarattığı özgün prototiple okurlarının karşısına çıkıyor. Çoksesli ve derinlikli anlatısı kurduğu dünyayı ve ilişkileri azaltmadan okura sunuyor.

Özgürlüğün İcadı ve Aklın Amblemi
Jean Starobinski
Çev. Haldun Bayrı
Metis Yayınları

18. yüzyılın zihinsel ve fiziksel dünyalarını buluşturup bir aradalığın izinde özgürlüğün ve aklın kâşifliğini yapıyor yazar Starobinski. Hayat ve sanat, akıl ve hayal bir zıtlığı temsil etmekten öte bir değerinin gölgede kalmış veçhelerini aydınlatarak bir tamlık ilişkisinde var oluyor.

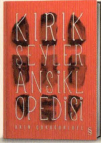
Kadının Farklı Sesi: Psikolojik Kuram ve Kadının Gelişimi
Carol Gilligan
Pinhan Yayıncılık

Kadın adına konuşmayı kadına bırakmayan toplumsal kuramlara, kurumlara yönelik sistematik ve yapıcı eleştiri, psikolojinin bilimsel metotlarıyla geliştiriliyor ve siyasi program geliştirmeye yönelik kapsamlı ve nitelikli bir çalışma ortaya konuyor.

Türk İmparatorluğunun Paylaşılması Hakkında Yüz Proje (1281-1913)
Trandafir G. Djuvara
Çev. Pulat Tacar
İş Bankası Yayınları

Araştırmacı yazar Trandafir G. Djuvara, 13. yüzyıldan itibaren Avrupa'nın Doğu'ya yönelik ilgisini odağına aldığı kitabında Doğu'nun paylaşımına yönelik projeleri birçok ülkeden unutulmuş arşivleri tarayarak bir araya getiriyor.

Kırık Şeyler Ansiklopedisi
Akın Çokuğurluel
Everest Yayınları

Her şeyin bir metin olduğu fikriyle hareket eden yazar, nesneler dünyasını da birer metin olarak ele alıyor ve onların imlediği dünyayı kurmaca bir evrene dönüştürüyor. Nesneler karakterlere dönüşüyor, fiziksel ömürleri ise bambaşka hikâyeler anlatıyor.

Parçalar
Kolektif
Dedalus Kitap

Ferit Edgü'nün kimi öykülerinin yeniden yazıldığı kimi öykü fikirlerinin de dokuz farklı yazar tarafından birer öyküye dönüştüğü, seslerin birbiriyle buluştuğu, yer yer birbirine karıştığı *Parçalar*, Dedalus Kitap'tan çıktı.

Hayatı Savunma Biçimleri
Adalet Ağaoğlu
Everest Yayınları

Topluma dair derinlikli ve eleştirel izlenimlerini edebî üretimi için bir hazineye dönüştüren Ağaoğlu, herkes tarafından görülen, dile getirilmeyen, biri dillendirdiğinde ise hemen aşinalık kurulan o tanıdık dünyayı ince ince işliyor.

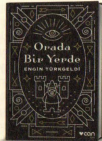
**Dört Gelecek-
Kapitalizmden Sonra**
Hayat
Peter Frase
Çev. Akın Emre Pilgir
Koç Üniversitesi Yayınları

Birbirine alternatif üretiyor görünmesine rağmen bir diğerinden ayırmanın imkânsızlaştığı sistemlerin alt edilemediği dünyada, bugünden geleceğe bir projeksiyon sunuyor Peter Frase. Nihai noktada zıtlığı kendinden mülhem bu dünyada kapitalizm mutlak ve kaçınılmaz bir kader olarak varlığını sürdürüyor.

Türklerin Psikolojisi
Erol Göka
Kapı Yayınları

Tarihsel psikoloji alanında önemli bir çalışma yürüten Erol Göka, insan zihninin orijinleri üzerine Türkleri merkeze alarak bir çalışma yürütüyor. Gelenek ve değerler sisteminin bir milletin psikolojisi üzerinden okumasını yapan yazar, “millî” ve “yerli”nin inşasını da bu perspektiften ele alıyor.

Orada Bir Yerde
Engin Türkgeldi
Can Yayınları

Fantazmagorik bir plato, hurafelerle örülü bir dünya, mitlerle dolup taşan bir sahne... Garipsenen, kutsanan, acıyan, tapınılan her ne varsa bir hikâyede buluşuyor; cüce krala, peygamber köleye kendi hikâyesini anlatıyor.

24
TEMMUZ

KLASİK MÜZİĞE, SUYA VE KUMA...

Hazırlayan: Elit Kurt

Bodrum Klasik Müzik Derneği tarafından düzenlenen Uluslararası Gümüşlük Klasik Müzik Festivali, 14. yılında müzikseverleri, unutulmayacak bir programla Bodrum'un suyu ve kumu ile misafir ediyor. Üç ayrı konseptte sunulacak olan etkinlikte Klasik müzik konserleri, "Taşta KLASİK" başlığı altında 25 asırlık tarihi Koyunbaba Antik Taş Ocağında dinleyiciyle buluşuyor. "Suda Caz" ve "Kumda Gitar" konserleri de Gümüşlük sahilinde sergilenecek. Piyanist Gülsin Onay'ın sanat danışmanlığını, Piyanist Eren Leventoglu'nun ise sanat yönetmenliğini yaptığı etkinlikte ülkemizin yanı sıra Brezilya, Norveç, İtalya, Fransa, Küba, Rusya ve Güney Afrika'dan gelecek müzisyen konuklar, 6 hafta sürecek etkinlikler çerçevesinde 15 ana konser verecek. Ayrıca kıymetli besteci Ahmed Adnan Saygun'un adını yaşatmak ve onu dünyaya duyurmak için 2 yılda bir gerçekleştirilen yarışmanın 4.sünde genç piyanistler en iyi beste için 15 - 19 Ağustos tarihleri arasında festival merkezindeki Toprak Ev'de rekabet edecek.

Tarih: 24 Temmuz 2017 - 4 Eylül 2017 - **Yer:** Gümüşlük Festival Merkezi

ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFE

Tiyatro Medresesi Uluslararası Araştırma, Yaratım ve Gösteri Merkezi, dünyada Philosophy for Children (P4C) olarak bilinen Çocuklar İçin Felsefe pedagojisi- ni öğrenmek ve deneyimlemek isteyenlere yönelik geliştirilmiş bir eğitmen eğitimi vermeye hazırlanıyor. Amerikalı filozof Matthew Lipman'ın çalışmaları ile ortaya çıkmış bir pedagoji olan P4C, Soruşturan Topluluk Modeli'ni sınıf ortamına uygular. Çocuklar direkt felsefe tarihi ve filozoflara yönelik bilgilerle kuşatılmazlar, fakat felsefi bir problemi tetikleyen bir uyararı (hikâye, fotoğraf, video, vb.) etrafında bir araya gelirler.

Tarih: 7-14 Ağustos 2017

Yer: Tiyatro Medresesi

SANAT LABİRENTİ

50 eserin sergileneceği, her koridorunda farklı hikâyeler barındıran bir sanat labirenti olan Art Maze Akmerkez sanatseverlere kapılarını açtı. Her koridorunda farklı hikâyelerin yer aldığı, labirent formunda konumlanan Art Maze, 60 metre karelik bir alanı kaplayan bu sanat labirentinde genç sanatçıların özellikle illüstrasyon ve fotoğraf alanlarındaki eserlerini sergileyecek. İlk adımlardan itibaren her eserde düşün- dürme, hissetme ve keşif sunan bir ilham labirenti vaad eden Art Maze'in ilk sergisinde genç sanatçıların eserleri sergilenecek.

Tarih: 3 Temmuz 2017

31 Ağustos 2017

Yer: Art Maze Akmerkez

YAVUZ ÇETİN ANARKEN...

"Türk rock müziğinin altın çocuğu" olarak adlandırılan Yavuz Çetin'in 16. ölüm yıldönümünde sanatçı arkadaşları ve sevenleri tarafından anılacak. 4. Yavuz Çetin Müzik Festivali olarak gerçekleştirilecek organizasyonda Bulutsuzluk Özlemi, Kurtalan Ekspres, Mogollar ve daha pek çok başarılı grup yer alacak. İlk albümü "İlk"i 1997'de Ercan Sa- atçı ile yaptığı çalışmalarla suda- sında çıkaran Yavuz Çetin, ikinci albümü "Satılık" için TMC Film Müzik ile anlaşması dâhilinde 1999'da stüdyoya girdi fakat albümün sevenleriyle buluşma- sına şahit olmadan 15 Ağustos 2001'de hayata veda etti.

Tarih: 13 Ağustos 2017, 13.00

Yer: UNIQ Açık hava Sahnesi

ÇOK İYİ EDITÖRLERİN ÇOK İYİ KİTAPLARI

Ümit Güçlü

Dünyadan Çıkış Yayınları

Kitap yayımcılığında yıllardır bu işin içinde olan, basımın, dizginin, düzeltinin ne olduğunu bilen, Cagaloğlu yokuşunu defaatle aşındırmış, çok değerli ve tecrübeli birçok editör var. Hangi editörün ne tür endişelerle kitap hazırladıkları az çok sezilebilen bir iş. Nihayetinde bir sektörün içerisindeyiz ve bu işin ister istemez girdi çıktı hesabını iyi bilmeniz gerekir. Bu insanlara alaylı editörler denebilir. Bir de mektepli editörler var. Bu işin eğitimini almış, profesyonel ve kurumsal kimliği belirgin yazarınevlerindeki insan ilişkilerinin idare edebilen, yazar çalabilen ve az çok rekabetçi bir duyguyla hareket eden editörler. Ben bu saydığım iki türe de girmiyorum sanırım. Ne alaylı ne de mektepli. Bu işin daha çok tutkuyla yapıldığında bir önemi olacağını düşünüyorum. İyi bir kitap oluşturmak için tecrübe ve eğitim yüzde elli belirleyiciyse geriye kalan yüzde ellinin de tek başına tutku olduğunu düşünüyorum. Haliyle bir kitap eğer çok iyiye o kitabın editörü çok fazla iş yapmış olmayabilir. Dolayısıyla şöyle de düşünüyorum. Editör çok iyi ise kitap da büyük ihtimal iyi olacaktır. Çok iyi editörlerin çok iyi kitapları olur.

Dünyadan Çıkış Yayınları, 2017'nin Mart ayında Baran Çakan, Nazmi Cihan Beken, Ümit Güçlü ve Berkay Havuk'un girişimleriyle yayın hayatına başladı. Nitelikli edebiyatı önemseyen her yayınevi gibi bizim de önceliğimiz, edebiyat tarihinde önemsenemeyen ve değeri teslim edilmiş yazarların eserlerini okura sunmak.

Yayınevimize gelen dosyalara göre o kitapların editörlerini belirlediklerimiz oluyor. Bazen de tür ayrımlarını gözeterek editörlerimiz okuma alanlarını göre dosyaları değerlendiriyor ve geri dönüşleri yapıyoruz. Bu süreçlerde kapak tasarımlarından tutun içerik tasarımlarına kadar öncelik ve hassasiyetle yazarlarımızın görüşlerini alıyoruz, büyük ölçüde yazarın tercihlerine saygı duyuyoruz. Her türlü avantgar, deneysel veya kışkırtıcı içeriklere ve önerilere açık olduğumuzu düşünüyorum.

Öncelemek istediğimiz kitapların, ilerleyen aylarda doğru şiir kitapları olmasını istiyoruz. Kaç satmış ya da ne kadar geliri olmuş bunlar bizim için ikincil

derecede öneme sahip. Yayınevlerinin para kazanmak ya da dükkânı döndürmek gibi bir ihtiyaçları olduğu düşüncesine binlerce fersah uzaklıktayız.

Yayınevimizin bünyesinde Erhan Altan'ın editörlüğünü yaptığı Avusturya Kitaplığı serisi var. Bu seriye ait olan Peter Waterhouse'un yazdığı *Başka İnsanlar* kitabımız Burak Özyalçın çevirisi ile yayımlandı. Bu günlerde ise Avusturya şiirinin önemli şairlerinden Heimrad Bäcker'in *Tutanak* adlı kitabı, Selda Saka ve Erhan Altan çevirisi ile matbaaya girmiş durumda. Bu seride Erhan Altan'ın çok büyük emeği var. Karanlık bir bölgeye el fenerini tutuyor. Kitaplarımızın kapak tasarımlarında Barış Çetinkol'un imzası var.

Baran Çakan'ın *Üzücü Nimetler*, Nazmi Cihan Beken'in *Çi, Murat Çelik'in Planlı Yapılmadık* ve Ümit Güçlü'nün *Radyodan Bütün Gün Şaclarının Dağınıklığı* *Söylediler* adlı şiir kitapları geçtiğimiz aylarda yayınevimizden çıktı. Önümüzdeki günlerde de genç şairlerin kitaplarını okurlara sunacağız. Nitelikli şiir yayımlayan az sayıda yayınevinin olduğu günlerde çizgiyi biraz daha yukarıya çekmek için çalışıyoruz.

Yayın programımıza aldığımız Puşkin'in *Küçük Tragedyalar* eserini Tomris Uyar çevirisi ile yayımlıyoruz. Yine ilerleyen aylarda Ruben Dario'ya ait *Dişsel Öyküler* adlı öykü kitabını Ayşe Nihal Akbulut çevirisi ile yayımlayacağız. Bugünlerde baskıda olan başka bir kitabımız Banu Burak'a ait olan bir öykü kitabı *Tadilat Meselesi*.

Sami Baydar ile ilgili bugüne kadar yazılmış yazıların toplamından oluşan bir kitap daha hazırlıyoruz. O da önümüzdeki aylarda yayımlanacak.

Başka bir kitabımız şair Şavkar Altınel'in çevirdiği ve seçtiği şiirlerden oluşan *Kuzeyde Bir Adadan: Ortacağdan Yirminci Yüzyıla Elli İngiliz Şairinden Elli Şiir* adlı kitap.

Son olarak İlhan Berk'in çevirisi ile yayımlayacağımız Arthur Rimbaud şiirlerinden seçme bir kitabımız çıkacak. Hepsini bizim için çok değerli kitaplar. ■

DEDEMİN SERKİSOFU VE KARA DAVUDU

İdris Mahfi

"Raviyan-ı ahbar ve nakılan-ı asar şöylece nakl u ri-vayet eylerler ki, Köy Ağası kösteği gümüş, bibaha bir saat alıp yerleştirir yeğinin cebine. Güneşte kösteği pırl pırl parlayan saati ikide bir çıkarır, iyice inceler, sonra saati okumasını bilmediğinden seslenir kahyasına:

- Kâhya senin saat kaç?
- Üçü çeyrek geçiyor ağam!

Ağa saatin kapağını şık bir hareketle kapatırken kurum kurum kurularak cevaplar:

- Benimki de öyle."

Rahmetli dedem zahmetsiz ve aniden irtilal-i dar-ı beka eylediğinde, veresesinden payıma düşmemesine üzüldüğüm en kıymetli meta, kapağı şimendifer resimli Sarkisof köstekli saat oldu. Latin harflerini öğrenmemme bahsinde son derece muannit olan dedem, rakamları öğrenmişti bir tek. Yok, hesabı kitabı Osmanlı alfabesiyle tutardı da, ezan vaktine ne kaldı merakını izale edecek aletin rakamları latin rakamlarıydı işte. Rakamlar modernizm ile arasındaki en sıkı köprüydü. Aslında kendisi başını göğe kaldırdığı anda vakti tayin edecek derecede muvakkit sayılabilecekken, muhakkak ezan vaktine bir müddet kala Sarkisofuna göz atar, "Saat on ikiye az kalmış, hadi toparlanın bakalım!" derdi. Bileğimdeki ucuz Seiko saatim ise henüz dokuzu, yani yirmi biri gösterirdi ki, benim saatim mi geri, dedemin saati mi ileri bir türlü kestiremezdim.

Dedem bir gece yatağına uzandı, sabahı uyanamadı! Yaşam on beş civarında, gözüm gaz lambasının yanındaki Sarkisof saatte. Cenaze işleri bitip dedemi ebedî istirahatgâhına sırladığımız ertesi günü o albenili Sarkisof saati göremedim yerinde. Boş odayı biraz da ürpererek didik didik ettim. Saat yoktu ama ben başka bir hazineyi, bir perdenin arkasında, gömme dolabın içerisinde keşfettim. Cilt cilt eski yazı kitaplar. Kimisi gazete kâğıdıyla kaplı, kimisi forması dökülmüş mukavva ciltli. Daha dün dedemin cansız bedenini taşıyıp yatağa bipervâ oturup neler var diye dizdim kitapları önüme.. İlk elime aldığım yeşil kaplı kitap, Kuran-ı Kerim. Kapağın iç tarafına kurşun kalemle yazılar, rakamlar yazılmış.

Yarım yamalak Osmanlıcam ile tarihlere bakıyorum. Bin üç yüz kırklı bir tairihim altında. Fatıma adını okuyorum. Büyük halam. Demek ki onun doğum tarihini yazmış kapağa. Diğer kitaplara geçiyorum birer birer. Gazete kâğıdı ile kaplı, kenarına haşiyeler düşülmüş bir Mızraklı İlmiyal, forması dağılmış bir Muhammedîye, Nesefî Akaidi Şerhi hemen altında. Hızlıca karıştırıyorum sayfalarını diğer kitapların. Necatîl Gafilin, Karabaş Tecvidi, Mevlid-i Şerif, Kırk hadis...

Aradan epeyi tozlu, kalınca kara bir kitap çekiyorum. İlk sayfasını çevirip başlığını okuyorum: Karadud!.. Bir an mütereddid bakakalıyorum, sonra Delail-i Hayrat Şerhi Kara Davud olduğunu farkediyorum kitabın. Kitap kara, yazarı kara, dalları pencerinin önüne eğilmiş dut ağacındaki dutlar kara. Elime başka bir kara kaplı kitap geliyor, iç sayfasına bakıyorum. Hadikatüsuuda yazısını zorlanmadan okuyorum. Hazret-i Hüseyin'in Kerbelâ'daki şehâdetini anlatan Fuzûlî'nin bu şehserinin, komşu Alevi köyünün adı geçtikçe "Kızılbaşlar" diye yüzünü bürtürten dedemin kitaplarının arasında bulunmasına taaccüp etmemek elde mi ki?

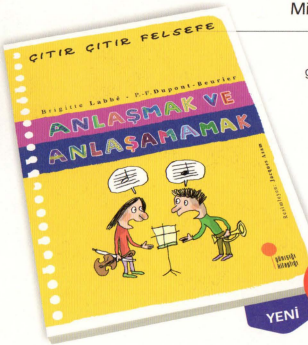
Bir çuval kitabı sırtlandım o gün. Kimse nereye götürüyorsun demedi. İleride Ahmet Haşim'in "Müşluman Saati" yazısını okuduğumda hatırlayıp ucdesi boğazımda kalan Sarkisof saati, amcamın oğlu kuyuya düşmüş. Ben Mevlî'di, Muhamedîye'yi kurcalaya kurcalaya Osmanlı alfabesini söktüm. Söylemeden geçmeyeyim, çiftçiydi rahmetli dedem. Yetmiş sene kara toprakla boğuşmuştu. Sarkisof saati dördü gösterdiğinde ayaklaıp tarlanın yolunu tutar, akşam ezanı olunca da saatini on ikiye ayarlar, iki saat sonra da kıvrılır yatar. Bunca kitabı ne vakit okumuştur, hâlâ şaşarım.

Bende okudum sonraları ne bulduysam. Camus'yu, Sartre'ı, Nietzsche'yi. Ama dedemin kara toprakla boğuşurken hangi ara hatmettiği Kara Davud hiç aklımdan çıkmadı. Aşık Veysel'den müphem mırıldandım durdum:

"Dost dost diye Nietzsche Nietzschesine sarıldım, benim sâdik yarım Kara Davud'dur." ■

GÜNEŞİĞİ KİTAPLIĞI

Her renk farklı olsa da, gökkuşağı en güzeldir!
Milyonların okuduğu "Çıtır Çıtır Felsefe" 30. kitapta.

Tüm dünya çocuklarını felsefeyle tanıştıran, her yaştan okura, gündelik yaşamı felsefeyle düşündüren "Çıtır Çıtır Felsefe" dizisi 30 kitaba ulaştı. Dizinin yaratıcısı Brigitte Labbé, her kitabını yaşamı ve dünyanın işleyişini anlamaya çalışan çocuklara yardımcı olacak temel sorularla kurgularken, bu kez, tüm dünyada çokça konuşulan "anlaşmak" kavramını tartışmaya açıyor. Çocukları, gündelik hayatta karşılaştıkları farklı görüş ve deneyimlerden örneklerle eşsiz bir düşünce yolculuğuna çıkarıyor. Jacques Azam'ın karikatür tadındaki desenleri de küçük filozofların sorgularken eğlenmesine katkıda bulunuyor.

ANLAŞMAK VE ANLAŞAMAMAK

Yazar **Brigitte Labbé**

Danışman **P.-F. Dupont-Beurier**

Resimleyen **Jacques Azam**

Türkçe yayın editörü **Müren Beykan**

Türkçesi **Azade Aslan**

YENİ

30. Kitap

ÇITIR ÇITIR FELSEFE Her yaşa hayatı anlatan kitaplar

İM VE KÖTÜ - ADALET VE HAKSIZLIK - GERÇEKTEN VE YALANCIKTAN - OĞLANLAR VE KIZLAR - GÜZELLİK VE ÇİRKİNLİK - BİLDİKLERİMİZ VE BİLMEDEKİLERİMİZ - SAVAS VE BARIS - İŞ VE PARA - ÖZGÜR OLAN VE OLMAYAN - DOĞA VE KİRLİLİK - CESARET VE KORKU - MUTLULUK VE MUTSUZLUK - LİDERLER VE DİĞERLERİ - BAŞARI VE BAŞARISIZLIK - HAKLAR VE ÖDEVELER - BEN VE BASKALARI - YAŞAM VE ÖLÜM - BEDEN VE AKIL - ZAMAN ÇOK VE ZAMAN YOK - SÖZ VE SESSİZLİK - AŞK VE DOSTLUK - ŞİDDET VE ŞİDETSİZLİK - DOKTOR VE SAHİP OLMAK - DEMOKRASİ - KÜÇÜKLER VE BÜYÜKLER - İNANMAK VE BİLMEK - AHLAKI OLAN VE OLMAYAN - OLMAK VE SAHİP OLMAK - MAKİNELER VE İNSANLAR - HATIRLAMAK VE UNUTMAK - ANLAŞMAK VE ANLAŞAMAMAK

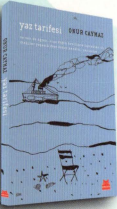
Farklı Yazarlar

Şiirde genç sesler

Farklı Okumalar

BABİL KİTAPLIĞI

doludizgin

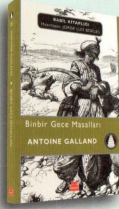
ONUR CAYMAZ
Yaz Tarifesi

Onur Caymaz, aşk ile hüznün arasındaki ince çizgide, okurunu özlem ve umutlarıyla yüzleşmeye çağırıyor.

SELAHATTİN YOLGİDEN
Herkes Ayırdı Kendinden

Klasik müziğin usta bestecilerine ithafen, belli bir tema ve belli bir tını üzerinden kurulmuş, birer partiyon kıvamında entes şiirler.

ANTOINE GALLAND
Binbir Gece Masalları

"Binbir Gece'nin adını anmak bile bizleri büyüye gark etmeye yeter."
Jorge Luis Borges

Çeviren: Berna Günen

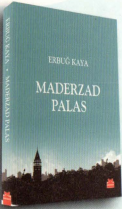
LEOPOLDO LUGONES
Tuzdan Heykel

"Tüm Arjantin edebiyatını tek bir yazara indirgemek zorunda kalsaydık, bu yazar tartışmaz Lugones olurdu."
Jorge Luis Borges

Çeviren: İdil Dündar

Fantastik edebiyatta yeni bir ses...

İngiltere'nin güçlü yazarı

ERBUĞ KAYA
Maderzad Palas

"Maderzad Palas'ın dünyasına, sırlarını adlarında saklayan Zulmat ile Tennur arasındaki mücadeleye buyurun!"

Sevin Okyay

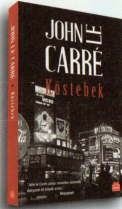
ROSE TREMAIN
Amerikalı Sevgili

"Yalnızlığın ve toplumdan uzaklaşmanın kapsamlı ve güçlü bir anlatımla kelimelere döküldüğü bir kitap..."

Guardian

Çeviren: Aylin Yengin

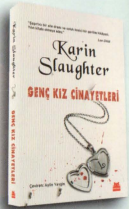
Polisiyenin iki üstadı

JOHN LE CARRÉ
Köstebek

"John le Carré, casus romanları alanında dünyanın en büyük ustası."
Newsweek

Çeviren: Ali Cevat Akkoyunlu

KARIN SLAUGHTER
Genç Kız Cinayetleri

"Şaşırtıcı bir aile dramı ve soluk kesici bir gerilim hikâyesi. Yılın kitabı olmaya aday."

Lee Child

Çeviren: Aylin Yengin

NE KEDİSİZ

NE KİTAPSIZ

/kirmizikedikitap

/krmzkedikitap

/kirmizikediyaynevi

kirmizikedi@kirmizikedi.com

kirmizikedi.com